

De rol van sport in het leven van Turken

een onderzoek naar sportdeelname van Turken in Tilburg

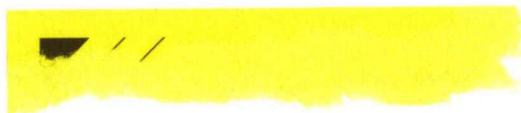
**Tilburg, augustus 1998
Marleen Stoutjesdijk
Vrijtijdwetenschappen
Katholieke Universiteit Brabant**

Voorwoord

Deze scriptie is geschreven in het kader van de studie Vrijtijdwetenschappen aan de Katholieke Universiteit Brabant te Tilburg. Ik heb een onderzoek gedaan naar de rol van de sport in de leefwereld van een aantal Turken in Tilburg. Bij deze wil ik Hugo van der Poel van de vakgroep Vrijtijdwetenschappen, Jack de Wilde van het Bureau Ondersteuning Tilburgse Sport en Nurettin Altundal van de Stichting Turkse Gemeenschap Tilburg bedanken voor de begeleiding. Het onderzoek is tot stand gekomen door bemiddeling van de Wetenschapswinkel, ook deze mensen wil ik bedanken voor de medewerking. Zonder de medewerking van alle respondenten was dit onderzoek niet mogelijk geweest. Bij deze wil ik hen dan ook hartelijk bedanken voor alle gesprekken en voor de gastvrijheid waarmee ik overal ontvangen ben. Bedankt voor alle kopjes thee, de Turkse lekkernijen en de gezelligheid. Tot slot wil ik Chris bedanken voor het meedenken tijdens het onderzoek.

Marleen Stoutjesdijk

Samenvatting

De Stichting Turkse Gemeenschap Tilburg (STGT) heeft zich begin 1996, in een brief aan het College van Burgemeester & Wethouders, bezorgd uitgelaten over de problemen die zijn gesignaleerd met betrekking tot deelname van Turkse jongeren in met name de voetbalverenigingen. Het is de wens van de STGT om gezamenlijk maatregelen te treffen die leiden tot een betere integratie van allochtonen in de georganiseerde sport. De wens van de stichting is door de gemeente Tilburg overgeheveld naar het Bureau Ondersteuning Tilburgse Sport (BOTS). In overleg zijn BOTS en STGT tot de conclusie gekomen dat een onderzoek, waarin de integratie van Turkse jongeren binnen de Tilburgse sportverenigingen centraal staat, noodzakelijk is. Daarom is er bij de Wetenschapswinkel van de Katholieke Universiteit Brabant het verzoek gedaan tot een onderzoek.

In de meeste onderzoeken die verricht zijn op het gebied van allochtonen en sport komen het kader van de sportverenigingen of verschillende bestuurders op sportgebied aan het woord. Te weinig wordt aandacht geschonken aan de mening van de allochtonen zelf. Uit dergelijke onderzoeken komt naar voren dat de participatie van allochtonen in de sport over het algemeen minder is dan de participatie van autochtonen. Wanneer er gekeken wordt naar sport en integratie, dan wordt het duidelijk dat sport een bijdrage kan leveren aan integratie. Sport bevordert de integratie op een informele wijze. Uit het NIKAS onderzoek van de NKS (Dortu, 1996) komt naar voren dat meer inzicht in de cultuur van de allochtone sporter onontbeerlijk is voor het stimuleren van de sportdeelname. Door inzicht te creëren in de rol van de sport in het leven van Turken in Tilburg, beoog ik dat de gemeente Tilburg in het algemeen en BOTS in het bijzonder een context specifiek sportstimuleringsbeleid kunnen ontwikkelen en uitvoeren.

Op basis van de geschetste probleemaanduiding wordt de volgende probleemstelling geformuleerd:

- *Wat is de rol van de sport in het leven van Turken in Tilburg?*

De onderzoeksvragen die hiervan afgeleid zijn, zijn:

- *Hoe kan deze Turkse cultuur beschreven worden?*
- *Wat is de invloed van de Turkse cultuur op de sportdeelname?*
- *Welke andere factoren zijn van invloed op de sportdeelname van Turken?*
- *Hoe kan de sportdeelname van Turken in Tilburg gestimuleerd worden?*

Hoofdstuk 2 en 3 vormen samen het theoretisch kader op basis waarvan het onderzoek gedaan wordt. In hoofdstuk 2 komen de cultuurverschillen aan de orde. Vervolgens wordt in hoofdstuk 3 de sportdeelname van allochtonen in het algemeen en van Turken in het bijzonder beschreven.

De cultuur van de Turken in Tilburg is gedeeltelijk een product van het machtsproces tussen nieuwkomers en gevestigden. De Turken proberen als nieuwkomers een plaats te veroveren in de samenleving. Ze zijn gevormd door de omgeving waar zij vandaan komen. Voor de Turken geldt dat deze cultuur in ieder geval gekenmerkt wordt door de volgende aspecten. Op de eerste plaats is het zo dat er in het Turkse leven een duidelijke hiërarchie aanwezig is. Verder wordt de Turkse cultuur gekenmerkt door het collectivisme. Niet het individu, maar de groep waarvan men deel uitmaakt staat voorop. Dit wordt ook benadrukt door de Islam, het geloof van het merendeel van de Turkse bevolking. Daarnaast is er in de Turkse cultuur een duidelijk onderscheid te maken tussen de sociale sekse rollen. Mannen zijn er over het algemeen assertief en gericht op materieel succes, terwijl de vrouwen bescheiden zijn en zich vooral richten op de kwaliteit van het bestaan. Een sterke mate van onzekerheidsvermijding vormt het laatste aspect van de Turkse cultuur. Men heeft de neiging om het onzekere en onbekende te vermijden.

In het voorgaande is de rol van de sport nog niet aan de orde gekomen. De verwachting is verder dat de sportdeelname van de Turkse bevolkingsgroep zich laat vergelijken met de sportdeelname van de autochtone bevolkingsgroep in de jaren '50. Toen was er sprake van een duidelijk deelnameverschil tussen mannen en vrouwen. Mannensporten waren voornamelijk voetbal, vechtsporten, cricket en honkbal. Vrouwen deden veel minder aan sport. Als zij sportten dan waren zij lid van een gymnastiek-, hockey-, of handbalvereniging. Korfbal, zwemmen en atletiek werden zowel door mannen als vrouwen beoefend. De meeste mannen stopten toen zo rond hun vijfentwintigste jaar met sportbeoefening. Sport was een 'jong menselijke activiteit' die beëindigd werd wanneer zich carrière perspectieven aandienen en gezinsvorming een rol ging spelen. De sportdeelname van de Turken kan bekeken worden aan de hand van de variabelen die invloed hebben op de sportdeelname. Op basis van hoofdstuk 3, kan vastgesteld worden, dat de sportdeelname van de Turken in ieder geval afhankelijk is van:

- Geslacht
- Leeftijd
- Opleiding/Inkomen
- Herkomst
- Verblijfstijd
- Generatie

Op basis van hoofdstuk 2 en 3 zijn de volgende hypothesen geformuleerd:

Hypothese 1:

In de Turkse samenleving is er een duidelijke hiërarchie te onderscheiden. Het gezinshoofd bepaalt de mate van sportdeelname van het gezin.

Hypothese 2:

Turken maken nadrukkelijk deel uit van het collectief. De mening van vrienden, kennissen en burens is sterk van invloed op de sportdeelname.

Hypothese 3:

Doordat Turken collectivistisch ingesteld zijn zullen zij een voorkeur hebben voor sportdeelname in groepsverband en met name voor sportdeelname in eigen kring.

Hypothese 4:

In de Turkse cultuur is het voor mannen geoorloofd om assertief en opvallend te zijn. Turkse mannen zullen een voorkeur hebben voor sportdeelname waar ambitie en prestatie hoog in het vaandel staan. Turkse vrouwen zullen in tegenstelling tot de mannen een voorkeur hebben voor een 'rustige' sport.

Hypothese 5:

Turken zijn geneigd om onzekerheid te vermijden. Hierdoor zullen veel Turken een voorkeur hebben voor sportdeelname in een bekende omgeving met bekenden.

Hypothese 6:

In sportverenigingen kan er sprake zijn van een grote cohesie en sociale controle. Binnen deze bestaande organisaties zullen Turken als nieuwkomers beschouwd worden en kunnen zelfs buitengesloten worden omdat zij als bedreiging voor de gevestigde orde beschouwd worden.

Hypothese 7:

Turkse vrouwen zullen over het algemeen minder deelnemen aan sport dan mannen, omdat vrouwen voornamelijk binnenshuis georiënteerd zijn. Dit in tegenstelling tot de mannen die zich veelal op de buitenwereld richten.

Hypothese 8:

In de Turkse gemeenschap is men zeer traditiegericht, over het algemeen zullen Turken een hogere sportdeelname hebben in traditionele sporten als voetbal en gymnastiek dan in nieuwe sporten zoals bijvoorbeeld squash.

Hypothese 9:

Het huwelijk heeft invloed op de sportdeelname. Door in het huwelijk te treden veranderen de rolpatronen van de man en de vrouw. De vrouw wordt verantwoordelijk voor het huishouden en de kinderen. De man gaat de financiële verantwoordelijkheid voor het gezin dragen. Hierdoor zullen mannen en vrouwen minder aan sport gaan deelnemen nadat zij gehuwd zijn.

Hypothese 10:

De Turken die zich in een ongunstige arbeidssituatie (werkloos, arbeidsongeschikt) bevinden zullen minder aan sport deelnemen dan diegenen die zich in een gunstigere positie bevinden.

Hypothese 11:

Die Turkse gezinnen die in een achterstandswijk wonen, zullen over het algemeen minder aan sport deelnemen dan diegenen die in 'betere' wijken wonen.

Hypothese 12:

De herkomst van de Turken heeft invloed op de sportdeelname. Diegenen die afkomstig zijn van het platteland zullen minder aan sport deelnemen dan diegenen die afkomstig zijn van de provinciale steden.

Hypothese 13:

Het Islamitische geloof heeft invloed op de sportdeelname. Diegenen die strenger de voorschriften van het geloof volgen zullen meer belemmeringen ondervinden bij de sportdeelname en hierdoor minder aan sport deelnemen dan diegenen die niet zo streng de voorschriften van het geloof volgen.

Hypothese 14:

Hoe langer de verblijfstermijn van de Turken in Nederland is, hoe hoger de sportdeelname is.

Hypothese 15:

Het deel uitmaken van een bepaalde generatie heeft invloed op de interesse in sport. Diegenen die deel uitmaken van een latere generatie (3e, 4e) zullen meer interesse in sport hebben en waarschijnlijk meer aan sport deelnemen dan diegenen die deel uitmaken van de eerste generatie.

Bij het verzamelen van de data voor dit onderzoek is gebruik gemaakt van de kwalitatieve methode. Bij de interviews is gebruik gemaakt van een semi-gestructureerde interviewtechniek. Aan de hand van een vragenlijst zijn er gesprekken gevoerd met de respondenten. Deze vragenlijst is opgesteld aan de hand van de hypothesen uit hoofdstuk 3. In hoofdstuk 4, de onderzoeksopzet worden deze hypothesen geoperationaliseerd. De populatie van dit onderzoek bestaat uit Turken uit Tilburg in de leeftijdscategorie van 18 tot en met 40 jaar. De respondenten zijn geselecteerd op basis van de sneeuwbal methode. De benadering van respondenten verliep via de contacten van de al ondervraagde respondenten. Er zijn zoveel respondenten ondervraagd totdat er voldoende informatie over het onderwerp aanwezig was, en er geen nieuwe informatie meer verkregen werd.

De conclusies die op basis van de hypothesen naar voren gekomen zijn, zijn:

De respondenten blijken het wel prettig te vinden om met elkaar te sporten, maar dan vooral omdat dit gezellig is en omdat ze onderling Turks kunnen spreken. Op basis van de resultaten wordt de veronderstelling dat de Turken buitengesloten worden binnen de gevestigde sportorganisaties noch bevestigd, noch ontkracht. Wanneer gekeken wordt naar de relatie tussen het geloof en de sportdeelname dan wijzen de resultaten erop dat de respondenten het geloof niet als een belemmering ervaren om aan sport deel te nemen. Het is echter wel zo dat Turkse vrouwen zichzelf over het algemeen bedekken (met kleding) tijdens het sporten en contact met mannen tijdens het sporten is ook niet toegestaan. Het geloof stelt specifieke eisen aan de aankleding van de accommodatie, deze zal geblyndeerd moeten zijn en niet openbaar toegankelijk.

Van de vier mannelijke respondenten die aan sport doen, spelen er drie voetbal in een Turkse elftal. Zij hebben inderdaad de voorkeur om met bekenden en in een groep te sporten. Het elftal heeft een sterk sociale functie, men maakt er veel plezier en men helpt elkaar met allerlei voorkomende problemen. Ook de vrouwelijke respondenten sporten allen met een bekende. De redenen voor het sporten met Turken onderling is dus gelegen in het feit dat men dit gezellig vindt en dat het makkelijk is wanneer je de Nederlandse taal (nog) niet zo goed beheerst.

De veronderstelling is dat de sportdeelname van het gezin bepaald wordt door het gezinshoofd. In de gesprekken met de respondenten is deze relatie niet nadrukkelijk naar voren gekomen. Er is wel sprake van verschillende inbreng van verschillende personen in het gezinsleven maar de relatie met sport kan noch bevestigd, noch ontkracht worden.

Op basis van de resultaten is er een onderscheid te maken tussen de sporten die vooral door de mannen beoefend worden en meer 'vrouwelijke' sporten. De meeste mannelijke respondenten geven de voorkeur aan voetbal, terwijl de vrouwelijke respondenten de voorkeur aan zwemmen geven. De relatie tussen de Turkse mannen en een ambitieuze en prestatieve sportdeelname komt niet nadrukkelijk naar voren.

In de gesprekken komt de invloed van kennissen, bekenden, familie en burens op de sportdeelname duidelijk naar voren. De Turkse respondenten die sport beoefenen doen dit bijna allemaal met een bekende, of ze sporten in een Turks team.

Relatief gezien doen de mannelijke Turkse respondenten wel wat meer aan sport dan de Turkse vrouwen. Maar of dit nu direct in relatie staat met het binnenshuis of buitenshuis doorbrengen van de tijd is niet duidelijk geworden. Wat wel naar voren gekomen is, is dat de vrouwelijke respondenten eerder geneigd zijn om te gaan sporten als er kinderopvang zou zijn. Vaak hebben ze het te druk om te sporten, ze hebben geen geld of er gewoonweg nog nooit over nagedacht om te gaan sporten.

De relatie tussen het huwelijk en de sportdeelname komt niet direct naar voren uit de resultaten. Het is echter wel zo dat de meeste respondenten gehuwd zijn en kinderen hebben. Na de geboorte van de kinderen veranderen de verantwoordelijkheden voor zowel de mannen als de vrouwen. Het blijkt uit de resultaten dat dit wel invloed heeft op de sportdeelname. In de gesprekken gaf een aantal Turkse mannen weer dat zij zich financieel verantwoordelijk voelen voor het gezin en door het werken weinig tijd over hebben voor sport. De vrouwen zorgen over het algemeen voor de kinderen en het huishouden. Er komen in het onderzoek twee Turkse vrouwen aan het woord die een betaalde baan hebben. De verzorging voor de kinderen neemt veel tijd in beslag. De dagindeling is voor een groot deel afhankelijk van het gezinsleven. De deelname aan sport wordt hierdoor bemoeilijkt omdat vooral de Turkse vrouwen weinig tijd voor zichzelf hebben.

Wat de relatie met sport betreft, blijkt uit de gesprekken dat er relatief gezien meer respondenten sporten die een uitkering ontvangen dan respondenten die betaalde arbeid verrichten. Uit de gesprekken kwam verder naar voren dat er een tegenstelling is in de relatie met sport en arbeid. Diegenen die een uitkering ontvangen hebben de tijd om te sporten, maar de financiële middelen ontbreken. Daartegenover hebben diegenen die een betaalde baan hebben weinig tijd om sport te beoefenen.

Uit de resultaten van het onderzoek blijkt dat er relatief meer respondenten aan sport doen die uit de steden afkomstig zijn dan diegenen die van het platteland of de dorpen komen. Op basis van de interviews kan dit vermoeden niet bevestigd worden. Wat wel duidelijk naar voren kwam tijdens de gesprekken is het feit dat het deel uit maken van een bepaalde generatie invloed heeft op het sporten. Uit de resultaten blijkt dat de derde generatie relatief meer aan sport doet dan de eerste generatie. De verklaring hiervoor die door de respondenten wordt gegeven is dat de meeste Turken van de derde generatie in Nederland geboren zijn, hier naar school gaan, aan schoolsport doen en bovendien veel Nederlandse vriendjes en/of vriendinnetjes hebben en dus ook meegaan naar de verschillende sportverenigingen.

Voor een totaalbeeld zijn de bevindingen in de onderstaande tabel samengevat.

Hypothese	Veronderstelling	Resultaat
Hypothese 1	In de Turkse samenleving is er een duidelijke hiërarchie te onderscheiden. Het gezinshoofd bepaalt de mate van sportdeelname van het gezin.	De hypothese is gedeeltelijk bevestigd, er is een duidelijke hiërarchie. Maar het gezinshoofd bepaalt de sportdeelname van het gezin niet.
Hypothese 2	Turken maken nadrukkelijk deel uit van het collectief. De mening van vrienden, kennissen en burens is sterk van invloed op de sportdeelname.	Bevestigd
Hypothese 3	Doordat Turken collectivistisch ingesteld zijn, zullen zij een voorkeur hebben voor sportdeelname in eigen kring.	Bevestigd
Hypothese 4	In de Turkse cultuur is het voor mannen geoorloofd om assertief en opvallend te zijn. Turkse mannen zullen een voorkeur hebben voor sportdeelname waar ambitie en prestatie hoog in het vaandel staan. Turkse vrouwen zullen in tegenstelling tot de mannen een voorkeur hebben voor een 'rustige' sport.	Een gedeelte van de hypothese is bevestigd. Turkse vrouwen kiezen voor een rustige sport i.t.t. de mannen. De voorkeur van de Turkse mannen voor ambitieuze en prestatieve sportdeelname is noch bevestigd, noch ontkracht.
Hypothese 5	Turken zijn geneigd om onzekerheid te vermijden. Hierdoor zullen veel Turken een voorkeur hebben voor sportdeelname in een vertrouwde omgeving met bekenden.	Bevestigd
Hypothese 6	In sportverenigingen kan er sprake zijn van een grote cohesie en sociale controle. Binnen deze bestaande organisaties zullen Turken als nieuwkomers beschouwd worden en kunnen zelfs buitengesloten worden omdat zij als bedreiging voor de gevestigde orde beschouwd worden.	Noch bevestigd, noch ontkracht

Hypothese 7	Turkse vrouwen zullen over het algemeen minder deelnemen aan sport dan mannen, omdat vrouwen voornamelijk binnenshuis georiënteerd zijn. Dit in tegenstelling tot de mannen die zich veelal op de buitenwereld richten.	Bevestigd
Hypothese 8	In de Turkse gemeenschap is men zeer traditiegericht, over het algemeen zullen Turken een hogers sportdeelname hebben in traditionele sporten als voetbal en gymnastiek dan in nieuwe sporten zoals bijvoorbeeld squash.	Bevestigd
Hypothese 9	Het huwelijk heeft invloed op de sportdeelname. Door in het huwelijk te treden veranderen de rolpatronen van de man en de vrouw. De vrouw wordt verantwoordelijk voor het huishouden en de kinderen. De man gaat de financiële verantwoordelijkheid voor het gezin dragen. Hierdoor zullen mannen en vrouwen minder aan sport gaan deelnemen nadat zij gehuwd zijn	Door het huwelijk veranderen inderdaad de rolpatronen. Of de sportdeelname hierdoor minder wordt kan noch bevestigd, noch ontkracht worden.
Hypothese 10	De Turken die zich in een ongunstige arbeidssituatie (werkloos, arbeidsongeschikt) bevinden, zullen minder aan sport deelnemen dan diegenen die zich in een gunstigere positie bevinden.	Ontkracht
Hypothese 11	Die Turkse gezinnen die in een achterstandswijk wonen, zullen over het algemeen minder aan sport deelnemen dan diegenen die in 'betere' wijken wonen.	Noch bevestigd, noch ontkracht
Hypothese 12	De herkomst van de Turken heeft invloed op de sportdeelname, diegenen die afkomstig zijn van het platteland zullen minder aan sport deelnemen dan diegenen die afkomstig zijn van de provinciale steden.	Bevestigd
Hypothese 13	Het Islamitische geloof heeft invloed op basis van de sportdeelname. Diegenen die strenger de voorschriften van het geloof volgen zullen meer belemmeringen ondervinden bij de sportdeelname en hierdoor minder aan sport deelnemen dan diegenen die niet zo streng de voorschriften van het geloof volgen.	Deels bevestigd, het geloof heeft inderdaad invloed op de sportdeelname, maar het tweede deel van de hypothese kan noch bevestigd, noch ontkracht worden.
Hypothese 14	Hoe langer de verblijfstijd van de Turken in Nederland is, hoe hoger de sportdeelname is.	Noch bevestigd, noch ontkracht
Hypothese 15	Het deel uit maken van een bepaalde generatie heeft invloed op interesse in sport. Diegenen die deel uit maken van een latere generatie (3e, 4e) zullen meer interesse in sport hebben dan diegenen die deel uit maken van de eerste generatie.	Bevestigd

Op basis van de resultaten worden de volgende aanbevelingen gedaan:

Het is belangrijk dat de Turken kennismaken met de structuur en de mogelijkheden van de Tilburgse sportwereld. Voor het bevorderen van de sportdeelname is het daarnaast belangrijk dat de Turkse bevolking zich bewust is van de subsidiemogelijkheden. Door actieve Turkse sporters te benaderen, kan men in contact komen met de doelgroep die nog niet aan sport deelnemen. Daarnaast kan ook via verschillende Turkse organisaties een netwerk opbouwen.

Wanneer men sport aanbiedt in combinatie met activiteiten waar de Turkse doelgroep al actief is, is de kans groter dat ze ook aan sport gaan deelnemen.

Geloof stelt bijvoorbeeld niet alleen andere eisen aan accommodaties, maar ook aan kleding. Het moet voor de sportwereld gewoon worden dat we ook in sport te maken hebben met verschillende soorten geloof.

De onbekendheid van de Turken met een sportaccommodatie kan een probleem opleveren. Daarom zullen er sportieve activiteiten georganiseerd moeten worden in bekende accommodaties, waarbij er bijvoorbeeld aan de buurthuizen gedacht kan worden. Een andere mogelijkheid is sport aanbieden in overleg of samenwerking met verschillende werkgevers, zodat er aansluitend aan of onder het werk sport beoefend kan worden.

Het bevorderen van sportdeelname zou in eerste instantie in eigen kring gestimuleerd kunnen worden. In de loop van de jaren zullen de Turkse sporters vanzelf in de vereniging of organisatie integreren door veranderende teamsamenstellingen en een doorstroming van de goede sporters naar hogere teams.

Het is belangrijk om de Turken die in Tilburg sporten aan het sporten te houden. Deze mensen zouden opgeleid kunnen worden tot kader. Kinderopvang is enorm belangrijk als de sportdeelname van vrouwen gestimuleerd wil worden. Veel Turkse mannen hebben onregelmatige werktijden, hierdoor is het voor hen moeilijk om regelmatig aan sport te doen.

Inhoudsopgave

Voorwoord	<i>i</i>
Samenvatting	<i>ii</i>
Inhoudsopgave	<i>x</i>

Hoofdstuk 1 Inleiding

1.1 Sport en alloctonen	1
1.2 Aanleiding voor het onderzoek	2
1.3 Maatschappelijke relevantie	2
1.4 Wetenschappelijke relevantie	5
1.5 Probleemstelling en onderzoeksvragen	5
1.6 Opbouw van de scriptie	6

Hoofdstuk 2 Cultuurverschillen

2.1 Inleiding	7
2.2 Turkije	7
2.3 Het vestigingsproces van nieuwkomers in de samenleving	9
2.4 Het machtsproces tussen nieuwkomers en gevestigden	9
2.5 Nationale cultuurverschillen	10
2.6 Tot slot	13

Hoofdstuk 3 Sportdeelname

3.1 Inleiding	14
3.2 Leeftijd	16
3.3 Geslacht	16
3.4 Opleiding en inkomen	17
3.5 Etniciteit	17
3.5.1 Alloctonen en sportdeelname	17
3.5.2 Alloctonen en sportstimulering	18
3.5.3 Alloctonen en deelnamedrempels	19

3.6	Sport- en organisatievormen	20
	3.6.1 Sportvormen	20
	3.6.2 Organisatievormen	21
	3.6.3 Soort sport	22
3.7	Sportdeelname van Turken	24
	3.7.1 Geslacht	25
	3.7.2 Leeftijd	26
	3.7.3 Opleiding/Inkomen	27
	3.7.4 Herkomst	27
	3.7.5 Verblijfstijd/Generatie	28
3.8	Hypothesen	29

Hoofdstuk 4 Onderzoeksopzet

4.1	Inleiding	32
4.2	Onderzoekstechniek	32
4.3	Onderzoekspopulatie	33
4.4	Dataverzameling	33
4.5	Analyse	34
4.6	Operationalisatie	34
4.7	Tot slot	40

Hoofdstuk 5 Resultaten

5.1	Inleiding	41
5.2	De invloed van de hiërarchie binnen het gezin op de sportdeelname	43
5.3	De invloed van vrienden, kennissen en burens op de sportdeelname	44
5.4	De invloed van het collectivisme en onzekerheidsvermijding op de sportdeelname in eigen kring	44
5.5	De invloed van de masculiene kenmerken van de Turkse cultuur op de sportdeelname	46
5.6	De invloed van de cohesie en de sociale controle op de sportdeelname in de sportverenigingen	47
5.7	De invloed van geslacht op de sportdeelname	48
5.8	De invloed van de traditiegerichtheid op de sportdeelname	49
5.9	De invloed van het huwelijk op de sportdeelname	50
5.10	De invloed van de arbeidssituatie op de sportdeelname	51
5.11	De invloed van de woonwijk op de sportdeelname	53
5.12	De invloed van de herkomst op de sportdeelname	53

5.13	De invloed van het Islamitische geloof op de sportdeelname	55
5.14	De invloed van de verblijfstijd op de sportdeelname	56
5.15	De invloed van het deel uit maken van een bepaalde generatie op de sportdeelname	56
5.16	Tot slot	58

Hoofdstuk 6 Conclusies en aanbevelingen

6.1	Inleiding	60
6.2	Conclusies	60
	6.2.1 De invloed van de Turkse cultuur op de sportdeelname van Turken	60
	6.2.2 De invloed van andere factoren op de sportdeelname van Turken	62
6.3	Aanbevelingen voor het stimuleren van de sportdeelname van de Turken in Tilburg	64
6.4	Tot slot	67

Literatuurlijst	69
------------------------	----

Bijlagen

Bijlage 1: Herkomst en sportdeelname	71
Bijlage 2: Woonwijk, verblijfstijd, leeftijd en sportdeelname	72
Bijlage 3: De kinderen van de respondenten, hun leeftijd en hun sportdeelname	73
Bijlage 4: Geslacht, huwelijksleeftijd, aantal jaren gehuwd en sportdeelname	75

Hoofdstuk 1 Inleiding

1.1 Sport en allochtonen

Voor veel mensen neemt sport een belangrijke plaats in het dagelijks leven in. Maar niet iedereen doet evenveel aan sport. Het blijkt dat verschillende groepen mensen structureel minder aan sport deelnemen. Deze mensen die minder aan sport deelnemen, worden op basis van gemeenschappelijke kenmerken onderverdeeld in verschillende doelgroepen. Een aantal doelgroepen die door de rijksoverheid erkend worden zijn: gehandicapten, allochtonen, jeugd, vrouwen en ouderen. Over het algemeen wordt de sportdeelname van deze groepen decentraal gestimuleerd. Met andere woorden: de stimulering van sportdeelname is vooral een taak van de gemeenten (Ministerie van WVC, 1993).

In de gemeente Tilburg wordt het sportbeleid vormgegeven door de afdeling Cultuur, Sport en Vrije Tijd (CSV) van de Welzijnsdienst Tilburg. De stimulering van sportdeelname is in 1987 vastgelegd in de Kadernotitie Sportbeleid. De doelstellingen van de gemeente die hieruit naar voren komen, zijn:

1. Het motiveren van bestaande sporters tot een blijvende sportdeelname door ondersteuning en verbetering van de kwaliteit van de sportbeoefening.
2. Het bewaken van mogelijkheden tot sportdeelname voor- en het motiveren tot een blijvende sportdeelname van specifieke doelgroepen. Deze groepen hebben om allerlei redenen een achterstand in sportbeoefening (Directie Sport en Recreatie, 1987).

Het sportbeleid dat de gemeente Tilburg voor ogen heeft, wordt voor een groot deel uitgevoerd door de stichting Bureau Ondersteuning Tilburgse Sport (BOTS). Het doel van deze stichting is het ondersteunen van de Tilburgse amateursport. BOTS stimuleert de sportdeelname van de Tilburgse bevolking in het algemeen. Daarnaast richt het zich specifiek op het bevorderen van de sportdeelname van bevolkingsgroepen waarbij sprake is van een relatief lage sportdeelname. BOTS zorgt voor een sportaanbod met een lage drempel, waarbij de relatie met de sportclubs niet uit het oog wordt verloren.

In het kader van het sportstimuleringsbeleid wordt door BOTS het volgende onderscheid gemaakt:

- Stimulering sportdeelname jeugdigen;
- Stimulering sportdeelname ouderen 50+;
- Stimulering sportdeelname mensen met een handicap.

BOTS hanteert geen speciaal doelgroepenbeleid voor vrouwen en allochtonen. In het kader van de sportstimulering van jeugdigen, ouderen 50+ en mensen met een handicap wordt ook de sportdeelname van vrouwen en allochtonen bevorderd. Bij BOTS is men van mening dat op deze wijze de allochtonen integraal deel uitmaken van het huidige sportstimuleringsbeleid. Daarnaast gaat de stichting uit van het idee dat allochtonen geen bevoorrechte behandeling wensen, alléén omdat men allochtoon is. Volgens BOTS moet men in eerste instantie kijken naar de deelname van allochtonen binnen de bestaande doelgroepen. Op basis van deze gegevens kan men besluiten om de instroom van allochtonen extra te bevorderen (Bureau Ondersteuning Tilburgse Sport, 1994).

1.2 Aanleiding voor het onderzoek

De Stichting Turkse Gemeenschap Tilburg (STGT) heeft zich in het begin van 1996, via een brief aan het College van Burgemeester & Wethouders, bezorgd uitgelaten over de problemen die zijn gesignaleerd met betrekking tot deelname van Turkse jongeren in met name de voetbalverenigingen. Het is de wens van de STGT om gezamenlijk maatregelen te treffen die leiden tot een betere integratie van allochtonen in de georganiseerde sport. De wens van de stichting is door de gemeente Tilburg overgeheveld naar BOTS. In overleg zijn BOTS en de STGT tot de conclusie gekomen dat een onderzoek, waarin de integratie van Turkse jongeren binnen de Tilburgse sportverenigingen centraal staat, noodzakelijk is. Daarom is er bij de Wetenschapswinkel van de Katholieke Universiteit Brabant het verzoek gedaan tot een onderzoek.

1.3 Maatschappelijke relevantie

In het beleid van de huidige regering nemen grote steden een belangrijke plaats in de politiek in. In het convenant 'Steden staan voor stedelijkheid' worden de steden beschreven als economische, culturele en sociaal maatschappelijke motoren van het land. De medaille heeft echter ook een keerzijde. In de steden dreigt een tegenstelling te ontstaan tussen de mensen die vanzelfsprekend wel deel kunnen nemen aan de maatschappelijke verworvenheden van de stad en de mensen die te maken hebben met langdurige werkloosheid, armoede, sociaal isolement, drugsverslaving, criminaliteit en dakloosheid (Provincie Noord-Brabant en de Gemeenten Breda, Eindhoven, Helmond, 's-Hertogenbosch en Tilburg, 1995).

Ook Tilburg heeft dit convenant ondertekend, en wil de sociaal-economische structuur van de stad door middel van een lange termijn aanpak verbeteren. Eén van de speerpunten van dit beleid is het verbeteren van de leefomgeving. Vaak hebben de mensen die zich in achterstands-situaties bevinden ook een achterstand op het terrein van sport. De sportdeelname van deze groepen is lager en eenzijdiger dan gemiddeld.

De deelname aan sport is juist voor deze groepen van belang omdat:

- sport de gezondheid positief kan beïnvloeden;
- sport mogelijkheden biedt om sociale contacten te leggen en te onderhouden. Op deze manier kan sport ertoe bijdragen dat sociaal isolement wordt voorkomen of verminderd;
- (gezamenlijk beoefende) sport de groepsidentiteit kan versterken. Waar sociale integratie op individueel niveau nog teveel belemmeringen ondervindt, kan integratie in groepsverband een eerste stap zijn;
- sport een zinvolle vorm van tijdsbesteding kan zijn voor mensen die (noodgedwongen) een overmaat aan vrije tijd hebben (Ministerie van WVC, 1993).

In achterstandswijken wonen over het algemeen veel mensen die tot de lagere sociale klassen behoren. Onder hen bevinden zich veel mensen van allochtone afkomst. De sociale integratie in deze wijken is vaak gering. Dat komt onder meer doordat de samenstelling van de bevolking in tamelijk korte tijd sterk is veranderd. Veel mensen uit deze wijken komen uit Turkije, Marokko, Suriname en de Antillen. Al eerder is het belang van sport voor groepen in achterstandswijken genoemd. Volgens de visie van het Ministerie van VWS kan sport voor allochtonen ook een positieve bijdrage leveren aan het integratieproces. In het rapport 'Allochtonen en sport' worden de volgende ideeën over de waarde van sport genoemd:

- 'sport als middel tot maatschappelijke oriëntatie en inburgering van nieuwkomers;
- sport als middel tot maatschappelijke integratie van minderheden;
- sport als middel tot ontmoeting van (etnische) groepsgenoten in eigen kring;
- sport als middel tot emancipatie, erkenning en belangenbehartiging via zelforganisatie;
- sport als alternatief sociaal stijgingskanaal (topsport, betaalde kaderfuncties, sportschoolhouder)' (Lagendijk en v.d. Gugten, 1996, p.13).

Als het ging om integratie werd in het verleden het vizier op de migranten gericht die zich een plaats in de nieuwe samenleving verwierven. Daarbij werd er gekeken in hoeverre deze individuele migranten zich aanpasten of accultureerden in de nieuwe samenleving. Men ging uit van een vaste ontvangende samenleving die als gegeven gezien werd, de migranten dienden zich hieraan aan te passen. De laatste jaren is het besef gekomen dat ook de samenleving een bepalende rol in het integratieproces kan spelen (Tweede Kamer der Staten-Generaal, 1996).

Het blijkt dat etnische minderheden een ongelijke startpositie hebben ten opzichte van de autochtone bevolking van Nederland. Hierdoor kan men minder goed participeren op verschillende maatschappelijke vlakken. Deze ongelijke positie komt vooral door het onvoldoende beheersen van de Nederlandse taal en een onvoldoende opleiding of ervaring, nodig voor een goed functioneren in de industriële westerse samenleving. Aan de andere kant toont deze westerse samenleving niet steeds de benodigde bereidheid om deze minderheden op te nemen. Daarnaast geeft ze niet de benodigde ruimte voor andere leefstijlen (Tweede Kamer der Staten-Generaal, 1996).

Wanneer we kijken naar sport en integratie, dan wordt het duidelijk dat sport bijdraagt aan integratie. Sport bevordert de integratie op informele wijze. 'Binnen het sportbeleid zijn de beleidsinspanningen in het kader van integratie van etnische minderheden geconcentreerd op het tegengaan van discriminatie in de sport en op het wegnemen van drempels en belemmeringen voor allochtonen bij sportbeoefening en bij de uitoefening van kaderfuncties' (Tweede Kamer der Staten-Generaal, 1996, p. 72).

Een regionaal voorbeeld van een onderzoek naar de deelname van allochtonen aan sport is het project 'Een voorzet op maat' (Janssens e.a., 1994). Binnen een aantal voetbalverenigingen van de afdeling Hart van Brabant van de Koninklijke Nederlandsche Voetbalbond (KNVB) werd een aantal problemen ervaren met de integratie van allochtonen binnen deze sportverenigingen. Er werden knelpunten ervaren door de voetbalverenigingen met betrekking tot de sportdeelname van allochtonen en de betekenis die de sportbeoefening voor hen had. Binnen de structuur van de voetbalverenigingen wordt er een beroep gedaan op de vrijwillige ondersteuning van diverse elftallen. Zo is het bijna vanzelfsprekend dat je als ouder regelmatig aanwezig bent tijdens de wedstrijden en dat je als coach of teamleider fungeert. Als het kind voor wedstrijden naar andere voetbalverenigingen moet, wordt een beroep op de ouders gedaan. Van de ouders wordt verwacht dat zij de kinderen naar de verschillende wedstrijden brengen. Veel allochtonen bleken echter niet bekend of vertrouwd te zijn met deze stilzwijgende afspraken. Verder bleek dat allochtonen hinder ondervonden van discriminerende opmerkingen binnen de sportverenigingen. Voor het oplossen van deze problemen werd een projectgroep opgericht. Verschillende sleutelfiguren van belanghebbende stichtingen werden gevraagd zitting te nemen in deze projectgroep.

'Sport met z'n allen' werd een samenwerkingsproject van de Stichting Jeugd- en Jongerenwerk Tilburg, het Anti-Discriminatie Bureau Tilburg, de kring Hart van Brabant van de KNVB en het Nederlands Olympisch Comité*Nederlandse Sport Federatie (NOC*NSF). Er werd een full-time consultant voor twee jaar aangesteld om het onderzoek te leiden. Een inventariserend onderzoek onder de verschillende voetbalverenigingen vormde een groot deel van het onderzoek. Uit het onderzoek bleek dat er veel onbegrip en onbekendheid was met betrekking tot de allochtone sporters binnen de verenigingen. Om de integratie voor allochtone sporters binnen de sportverenigingen te vergemakkelijken zijn er verschillende thema-avonden, videomateriaal, folders en een handreiking bij de opvang van en de omgang met allochtonen in de sportvereniging ontwikkeld. Uit de evaluatie van het project 'Sport met z'n allen' bleek dat het bij het bevorderen van de integratie binnen sportverenigingen gaat om een gedragsverandering van beide partijen.

1.4 Wetenschappelijke relevantie

Over sport en allochtonen zijn er sinds de jaren '80 tientallen publicaties verschenen. Deze publicaties zijn uitgegeven door verschillende belanghebbenden. Zowel de rijksoverheid, de provinciën, gemeenten, sportbonden, overkoepelende sportorganisaties, sportverenigingen en onderzoekers houden zich bezig met de problematiek van allochtonen en sport. Enkele vragen die naar voren komen in de verschillende publicaties zijn: Hoe groot is de deelname van allochtonen aan sport? Hoe kan de deelname van allochtonen bevorderd worden? Moeten allochtone sporters geïntegreerd met of geïsoleerd van autochtonen deelnemen? Moet en kan er onderscheid gemaakt worden tussen de verschillende allochtonen binnen de Nederlandse samenleving? Wat zijn de drempels die allochtonen tegenkomen bij het sporten in de bestaande sportorganisaties?

Allochtonen en sport is een hot item in de sportwereld. In de meeste onderzoeken die verricht zijn op het gebied van allochtonen en sport komen het kader van de sportverenigingen of verschillende bestuurders op het sportgebied aan het woord. Te weinig wordt aandacht geschonken aan de mening van de allochtonen zelf. Uit het NIKAS onderzoek van de NKS (Dortu, 1996) komt naar voren dat meer inzicht in de cultuur van de allochtone sporter onontbeerlijk is voor het stimuleren van de sportdeelname. Met dit onderzoek hoop ik deze leemte op te vullen. Door inzicht te creëren in de rol van de sport in het leven van Turken in Tilburg, beoog ik dat de gemeente Tilburg in het algemeen en BOTS in het bijzonder een context specifiek sportstimuleringsbeleid kunnen ontwikkelen en uitvoeren.

1.5 Probleemstelling en onderzoeksvragen

Aan de sportbeoefening van etnische minderheden zijn verschillende onderzoeken gewijd. Uit deze onderzoeken komt naar voren dat de participatie van allochtonen in de sport over het algemeen minder is dan de participatie van autochtonen. De verschillende onderzoeken benadrukken dat allochtonen vergeleken met autochtonen een afwijkende sportdeelname hebben. In Tilburg zijn problemen geconstateerd die verband houden met de integratie van Turken in sportverenigingen. Volgens de Stichting Turkse Gemeenschap Tilburg komt dit doordat er veel wederzijds onbegrip is tussen Turkse en autochtone sporters. Veel van de Turken die in Tilburg wonen, zijn in Turkije geboren en getogen, en zijn vertrouwd met de Turkse cultuur. Een groot deel van het leven van deze mensen of van gezinsleden heeft zich dus in Turkije afgespeeld. In Turkije is de sport anders georganiseerd dan in Nederland. Om inzicht te krijgen in de integratieproblematiek in de sport is het van belang om inzicht te krijgen in de culturele achtergrond van de Turkse bevolking en de rol die sport hierin speelt. Uiteindelijk is het van belang dat een organisatie als BOTS op basis van dit onderzoek de sportdeelname van de Turken kan stimuleren, waardoor een bijdrage wordt geleverd aan de integratieproblematiek.

Op basis van de geschetste probleemaanduiding wordt de volgende probleemstelling geformuleerd:

- *Wat is de rol van de sport in het leven van Turken in Tilburg?*

De onderzoeksvragen die hiervan afgeleid zijn, zijn:

- *Hoe kan de Turkse cultuur beschreven worden?*
- *Wat is de invloed van de Turkse cultuur op de sportdeelname?*
- *Welke andere factoren zijn van invloed op de sportdeelname van Turken?*
- *Hoe kan de sportdeelname van Turken in Tilburg gestimuleerd worden?*

1.6 Opbouw van de scriptie

In hoofdstuk 2 en 3 wordt een theoretisch kader gepresenteerd aan de hand waarvan de probleemstelling beantwoord kan worden. In hoofdstuk 2 ligt de nadruk op de beschrijving van cultuurverschillen tussen de Turkse en de Nederlandse samenleving en in hoofdstuk 3 op de sportdeelname. De onderzoeksopzet komt in hoofdstuk 4 aan de orde, hierin worden de respondenten, de locatie en de onderzoekstechniek beschreven. Ook de operationalisering en de gesprekspunten worden hierin verduidelijkt. In hoofdstuk 5 worden de resultaten van de interviews gepresenteerd. De conclusies en de aanbevelingen worden in hoofdstuk 6 beschreven. De conclusies vormen een antwoord op de vragen uit de probleemstelling. De aanbevelingen bestaan uit een aantal aandachtspunten waarmee rekening gehouden moet worden indien men een sportstimuleringsbeleid wil opzetten voor de Turkse bevolkingsgroep in Tilburg.

Hoofdstuk 2 Cultuurverschillen

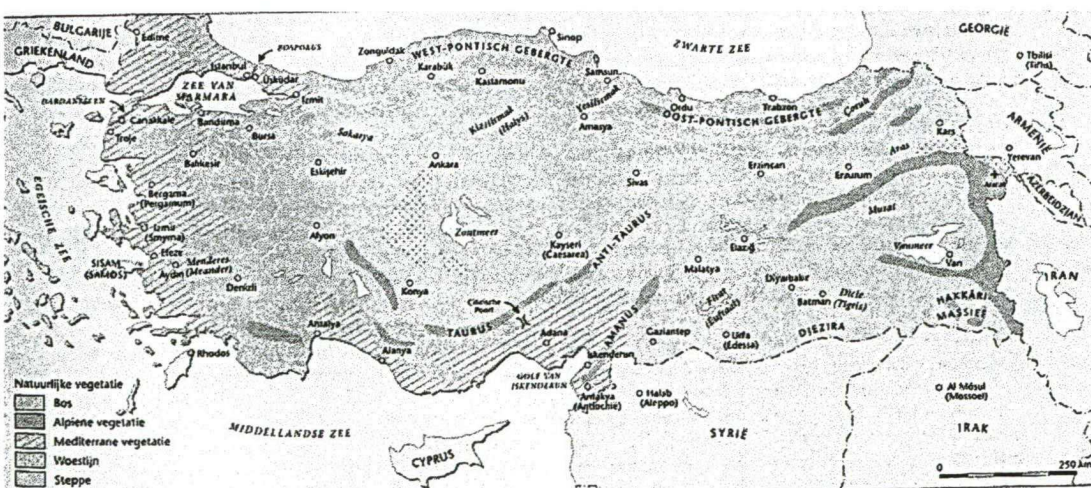
2.1 Inleiding

Eén van de conclusies uit het NIKAS onderzoek van Dortu luidde dat: ‘meer inzicht in de cultuur van de allochtone sporter onontbeerlijk is voor het stimuleren van de sportdeelname’ (Dortu, 1996). In dit hoofdstuk wordt er gekeken naar de Turkse cultuur. Een groot aantal Turken heeft in de jaren ‘50 en ‘60 de stap genomen om naar Nederland te emigreren. Door deze emigratie kwamen veel Turken in een nieuw en veelal onbekend land. Het vestigingsproces van deze nieuwkomers wordt in dit hoofdstuk beschreven. Daarnaast wordt er op basis van de dimensies van nationale culturen van Hofstede een vergelijking gemaakt tussen de Turkse en Nederlandse cultuur.

2.2 Turkije

Turkije is een Euraziatisch land. Thracië, het meest noord-westelijke puntje van Turkije ligt in Europa. Qua oppervlakte beslaat Thracië slechts 3% van Turkije. Het overige deel wordt gevormd door het West-Aziatische schiereiland Anatolië, wat ook Klein-Azië genoemd wordt. Deze delen worden gescheiden door de zee-engte de Bosporus (zie figuur 2.1). In Turkije zijn er grote verschillen in klimaat, vegetatie en landschap. Het grootste deel van Turkije, Anatolië, is zeer bergachtig. De bergketens lopen voornamelijk van west naar oost, parallel hieraan lopen de grote verkeersaders. In het verleden vonden ook de handel, migraties en invallen in oost-westelijke richting (of omgekeerd) plaats. Turkije heeft een enorme kustlijn en is zeer strategisch gelegen. Het land grenst aan acht buurstaten (Bakker, Vervloet, Gailly, 1997).

Figuur 2.1: Plattegrond van Turkije

Bron: Bakker, Vervloet, Gailly, 1997, p.11

In het verleden waren er veel trekkende volkeren die Anatolië aandeden via de verschillende toegangswegen. Talloze volksstammen hebben zich in Turkije gevestigd. Hierdoor komen er onder de inwoners van Turkije veel (uiterlijke) verschillen voor. Ook in het heden leven er in Turkije verschillende minderheden ten midden van de moslims, Turken en Koerden. De minderheden vertegenwoordigen minder dan twee procent van de bevolking, en worden gevormd door de Arabieren, joden, Armeniërs, jakobieten, Grieken, Jürüken, Turkmenen, Tartaren, alemwi's, nestorianen, Tsjerkessen en Wolga-Duitsers (Bakker, Vervloet, Gailly, 1997).

In de periode van 1960-1995 heeft in Turkije een enorme bevolkingsgroei plaatsgevonden. De bevolking is in deze periode meer dan verdubbeld. In 1960 had Turkije ruim 27 miljoen inwoners, in 1990 waren dit meer dan 56 miljoen inwoners. Naast deze ontwikkeling zijn er verschillen in welvaart tussen de oostelijke- en de westelijke provincies te constateren. Het oosten is qua ontwikkeling achtergebleven bij het westen. In het oosten vindt men een hoger percentage analfabeten, een gemiddeld lagere scholingsgraad en een hoger gemiddeld kindertal per vrouw. In het oosten is men wat de werkgelegenheid betreft geheel afhankelijk van de landbouw, afgezien van de werkgelegenheid in enkele provinciehoofdsteden (Bakker, Vervloet, Gailly, 1997).

De snelle bevolkingsgroei en de ongelijke verdeling van de welvaart zijn de oorzaak van de migratie van de minder welvarende gedeelten naar de rijkere gebieden. De migratiestroom loopt vooral van oost naar west, en vooral naar de grote steden Ankara, Izmir en Istanbul. Istanbul is momenteel een metropool met meer dan tien miljoen inwoners. Door deze bevolkingsstromen, woont momenteel meer dan 60% van de Turkse bevolking in de steden. Naast de migratie van het platteland naar de steden zijn er in de jaren '50 en '60 veel bewoners van het Turkse platteland naar het buitenland geëmigreerd. De werkgelegenheid op het Turkse platteland was niet toereikend door de enorme bevolkingsgroei. Daarnaast was er in het buitenland voldoende werkgelegenheid en de arbeiders konden daar goed verdienen (Bakker, Vervloet, Gailly, 1997).

In de jaren '50 en '60 was er door de bloeiende economie een tekort aan arbeidskrachten in West-Europa. Ook in Nederland werden er arbeiders aangetrokken vanuit verschillende landen, waaronder Turkije. Het idee was dat deze krachten de arbeidsmarkt tijdelijk konden verruimen. Maar in de jaren '70 bleek al snel dat veel van deze tijdelijke buitenlandse werknemers, ook wel gastarbeiders genoemd, de familie vanuit Turkije overlieten komen in het kader van de gezinshereniging en zich voorgoed in Nederland vestigden. Eén van de dingen die opviel aan de Turkse gastarbeiders was dat ze veelal moslim waren. In het begin waren er geen faciliteiten op dat geloofsgebied. Toen in de jaren '70 bleek dat de Turken zich wel eens definitief in Nederland zouden kunnen gaan vestigen, zijn de Turken gaan strijden voor eigen geloofsfaciliteiten (Bakker, Vervloet, Gailly, 1997).

2.3 Het vestigingsproces van nieuwkomers in de samenleving

Wanneer mensen zich in een andere omgeving gaan vestigen, dan moeten zij een plaats veroveren in deze voor hen nieuwe samenleving. Men kan zich dan niet meer beroepen op oude gewoonten. Men is verhuisd en komt in een andere woonomgeving terecht. Alles moet opnieuw ontdekt worden. Wat eens zo gewoon was is nu weer nieuw, het zoeken van geschikte scholen voor de kinderen, een nieuwe huisarts, een tandarts en andere gezondheidsvoorzieningen. Ook informele contacten moeten weer opgebouwd worden. En wil men aan sport doen, dan moet men op zoek naar een nieuwe accommodatie en/of sportvereniging.

Indien men als nieuwkomer niet bekend is met de nieuwe samenleving dan kan men zichzelf als verschillend ervaren. Het vestigingsproces wordt dan bemoeilijkt omdat ook de eigen normen en waarden een plaats dienen te krijgen in de nieuwe omgeving. Of nieuwkomers zich volledig op hun plaats voelen in de voor hen nieuwe samenleving is voor een deel afhankelijk van hun eigen inspanningen en deels van de inspanningen van de nieuwe samenleving. Vroeger steunde men de visie dat het aanpassings- of acculturatieproces van migranten bepalend was voor het succes van het vestigingsproces. Want het waren de nieuwkomers die naar de samenleving toe kwamen en dus moesten zij zich aanpassen aan de 'gezeten samenleving'. De laatste decennia zijn de opvattingen omtrent het vestigingsproces aanzienlijk veranderd. Men realiseert zich dat de 'gezeten samenleving' een belangrijke bepalende rol in het vestigingsproces kan spelen. De structuur van de samenleving en de wijze waarop ze functioneert en reageert op de immigranten is van groot belang voor de wijze waarop de immigranten zich vestigen (Verheijen en de Kroon, 1994).

2.4 Het machtsproces tussen nieuwkomers en gevestigden

De plaats die Turken innemen in de Nederlandse samenleving wordt volgens de theorie van Elias en Scotson voor een groot deel bepaald door de gevestigde orde. In het onderzoek van Elias en Scotson naar het ontstaan en het voortbestaan van sociale ongelijkheid in twee arbeidersbuurten van een grote Britse industriestad in de zestiger jaren kwam deze problematiek naar voren. In deze gemeenschap bestond een duidelijke scheiding tussen een oude gevestigde groep en een groep nieuwere bewoners. Elias en Scotson benadrukken dat diegenen die tot de gevestigde groep behoren, in termen van macht sterker zijn dan personen die tot de groep(en) van nieuwe bewoners behoren. Het bleek dat de gevestigden dachten dat ze in menselijk opzicht beter waren dan de anderen. In dit onderzoek kwamen de machtsverschillen tot uiting in de groepscohesie en sociale controle. De macht berustte op de grote mate van cohesie tussen families die elkaar al twee of drie generaties kenden, dit in tegenstelling tot de nieuwelingen die vreemden voor elkaar waren. Dankzij hun grote cohesie en sociale controle waren de oude bewoners in staat functies in plaatselijke organisaties, zoals de gemeenteraad, de kerken, clubs, enz. voor hun eigen 'soort' mensen te reserveren.

Daardoor konden zij de mensen die in de andere buurt woonden en wie het als groep aan onderlinge cohesie ontbrak, van die functies buitensluiten. Volgens Elias en Scotson zijn alle mensen en groepen verbonden in netwerken van onderlinge afhankelijkheden. Ongelijkheid wordt opgevat als een ongelijke machtsverhouding op grond van een ongelijke verdeling van machtsbronnen. Daardoor wordt het voor sommigen mogelijk het gedrag van anderen te beheersen. In deze benadering staat de ontwikkeling van deze ongelijke verdeling binnen een bepaalde figuratie centraal. Vaak blijft de bron van machtsverschillen verborgen achter opvallende kenmerken zoals huidskleur, taal, cultuur of sociale klasse.

Nieuwkomers in een gemeenschap worden beschouwd als een bedreiging van de bestaande orde, niet omdat ze de bedoeling hebben daaraan te tornen, maar omdat hun gedrag de gemeenschap (de gevestigden) het gevoel geeft dat ieder nauwer contact met hen het eigen prestige zou verlagen. Buitensluiting en stigmatisering van de buitenstaanders door de gevestigde groep zijn de wapens waarmee de gevestigden hun identiteit en superioriteit handhaven en waarmee zij de anderen stevig op hun plaats houden. De grotere cohesie stelt een groep gevestigden in staat sociale posities met een groot machtpotentieel voor zijn leden te reserveren, waardoor de cohesie weer wordt bestendigd. De buitenstaanders worden hiervan uitgesloten (Elias en Scotson, 1976).

Het leven van de Turken die naar Nederland geëmigreerd zijn, wordt niet alleen bepaald door het vestigingsproces of door de onderlinge machtsverhoudingen. Naast deze factoren spelen ook cultuurverschillen een rol.

2.5 Nationale cultuurverschillen

Hofstede is geïnteresseerd in nationale cultuurverschillen. In zijn boek 'Allemaal andersdenkenden, omgaan met cultuurverschillen' constateert hij dat 'er verschillen in denken, voelen en handelen zijn tussen mensen overal ter wereld. Maar hoewel de verscheidenheid in menselijk denken enorm groot is, zal blijken dat deze verscheidenheid een structuur vertoont, die kan dienen als basis voor wederzijds begrip' (Hofstede, 1991, p.14).

Hofstede gaat in zijn boek uit van het cultureel antropologische cultuurbegrip. Hij gaat niet uit van cultuur als beschaving, onderwijs, kunst en literatuur, maar van het begrip cultuur als patronen van denken, voelen en handelen in menselijke samenlevingen. Hij ziet cultuur als 'een collectief verschijnsel, in meerdere of in mindere mate gedeeld door mensen die leven of leefden in dezelfde sociale omgeving: de plaats waar deze cultuur werd verworven' (Hofstede, 1991, p.16).

Op basis van onderzoek identificeert Hofstede een aantal dimensies op basis waarvan een nationale cultuur kan worden vergeleken met andere culturen. Deze dimensies worden hieronder beschreven.

- *Omgaan met maatschappelijke ongelijkheid (machtafstand);*

‘Machtafstand is de mate waarin de minder machtige leden van instituties of organisaties in een land verwachten en accepteren dat de macht ongelijk is’ (Hofstede, 1991, p. 39). In deze definitie zijn instituties de bouwstenen van een samenleving, zoals het gezin, de school en de woongemeenschap; organisaties zijn de plaatsen waar mensen werken. De maatschappelijke ongelijkheid kan beschreven worden aan de hand van relaties tussen verschillende individuen. De relaties tussen ouders en kinderen en de relaties tussen kinderen en docenten zeggen veel over de omgang met maatschappelijke ongelijkheid in een samenleving. Over het algemeen is de machtafstand tussen verschillende individuen in Turkije groter dan die in Nederland. In Nederland gaan ouders en kinderen veelal als gelijken met elkaar om, in Turkije is dit vaak niet het geval.

In de Turkse samenleving wordt ongelijkheid tussen mensen meer verwacht en gewenst. De ouders leren kinderen gehoorzaamheid en verwachten met respect behandeld te worden. In het Turkse gezinsleven is een duidelijke hiërarchie te onderscheiden. De vader is het gezinshoofd, die heeft de beslissingsbevoegdheid, dan komt de moeder, dan het oudste kind, en als laatste komt het jongste kind. De mannen werken buitenshuis en de vrouwen verzorgen de kinderen en doen het huishouden. Ook de machtsrelatie tussen mannen en vrouwen is over het algemeen niet in evenwicht. De man heeft over het algemeen meer inspraak dan de vrouw (Hofstede, 1991; Hooghiemstra, 1995).

- *Individualisme ten opzichte van het collectivisme;*

‘Een samenleving is individualistisch als de onderlinge banden tussen individuen los zijn: iedereen wordt geacht uitsluitend te zorgen voor zichzelf en voor zijn of haar naaste familie. Een samenleving is collectivistisch als individuen vanaf hun geboorte opgenomen zijn in sterke, hechte groepen, die hun levenslang bescherming bieden in ruil voor onvoorwaardelijke loyaliteit’ (Hofstede, 1991, p. 71). In een individualistische cultuur is de vrijheid om je eigen leven en werk in te kunnen richten, tijd voor jezelf en uitdaging in het werk relatief belangrijk. En in een collectivistische cultuur wordt relatief meer waarde gehecht aan het opdoen van kennis. Uit het onderzoek dat Hofstede gedaan heeft, blijkt dat er verschil in individualisme en collectivisme is tussen Nederland en Turkije. Nederland is een samenleving waarin het individualisme een grote rol speelt. Turkije neigt meer naar een collectivistische cultuur. Dit uit zich in meerdere aspecten. In Nederland kent men een grote keuzevrijheid. De vrijetijd die de mensen hebben wordt als een persoonlijk vrij te besteden tijd gezien. In Turkije kent men zelfs geen goede vertaling voor het begrip ‘vrijetijd’, in het gemeenschapsleven lopen vrijetijd en arbeidstijd door elkaar heen.

De Islam benadrukt het belang van het collectivisme, men heeft angst voor individuen die te individualistisch handelen. Turken maken heel nadrukkelijk deel uit van het collectief. De status van dat collectief is afhankelijk van de gedragingen van de individuen. De mening van de nabije omgeving is erg bepalend, door zich niet aan de voorgeschreven regels te houden kan de hele familie een slechte naam krijgen. Het collectivisme komt ook duidelijk naar voren in de opvoeding. Men wordt in de eerste instantie niet opgevoed tot een zelfstandig volwassen mens, maar men wordt voorbereid op het huwelijk. Dochters wordt geleerd om een goede moeder en huisvrouw te worden en de zonen worden opgevoed tot gezinshoofden (Hofstede, 1991; Hooghiemstra, 1995).

- *De verhouding tussen masculiniteit en femininiteit;*

‘Een samenleving is masculien als sociale sekse-rollen duidelijk gescheiden zijn. Mannen behoren assertief en hard te zijn en gericht op materieel succes, vrouwen daarentegen behoren bescheiden en teder te zijn en vooral gericht op de kwaliteit van het bestaan. Een samenleving wordt als feminien getypeerd wanneer sekserollen elkaar overlappen. Zowel mannen als vrouwen worden geacht bescheiden en teder te zijn en gericht op de kwaliteit van het bestaan.’ (Hofstede, 1991, p. 108). Hofstede gebruikt voor het absolute en biologische verschil de termen mannelijk en vrouwelijk en voor de sociaal en cultureel bepaalde rollen de termen masculien en feminien. Deze begrippen zijn dus relatief en niet absoluut: een man kan zich feminien gedragen en een vrouw masculien.

Nederland heeft een sterk feminien getinte cultuur, de cultuur in Turkije daarentegen neigt meer naar een masculiene cultuur. In de Turkse samenleving zijn de sociale sekse-rollen duidelijk gescheiden. In het dagelijkse leven is vaak geen sprake van een evenwichtige relatie, de man heeft duidelijk meer rechten dan de vrouw. Van vrouwen wordt verwacht dat zij zich niet tonen aan de buitenwereld en dat zij zich terughoudend opstellen. Zij behoren bescheiden en teder te zijn en zijn vooral gericht op het verzorgen van de kinderen en het huishouden. Over het algemeen speelt het dagelijkse leven van de vrouwen zich binnenshuis af. De mannen daarentegen behoren assertief en hard te zijn. Er is veel respect voor diegenen die een sterke persoonlijkheid hebben. Conflicten worden over het algemeen opgelost door ze uit te vechten. In Nederland worden conflicten opgelost door compromissen en onderhandelingen, er is veel sympathie voor de zwakkeren van de samenleving (Hofstede, 1991; Hooghiemstra, 1995).

- *De mate van onzekerheidsvermijding;*

Deze dimensie uit zich in het lang bij een bedrijf willen werken, het handhaven van regels en het proberen te vermijden van spanningen. ‘Onzekerheidsvermijding is de mate waarin de leden van een cultuur zich bedreigd voelen door onzekere of onbekende situaties. Dit gevoel wordt onder andere uitgedrukt in nerveuze spanning en in een behoefte aan voorspelbaarheid: aan formele en informele regels’. In de Nederlandse samenleving blijkt de onzekerheidsvermijding zwakker dan in de Turkse samenleving (Hofstede, 1991, p. 144).

2.6 Tot slot

Op basis van dit hoofdstuk is het mogelijk om een beeld te vormen van de Turkse cultuur. De cultuur van de Turken in Tilburg is gedeeltelijk een product van het machtsproces tussen nieuwkomers en gevestigden. De Turken proberen als nieuwkomers een plaats te veroveren in de samenleving. Ze zijn gevormd door de omgeving waar zij vandaan komen. Voor de Turken geldt dat deze cultuur in ieder geval gekenmerkt wordt door de volgende aspecten. Op de eerste plaats is het zo dat er in het Turkse leven een duidelijke hiërarchie aanwezig is. Verder wordt de Turkse cultuur gekenmerkt door het collectivisme. Niet het individu, maar de groep waarvan men deel uitmaakt staat voorop. Dit wordt ook benadrukt door de Islam, het geloof van het merendeel van de Turkse bevolking. Daarnaast is er in de Turkse cultuur een duidelijk onderscheid te maken tussen de sociale sekse rollen. Mannen zijn er over het algemeen assertief en gericht op materieel succes, terwijl de vrouwen bescheiden zijn en zich vooral richten op de kwaliteit van het bestaan. Een sterke mate van onzekerheidsvermijding vormt het laatste aspect van de Turkse cultuur. Men heeft de neiging om het onzekere en onbekende te vermijden.

In het voorgaande is de rol van de sport nog niet aan de orde gekomen. De verwachting is dat de er een relatie is tussen de cultuur van minderheden of allochtonen en sport. In het volgende hoofdstuk wordt de sportdeelname van allochtonen in het algemeen en van Turken in het bijzonder beschreven.

Hoofdstuk 3 Sportdeelname

3.1 Inleiding

Niet iedereen doet aan sport. In een onderzoek van Manders en Kropman wordt een aantal redenen gevonden voor het niet deelnemen aan sport. Veel niet-sporters vinden dat ze al genoeg lichaamsbeweging hebben, of ze hebben een voorkeur voor vrijetijdsactiviteiten die niets met sport te maken hebben. Het gebrek aan tijd of de tijd niet vrij willen maken voor het sporten omdat ze dan niet aan andere dingen toe zouden komen, is ook een reden voor veel mensen om niet te gaan sporten. Soms geven mensen aan dat ze lichamelijk niet in staat zijn om te gaan sporten of dat ze te gemakzuchtig zijn. De niet-persoonsgebonden redenen, zoals het aanbod, de voorlichting over de sportvoorzieningen en de kosten, spelen volgens dit onderzoek niet zo'n grote rol (Manders en Kropman, 1982).

In het onderzoek van Prinssen en Kropman (1992) wordt aandacht geschonken aan de persoonskenmerken en de invloed die zij hebben op de sportdeelname. De persoonskenmerken die centraal staan zijn: het geslacht, de leeftijd en de opleiding en het inkomen. Ook in het rapport 'Trendanalyse Sport' worden er verschillen in sportdeelname waargenomen kijkende naar de achtergronden van de deelnemers. In het verleden was het zo dat mannen over het algemeen meer aan sport deelnamen dan vrouwen. Maar in 1995 was dit verschil nihil. Zowel bij de mannen als bij de vrouwen bedroeg de sportdeelname in dat jaar 65%. Naast het geslacht hebben ook de leeftijd, de samenstelling van het huishouden, de hoofdbezigheid, de opleiding, het inkomen en de etniciteit een bepaalde invloed op de sportdeelname (v.d. Heuvel en v.d. Werff, 1998). Deze achtergronden en de relatie tot de sportdeelname worden in tabel 3.1 weergegeven.

Tabel 3.1: Sportdeelname van de Nederlandse bevolking (in %).

achtergronden	1979	1983	1987	1991	1995
geslacht					
man	62	69	67	67	65
vrouw	56	63	64	65	65
leeftijd					
6-11 jaar	80	87	86	88	87
12-17 jaar	84	89	85	88	84
18-24 jaar	74	81	77	80	74
25-34 jaar	69	76	75	77	72
35-54 jaar	51	61	62	63	63
55-64 jaar	30	42	43	45	48
65-79 jaar	18	28	32	31	31
huishouden					
alleenstaand	-	-	59	58	56
(echt)paar	-	-	49	51	51
1-oudergezin	-	-	61	66	61
2-oudergezin	-	-	71	73	72
overig	-	-	75	76	72
opleiding					
lo, lbo	49	57	60	59	57
mavo, mo, mbo	74	77	73	71	68
hbo, wo	78	82	81	80	77
inkomen					
laag	49	52	51	52	48
midden	67	72	69	67	63
hoog	75	82	82	79	78
hoofdbezigheid					
schoolgaand	-	87	87	86	81
werkloos	-	64	55	56	51
arbeidsongeschikt	-	36	40	39	41
huisvrouw/man	-	51	53	56	53
baan	-	71	70	71	69
gepensioneerd	-	31	37	36	35
etniciteit					
Nederlander	-	-	-	66	65
voorm. koloniën*	-	-	-	58	43
allochtoon	-	-	-	61	53

*Nederlands Indië/Indonesië, Suriname, Nederlandse Antillen

Bron: v.d. Heuvel en v.d. Werff, 1998, p.6

In de komende paragrafen worden een aantal achtergronden, die zowel in de theorie van Prinssen en Kropman als in het rapport van v.d. Heuvel en v.d. Werff naar voren zijn gekomen, behandeld. Daarnaast wordt er stilgestaan bij de sportdeelname van allochtonen in het algemeen en bij de sportdeelname van Turken in het bijzonder. Ook de organisatie van sport en sportvormen komt aan de orde.

3.2 Leeftijd

Uit tabel 3.1 blijkt dat jongeren over het algemeen meer aan sport deelnemen dan ouderen. Bij het toenemen van de leeftijd wordt de kans groter dat mensen niet (meer) aan sport deelnemen. Wanneer gekeken wordt naar het verloop van de deelname in de loop van de jaren zien we het volgende beeld. Bij alle leeftijdscategorieën is er een toename in sportdeelname te zien in de periode van 1979-1983. Na 1983 stabiliseert de deelname zich bij de 6-11 jarigen. Bij de 12-34 jarigen zien we in de periode 1983-1995 uiteindelijk een daling wat de sportdeelname betreft. Wanneer naar de leeftijdsgroep van 35-54 jaar gekeken wordt dan is er vanaf 1983 sprake van een hele kleine stijging van de sportdeelname. De sportdeelname van de 55-64 jarigen stijgt ook na 1983 aanzienlijk. De sportdeelname van de oudere groep, de 65-79 jarigen vertoont vanaf 1983 in eerste instantie een stijging, vervolgens een lichte daling en uiteindelijk stabiliseert de sportdeelname zich.

In het rapport 'Sporters in cijfers' wordt vastgesteld dat de sportdeelname van de jeugd hoog is en afneemt naarmate men ouder wordt (Venekamp en Wolters, 1996). Er is ook verschil zichtbaar tussen de verschillende typen sporters. Het blijkt dat veel jongeren zich aangetrokken voelen tot sport in wedstrijdverband; zij nemen minder deel aan recreatieve sport dan ouderen (Prinssen en Kropman, 1992).

3.3 Geslacht

Prinssen en Kropman (1992) komen tot de conclusie dat het percentage vrouwen dat niet aan sport doet ongeveer even groot is als het percentage mannen dat niet aan sport doet. Als gekeken wordt naar de sportdeelname per jaar, dan blijkt dat de deelname van de mannen in evenwicht is met de deelname van de vrouwen. Ook uit het rapport 'Sporters in Cijfers' van NOC*NSF blijkt dat sporten geen mannenzaak meer is. Er blijken maar hele kleine verschillen te zijn in de sportdeelname van mannen en vrouwen. Daar waar het gaat om het deelnemen aan wedstrijd sport is er wel een onderscheid te maken op basis van het geslacht. Vrouwen nemen minder deel aan wedstrijd sport dan mannen, de verhouding is ongeveer 2:3 (Venekamp en Wolters, 1996).

Op basis van tabel 3.1 kan men vaststellen dat de sportdeelname van mannen en vrouwen inderdaad naar elkaar toe gegroeid is. In de periode 1979-1983 is een stijging van de sportdeelname waarneembaar. De vrouwen onderscheiden zich na 1983 van de mannen: waar de sportdeelname van de mannen na 1983 een licht dalende tendens laat zien, stijgt de sportdeelname van de vrouwen gestaag. Uiteindelijk is de sportdeelname van de vrouwen in 1995 gelijk aan die van de mannen. Mannelijke sporters besteden echter nog wel meer tijd aan sport dan vrouwelijke sporters. De man-vrouw verhouding is volgens het rapport 'Trendanalyse Sport' bij een aantal sporten niet gelijk.

Vrouwen doen over het algemeen meer aan fitness/aerobics, gymnastiek/turnen, zwemmen en paardrijen dan mannen. Echte mannensporten die in dit onderzoek naar voren komen zijn: auto-/motorsport, basketbal, tafeltennis, trimmen/joggen, (zaal)voetbal en vecht- of verdedigingssporten.

3.4 Opleiding en inkomen

Uit tabel 3.1 blijkt dat er een samenhang is tussen opleiding/inkomen en sportdeelname. Hoe hoger de opleiding en/of het inkomen is, hoe hoger is de deelname aan sport. Deze tendens wordt onderschreven in het rapport 'Sporters in Cijfers'. Hieruit blijkt dat de hoger opgeleiden en diegenen die meer verdienen, aanzienlijk meer sporten dan lagere welstandsklassen (Venekamp en Wolters, 1996).

3.5 Etniciteit

Uit tabel 3.1 blijkt dat de sportdeelname van de Nederlandse bevolking in de periode 1991-1995 zo goed als stabiel gebleven is. De sportdeelname in 1995 bedroeg 65%. Wanneer naar de allochtone bevolkingsgroep gekeken wordt, is een andere tendens zichtbaar.

3.5.1 Allochtonen en sportdeelname

In de periode van 1991-1995 is er een daling in de sportdeelname van de allochtonen waar te nemen. In 1991 nam 61% van de allochtone bevolkingsgroep deel aan sport, in 1995 bedroeg de sportdeelname 53%. Over het algemeen kan er vastgesteld worden dat allochtonen minder aan sport deelnemen dan de Nederlandse bevolkingsgroep.

In de periode 1991-1995 blijkt dat van de Nederlandse bevolking ongeveer 37% lid is van een sportvereniging. Wanneer we dit vergelijken met de allochtone bevolkingsgroep blijken er verschillen te zijn. In 1991 was 32% van de allochtone bevolkingsgroep lid van een sportvereniging. In 1995 is 25% lid van een sportvereniging. De conclusie luidt dan ook dat in de periode van 1991-1995 relatief minder allochtonen dan autochtonen lid zijn van een sportvereniging. Daarnaast vertoont het lidmaatschap van allochtonen een daling in de loop van de jaren (v.d. Heuvel en v.d. Werff, 1998, p. 30).

De achterstand die allochtonen over het algemeen hebben wanneer het om de sportdeelname gaat, is volgens het rapport 'Discriminatie buitenspel!' Van Lagendijk en Van der Gugten (1994) te verklaren door de volgende facetten:

- een zwakke belangenbehartiging door mensen uit de eigen kring;
- een zwakke onderhandelingspositie van allochtone belangenbehartigers door een gebrek aan kennis van en ervaring met de bestaande bestuurscultuur in de sport;
- onvoldoende vertrouwde aanspreekpunten in officiële sportinstanties;
- onvoldoende kennis van strategieën waarmee zaken op sportgebied geregeld kunnen worden;
- onvoldoende mogelijkheden om eigen, vertrouwde wijzen van sportbeoefening, sportcultuur en sportbestuur uit te dragen;
- een numerieke minderheid in de Nederlandse sportwereld, waar de macht van het getal nog steeds heilig is;
- een gebrek aan erkenning van allochtone sporttradities in Nederland, waar de belangen in de georganiseerde sport grotendeels worden bepaald op basis van uniformiteit en traditie;
- autochtone verenigingsbelangen die worden bepaald door recruterende uit de eigen groep, loyaliteit aan de eigen groep, en sanctionering van afwijkend gedrag;
- negatieve beeldvorming over allochtonen, (speelse of uitdagende) vijandigheid in sportconfrontaties, verhoogde geladenheid bij autochtonen, en een kritische beoordeling van scheidsrechterlijke beslissingen die in hun onderlinge samenhang de integratie bij sportbeoefening extra bemoeilijken.' (Lagendijk en v.d. Gugten, 1994, p.2)

De sportdeelname van allochtonen is lager dan die van de autochtone bevolking. Wanneer gekeken wordt naar de sportdeelname van de allochtone bevolking, dan blijkt dat er ook onderscheid te maken is binnen deze groep. In het onderzoek van Van Hetteema (1995) wordt er onderscheid gemaakt op basis van geslacht, leeftijd, etnische groepering en de individuele eigenschappen. Deze opsomming kan aangevuld worden met de specifieke variabelen die de sportdeelname beïnvloeden volgens het rapport 'Sport en allochtonen' (1996). De sportdeelname van allochtonen is afhankelijk van de etnische groep, het land van herkomst, de leeftijd, de verblijfstijd, de generatie, het geslacht en individuele eigenschappen.

3.5.2 Allochtonen en sportstimulering.

De sportdeelname van allochtonen kan op twee wijzen gestimuleerd worden. Aan de ene kant worden allochtonen integraal gestimuleerd tot sportdeelname. Aan de andere kant worden allochtonen gestimuleerd om aan sport in eigen kring deel te nemen. In de nota 'Sport en minderheden' is het tweesporenbeleid vastgelegd. Het eerste spoor, het sporten in algemene organisaties, staat meer in het teken van integratie dan het tweede spoor, het sporten in eigen kring.

Achter de doelstelling van het tweesporenbeleid schuilt een meer algemeen doel van het overheidsbeleid voor sport. Namelijk het stimuleren van sportbeoefening, met name onder die groepen die ondervertegenwoordigd zijn in de sportwereld (Ministerie van WVC, 1985).

De motieven voor het deelnemen aan sport in eigen kring komen aan bod in het onderzoek van de Jong: 'Allochtonen en sport in eigen kring, integratie of isolatie?'. Het blijkt dat veel allochtonen kiezen voor deze vorm van sporten omdat op deze wijze de sociale contacten optimaal kunnen worden gelegd en onderhouden (de Jong, 1989). Volgens de Jong zijn er vier functies van categoriale sportbeoefening die een rol spelen. Dit zijn:

1. De emancipatorische functie:

Streven naar verandering van onderlinge (machts)verhoudingen, naar een aanvaardbare positie binnen de Nederlandse samenleving;

2. De toevluchtsfunctie:

De psychologische betekenis van de eigen organisatie in de vreemde Nederlandse omgeving;

3. De (sociaal) culturele functie:

Het beïnvloeden van de waarden, normen en het gedrag van de eigen groep;

4. De hulpverleningsfunctie:

Financiële steun, advies en voorlichting, hulp bij persoonlijke en/of gezinsproblemen (de Jong, 1989).

3.5.3 Allochtonen en deelnamedrempels

Uit de voorgaande paragrafen is gebleken dat allochtone sporters minder aan sport deelnemen dan autochtone sporters. Voor deze achterstand zijn verschillende verklaringen te geven. In de eerste plaats neemt de sportbeoefening niet zo'n belangrijke plaats in, in de vrijetijdsbesteding van de allochtonen. Daarnaast wijkt de sportcultuur in de landen van herkomst af van de Nederlandse sportcultuur. De populariteit van bepaalde sporten is cultuurgebonden en ook de organisatie van de sport verschilt van land tot land. Veel Marokkanen en Turken zijn afkomstig uit dunbevolkte agrarische gebieden waar sport voor velen een onbekend verschijnsel is. De geloofsovertuiging, met name de Islamitische en Hindoeestaanse, kan voor vrouwen en meisjes een belemmering zijn om deel te nemen aan sport. Verder kunnen sportorganisaties als niet of slecht toegankelijk ervaren worden omdat de autochtone sporters in grote aantallen aanwezig zijn. Ook door discriminatie kunnen allochtonen belemmerd worden om aan sport deel te nemen. In de laatste plaats kan het onvoldoende beheersen van de Nederlandse taal het voor allochtonen moeilijk maken om in het gezelschap van autochtonen aan sport deel te nemen (Lagendijk en v.d. Gugten, 1996).

In het rapport van Van Hettema komen ook een aantal knelpunten naar voren. Zij noemt de onbekendheid met de organisatievorm van de sport en het tekort aan informatie over de sportactiviteiten als eerste reden. Daarnaast hebben de allochtone bevolkingsgroepen over het algemeen lage inkomens. Hierdoor, en door de onbekendheid met het betalen van contributies wordt de sportdeelname ook belemmerd. Door de combinatie van de opvoeding van de kinderen en werken buitenshuis hebben met name allochtone vrouwen gebrek aan tijd. Uit haar rapport blijkt dat allochtone vrouwen over het algemeen op jonge leeftijd trouwen en kinderen krijgen. Verder kunnen allochtonen zich belemmerd voelen door discriminatie en voelen zij zich niet altijd thuis binnen de sfeer en cultuur van de Nederlandse sportverenigingen (van Hettema, 1995).

Op basis van deze gegevens is de volgende opsomming te maken van de voornaamste deelname-rempels voor allochtonen:

- Onbekend met en als ontoegankelijk ervaren van de Nederlandse sportcultuur;
- Discriminatie;
- Onvoldoende beheersing van de Nederlandse taal;
- Sport is onbekend en/of minder populair in het land van herkomst;
- Geloofsovertuiging;
- Gebrek aan tijd;
- Lage inkomens.

Sport kan op verschillende manieren beoefend worden. Men kan lid worden van een sportvereniging en deel uit gaan maken van een team maar het is ook mogelijk om alleen aan sport te doen bijvoorbeeld bij een commerciële sportschool. In de volgende paragraaf worden verschillende organisatievormen van sport besproken.

3.6 Sport- en organisatievormen

Op basis van het rapport 'Trendanalyse Sport' kan vastgesteld worden dat eenderde van de Nederlandse bevolking lid is van een sportvereniging. Daarnaast blijkt dat diegenen die aan sport doen, dit voornamelijk op een georganiseerde wijze doen. Ongeveer de helft van de sporters is lid van een sportvereniging. In 1995 zijn er relatief meer mannen dan vrouwen lid van een sportvereniging.

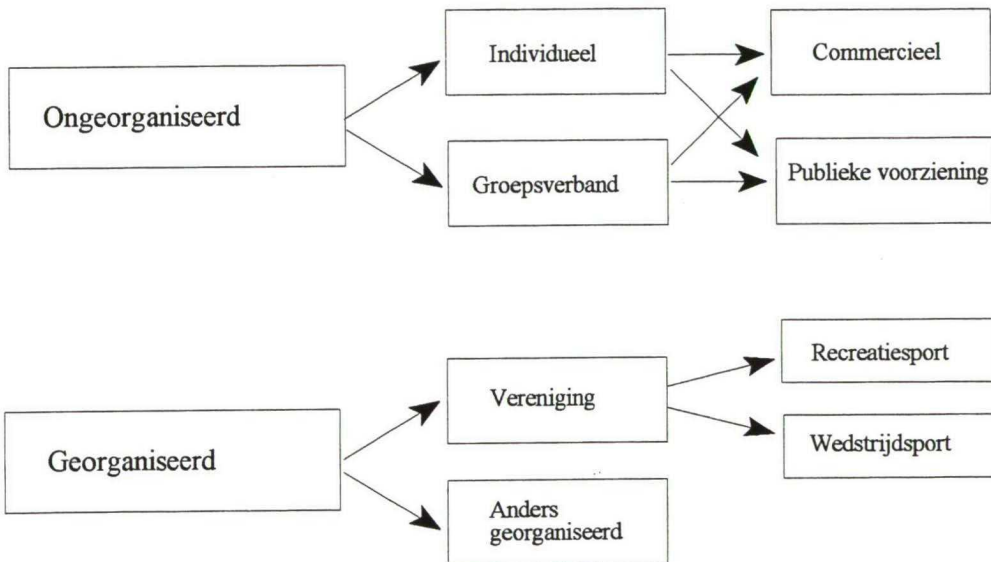
3.6.1 Sportvormen

Traditioneel gezien wordt onderscheid gemaakt tussen sporten die alleen beoefend worden en sporten die in teamverband beoefend worden. In het rapport 'Sporters in Cijfers' wordt er afgeweken van deze traditionele tegenstelling. De huidige indeling kent drie sportvormen: team-, individuele en semi-individuele sporten.

Het verschil tussen een individuele en een semi-individuele sport zit hem in het feit dat bij de eerste vorm van sportbeoefening de sporter geen andere sporter nodig heeft om zijn sport uit te kunnen oefenen (bv. hardlopen). Een semi-individuele sportbeoefenaar heeft daarentegen altijd een ander individu nodig om zijn sport te kunnen beoefenen (bv. tennis). Daarnaast maken Venekamp en Wolters een onderscheid in binnen-, buiten- en binnen-/buitensporten (Venekamp en Wolters, 1996). Naast de verschillende sportvormen kan er ook een indeling op basis van de organisatievorm gemaakt worden.

3.6.2 Organisatievormen

Figuur 3.3: De verschillende organisatievormen.

Bron: Schuring, 1996, p.134

In de eerste plaats is er onderscheid gemaakt tussen georganiseerd en ongeorganiseerd sporten. Georganiseerd sporten wil zeggen dat de mensen die de sport beoefenen zich aangesloten hebben bij andere, verenigde mensen die aan sport deelnemen. Om gebruik te kunnen van sportaccommodaties en om te sporten in competitieverband zijn mensen vaak genoodzaakt om lid te worden van een vereniging. Het sporten in verenigingsverband vereist een sociale instelling, men moet samenwerkingsverbanden met andere sporters aangaan. Als lid van een vereniging kan men vaak kiezen tussen recreatief of wedstrijdgericht deelnemen aan sport (van Bottenburg, 1994).

Bij anders georganiseerde sporten kan men bijvoorbeeld denken aan de initiatieven van de stedelijke of provinciale sportstimuleringsbureau's. Het buurtsportproject is hier een voorbeeld van, door de organisatie van een aantal sportvormen is het mogelijk om buiten het verenigingsleven om toch deel te nemen aan een teamsport. Door het organiseren van bijvoorbeeld 'pleintjesbasketbal' wordt het voor buurtbewoners mogelijk gemaakt om op vrijblijvende basis deel te nemen aan sport. Naast de sportstimuleringsbureau's hebben ook de buurthuizen vaak een aanbod op het gebied van anders georganiseerde sport.

Wat de ongeorganiseerde sport betreft wordt er onderscheid gemaakt tussen individueel of in groepsverband sporten. Onder individueel sporten verstaat men sporten, zonder afspraken gemaakt te hebben met andere sporters. Sporten in groepsverband berust op afspraken tussen de verschillende sporters. De aantrekkingskracht van de ongeorganiseerde sport is volgens Crum gebaseerd op een aantal waarden die volgens hem in de traditionele sport geen of een ondergeschikte rol spelen. Deze waarden zijn: lichaamsbewustwording, plezier, welzijn, fitness, gezondheid, er goed uitzien, escapisme en avontuur (Crum, 1992).

3.6.3 Soort sport

Volgens van Bottenburg kan de populariteit van sporten niet worden verklaard door mensen naar de motieven van hun sportkeuze te vragen. De sportvoorkeur is afhankelijk van zowel de ervaringen die mensen opgedaan hebben in hun leven, als van het verlangen om bij een bepaalde groep te horen. Individuele sportvoorkeuren zijn hoogstens ten dele aangeboren. Door lid te worden van een sportclub kiest men voor een bepaalde groep mensen. Dat kan zijn omdat men zich thuis denkt te voelen bij de mensen die men daar verwacht aan te treffen, maar ook omdat men zich juist niet met bepaalde groepen mensen geassocieerd wil zien die andere sporten beoefenen. Ook de status die bij een bepaalde sport behoort kan een reden zijn voor mensen om deze sport te gaan beoefenen (van Bottenburg, 1994).

Volgens het rapport 'Trendanalyse Sport' zijn er een aantal sporten die populair zijn. In tabel 3.3 wordt de sportdeelname naar sport weergegeven.

Tabel 3.3: Sportdeelname naar sport, personen van 6-79 jaar (in %).

Sporten	1979	1983	1987	1991	1995
atletiek	1,0	1,1	1,3	0,8	1,0
auto-, motorsport	0,8	0,9	0,8	0,9	1,3
badminton	7,7	6,9	6,4	6,8	5,1
basketbal	1,8	1,6	1,5	1,4	1,5
fietsen, wielrennen*	25,9	28,1	24,5	14,5	15,3
fitness, aerobics**	-	-	-	9,0	11,4
golf	-	-	-	1,2	1,3
gymnastiek, turnen	9,1	9,0	8,2	6,8	5,6
handbal	1,6	1,4	1,2	0,9	0,9
hockey	1,4	1,7	1,9	1,8	1,6
handbal	1,6	1,4	1,2	0,9	0,9
hockey	1,4	1,7	1,9	1,8	1,6
honkbal	-	-	-	1,0	0,7
korfbal	1,2	1,1	1,2	1,0	1,0
paardrijden	2,5	3,5	2,4	2,7	3,4
schaatsen	14,6	11,0	15,4	13,0	7,0
squash	-	-	-	-	3,2
tafeltennis	6,9	5,4	4,0	3,1	3,1
tennis	8,1	8,3	9,6	10,3	10,4
trimmen, joggen	8,0	9,6	9,1	10,5	9,5
vecht-, verdedigingssport	2,2	2,2	2,1	2,3	2,5
voetbal	12,2	11,5	10,3	9,5	9,8
volleybal	5,1	5,3	5,1	5,6	4,6
wandelen***	22,4	22,1	23,3	7,7	8,2
zaalvoetbal	3,2	4,1	3,9	3,5	3,7
zeilen, roeien, e.d.	6,1	10,8	7,7	7,5	7,6
zwemmen	31,8	35,5	30,8	33,2	35,6
overig	5,0	9,2	12,6	10,7	8,4

* t/m 1987 als fietsen/wielrennen, daarna als toerfietsen/wielrennen opgenomen in vragenlijst

**in 1995 ook aerobics opgenomen in vragenlijst

***t/m 1987 als wandelen, daarna als wandelsport opgenomen in vragenlijst

Bron: v.d. Heuvel en v.d. Werff, 1998, p. 12

De sporten zwemmen, fietsen, wandelen, tennis en fitness of aerobics zijn sporten die door veel mensen beoefend worden. Verder blijkt dat voetbal nog altijd hoog scoort, maar de deelname hieraan is wel dalende. Gymnastiek en schaatsen zijn sporten die het minder goed doen.

Kijkend naar het verschil in de deelname tussen individuele-, semi- individuele- en teamsporten, blijkt dat de deelname aan teamsporten in de periode 1979-1995 over het algemeen gelijk blijft of licht daalt. Dit in tegenstelling tot de deelname aan individuele en semi-individuele sporten, zoals bijvoorbeeld fitness, aerobics, wandelen, zwemmen, fietsen en tennis, hierbij is een stijgende tendens zichtbaar. Deze tendens is voor een gedeelte te verklaren door de stijging in de sportdeelname van de 35-79 jarigen (v.d.Heuvel en v.d. Werff, 1998).

3.7 Sportdeelname van Turken

Over de sportdeelname van Turken zijn geen complete en actuele cijfers bekend. Zowel in het rapporten 'Sporters in Cijfers', 'Trendanalyse Sport' en 'Allochtonen en sport' wordt geen actueel overzicht verschaft over de sportdeelname van de gehele Turkse bevolkingsgroep. In het rapport 'Sport en allochtonen' staat de constatering dat: 'Uit inventarisatie onder 19 gemeenten blijkt dat slechts 6 gemeenten in meer of mindere mate inzicht hebben in de sportdeelname van etnische groeperingen, te weten: Amsterdam, Arnhem, Den Haag, Haarlem, Rotterdam en Utrecht' (Lagendijk en v.d. Gugten, 1996, p. 21). Om toch een beeld te kunnen creëren wordt een tabel gepubliceerd die een lokale situatie weergeeft. Bij het lezen van de tabel moet men bedenken dat de begrippen die gehanteerd worden niet gedefinieerd zijn. De cijfers geven slechts een indicatie.

Tabel 3.4: Sportdeelname naar leeftijdsgroep van Turken, Marokkanen en Nederlanders in Haarlem in 1991 (in %).

Bevolkingsgroepen naar leeftijd	mannen	vrouwen	totaal
Turken			
6-18 jaar	81	42	57
ouder dan 18 jaar	32	18	25
totaal	44	27	35
Marokkanen			
6-18 jaar	29	29	29
ouder dan 18 jaar	31	14	24
totaal	30	22	26
Autochtonen			
6-18 jaar	75	64	70
ouder dan 18 jaar	52	48	50
totaal	59	51	55

Bron: Lagendijk en v.d. Gugten, 1996, p. 21

De tendens die op basis van tabel 3.4 te verwachten is, is dat Turkse mannen over het algemeen meer aan sport zullen deelnemen dan de Turkse vrouwen. Verder kan men veronderstellen dat de jeugdige Turkse bevolking meer aan sport zal doen dan de oudere Turken.

De verwachting is verder dat de sportdeelname van de Turkse bevolkingsgroep zich laat vergelijken met de sportdeelname van de autochtone bevolkingsgroep in de jaren '50. Een citaat uit het rapport 'Sport en Allochtonen' verduidelijkt deze veronderstelling: 'Halverwege de jaren negentig is het sportpatroon van allochtonen in Nederland nog het best te vergelijken met dat van autochtonen in de jaren vijftig. Toen was er sprake van een duidelijk deelnameverschil tussen mannen en vrouwen. Mannensporten waren voornamelijk voetbal, vechtsporten, cricket en honkbal. Vrouwen deden veel minder aan sport. Als zij sportten dan waren zij lid van een gymnastiek-, hockey-, of handbalvereniging. Korfbal, zwemmen en atletiek werden zowel door mannen als vrouwen beoefend. De meeste mannen stopten toen zo rond hun vijfentwintigste jaar met sportbeoefening. Sport was een 'jong menselijke activiteit' die beëindigd werd wanneer zich carrière perspectieven aandienden en gezinsvorming een rol ging spelen. Dit beeld ziet men nu bij sportbeoefening van etnische groepen, vooral die van de tussengeneratie' (Lagendijk en v.d. Gugten, 1996, p.25).

De sportdeelname van de Turken kan bekeken worden aan de hand van de variabelen die invloed hebben op de sportdeelname. Op basis van de voorafgaande gegevens, kan vastgesteld worden, dat de sportdeelname van de Turken afhankelijk is van:

- Geslacht
- Leeftijd
- Opleiding/Inkomen
- Herkomst
- Verblijfstijd
- Generatie

3.7.1 Geslacht

Binnen de Turkse cultuur is het gezin de hoeksteen van de samenleving, het huwelijk heeft een heilige waarde. Binnen het gezin speelt hiërarchie van leeftijd en geslacht een grote rol. Het gedrag van de leden van een gezin wordt sterk bepaald door de posities die de mensen ten opzichte van elkaar innemen. De Turkse mannen zijn traditioneel gericht op de buitenwereld, de vrouwen zijn meer gericht op de binnenwereld (van Hetteema, 1995). Anders gezegd: de Turkse vrouwen richten zich over het algemeen meer op het huishouden, de kinderen en overige activiteiten die zich binnenshuis afspelen dan hun mannen. De mannen brengen meer tijd buitenshuis door.

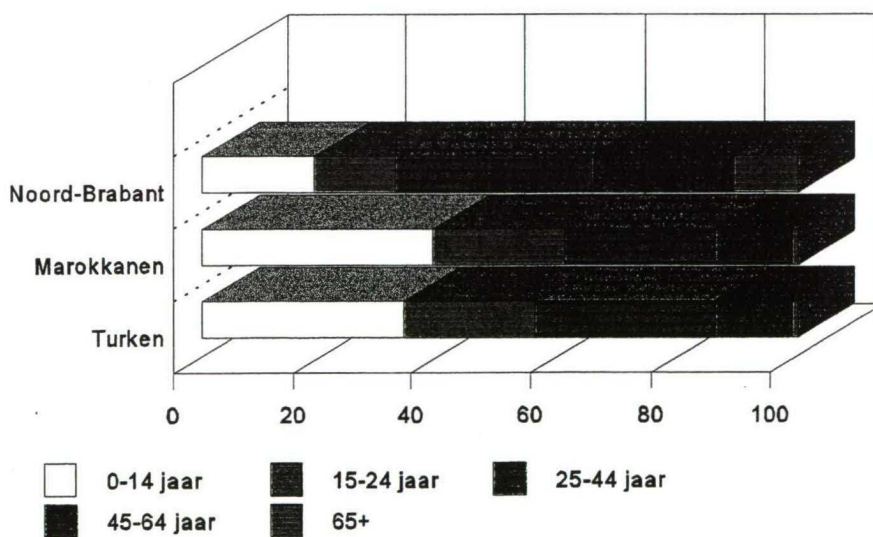

Wanneer we uitgaan van de eerder gemaakte vergelijking van de sportdeelname van Turken met de sportdeelname van Nederlanders in de jaren '50, dan kunnen we op basis daarvan een verschil tussen de sportdeelname van Turkse mannen en vrouwen verwachten. Turkse mannen zullen over het algemeen meer aan sport deelnemen dan de Turkse vrouwen. Ook verwachten we dat er een verschil zichtbaar zal zijn tussen de soorten sporten die de mannen en de vrouwen beoefenen. De verwachting is dat mannen voor een 'mannelijke' sport zullen kiezen, zoals voetbal en vechtsporten. Vrouwen zullen eerder geneigd zijn om voor een 'vrouwelijke' sport als gymnastiek of zwemmen te kiezen.

3.7.2 Leeftijd

De leeftijdsverdeling van de verschillende allochtone bevolkingsgroepen vertoont niet hetzelfde beeld als die van de autochtone Nederlanders. In figuur 3.5 wordt de leeftijdsopbouw van de verschillende bevolkingsgroepen weergegeven. De verwachting is dat de allochtone groepen in omvang toe zullen gaan nemen, de allochtone groepen hebben namelijk een veel groter percentage jongere mensen ten opzichte van de Noord-Brabantse bevolking. Op basis hiervan is het logisch te veronderstellen dat deze groep in de loop van de jaren nog aanzienlijk toe zal nemen.

Figuur 3.5: De leeftijdsopbouw van de twee belangrijkste allochtone bevolkingsgroepen en de totale bevolking in Noord-Brabant (in %).

Bron: Verheijen en de Kroon, 1994, p.33

3.7.3 Opleiding/Inkomen

De arbeidsmarktpositie van allochtonen ziet er over het algemeen minder gunstig uit dan die van autochtonen. Het algemeen werkloosheidspercentage in Nederland bedraagt ongeveer 8%, het percentage voor de Turken wordt geschat op 31% (Lagendijk en v.d. Gugten, 1996).

De eerste generatie Turken is naar Nederland gekomen omdat er een tekort aan arbeidskrachten bestond. Veel van deze nieuwe arbeiders hebben zo hard gewerkt dat zij voortijdig het arbeidsproces moesten verlaten wegens lichamelijke klachten. Veel van hen leven van een uitkering. De tweede generatie Turken is in eerste instantie naar Nederland gekomen om hun ouders te volgen. Door de grote werkloosheid in de jaren '80-'90 was het voor hen moeilijk om een plaats op de arbeidsmarkt te veroveren. Veel allochtonen dreigen de concurrentiestrijd te verliezen van de autochtonen en komen aan de onderzijde van de economie terecht. Veel Turkse gezinnen moeten rondkomen van een minimuminkomen (Hooghiemstra, 1995).

Uit het rapport 'Sport en Allochtonen' (1996) komt naar voren dat allochtonen als Turken, Marokkanen en in wat mindere mate, Surinamers en Antillianen een gemiddeld lagere sociaal-economische positie innemen in de Nederlandse samenleving, dan de autochtone bevolking. Op basis hiervan kan men veronderstellen dat de sportdeelname van de Turkse bevolking lager zal zijn dan de sportdeelname van de autochtone bevolking.

Wanneer er naar de opleiding en het inkomen gekeken wordt dan blijkt dat van de Turken tussen de 15 en 65 jaar die hun schoolloopbaan hebben afgerond, slechts één op de drie Turken een diploma van het voortgezet onderwijs heeft gehaald. Van de autochtone bevolking daarentegen beëindigd 75% het voortgezet onderwijs met een diploma. Over het algemeen kan men stellen dat de minderheidsgroepen in Nederland lager opgeleid zijn dan de autochtone bevolking. Ook de arbeidsmarktpositie toont een gelijksoortig beeld. Deze positie ziet er voor minderheden in het algemeen minder goed uit. De allochtonen die betaalde arbeid verrichten hebben een minder hoog inkomen in vergelijking tot de autochtonen die betaalde arbeid verrichten (Lagendijk en v.d. Gugten, 1996).

Uit het voorgaande komt naar voren dat er een positief verband is tussen opleiding en inkomen, en sportdeelname. Hoe hoger de opleiding en het inkomen, hoe groter de kans is dat men aan sport zal deelnemen. De verwachting is dat Turken met een gunstige positie op de arbeidsmarkt meer aan sport zullen deelnemen dan Turken in een ongunstige positie.

3.7.4 Herkomst

Uit het rapport 'Werken aan een multi-etnische samenleving' blijkt dat een groot gedeelte van de Turkse bevolking in Noord-Brabant in de steden woont. In 1994 woonde 72% van de Turkse mensen in een stad. Terwijl het percentage van het aantal inwoners van Noord-Brabant dat in een stad woont maar 38% bedraagt (Verheijen en de Kroon, 1994).

Veel Turkse migranten zijn opgegroeid in een rurale omgeving. In een rurale omgeving leven de mensen volgens de normen en gebruiken die op het platteland gelden. De scheiding tussen werktijd en vrijetijd is hier niet zo duidelijk. Er is geen sprake van vaste werktijden en de natuur bepaalt het dagelijks ritme. Na de migratie kwamen de migranten terecht in een sterk geïndustrialiseerd en geurbaniseerd land. In Nederland waren de werktijden duidelijk gereguleerd, de begin- en eindtijd stond vast. De tijd die overbleef na de arbeid kon beschouwd worden als vrijetijd. Binnen de groep migranten kan een onderscheid gemaakt worden tussen de ex-landarbeiders uit het Turkse binnenland en de migranten die afkomstig zijn uit de provinciesteden. Op basis van de afkomst zouden verschillen in gedrag in de nieuwe samenleving tot uiting kunnen komen (Hooghiemstra, 1995).

Vooraf de Turken die uit het binnenland van Turkije komen zijn nauwelijks in aanraking geweest met de actieve sportbeoefening zoals wij die in Nederland kennen. Dit wordt nog versterkt door de gevolgen van de technologische vooruitgang, door de opkomst van de automatisering is bewegen vaak overbodig, terwijl in het land van herkomst beweging meer in het dagelijks leven geïntegreerd is (Peters, 1987).

In Turkije speelt het Islamitische geloof een belangrijke rol in het dagelijkse leven. Veel Turkse gezinnen leven volgens de voorschriften van de Koran. In de Koran vindt men voorschriften van zuiver godsdienstige aard, zoals de manier waarop je het rituele gebed moet verrichten, regels voor het vasten en de pelgrimstocht. Daarnaast vindt men er voorschriften die wij als fatsoensregels zouden kunnen beschouwen, een voorbeeld is de wijze waarop je iemand moet begroeten. Over het algemeen stellen de Turkse migranten het op prijs om hun godsdienstige plichten in Nederland te vervullen, zoals zij dit thuis gewend waren. Meestal worden vooral de voorschriften op het gebied van het gebed, het vasten en de voedselvoorschriften strikt nageleefd. De moskee is het symbool voor het Islamitische geloof, voor veel Turken in Nederland hebben deze koepels en minaretten een grote emotionele waarde (Peters, 1987).

De plaats of de streek van herkomst is mede bepalend voor de sportdeelname van Turken. De verwachting is dat Turken die van het platteland komen minder aan sport zullen doen dan de Turken die van de steden komen. Verder is ook de striktheid waarmee de voorschriften van het geloof worden nageleefd van invloed op de sportdeelname. Naarmate deze voorschriften minder strikt worden nageleefd zullen de Turken meer aan sport deelnemen, omdat ze minder belemmerd worden in hun doen en laten.

3.7.5 Verblijfstijd/Generatie

Over het algemeen kwam de eerste generatie Turkse mannen naar Nederland om hier veel geld te verdienen en te sparen. Het was hun wens om na een aantal arbeidsjaren weer terug te keren naar hun vaderland. Zij namen bijna geen deel aan het sociale leven in Nederland, zij zouden immers weer snel terugkeren naar Turkije. Sommige Turken werkten in twee ploegen diensten. In totaal werkten ze ongeveer 16 uur per dag.

Velen zijn echter in Nederland gebleven, tegenwoordig is men hier niet alleen om geld te verdienen maar ook om te leven (Jorna, 1993). Er is onderscheid aan te brengen tussen verschillende generaties Turkse gezinnen. De eerste generatie Turkse mannen kwam in de jaren '60-'70 naar Nederland. De Turkse vrouwen zijn pas enkele jaren later geïmmigreerd, dit was mogelijk in het kader van de gezinshereniging. De tweede generatie Turkse gezinnen bestaat uit de kinderen van de eerste generatie, deze zijn op schoolgaande leeftijd naar Nederland gekomen en zijn in Nederland opgegroeid. Deze groep bevindt zich in een unieke situatie, zij kunnen zich moeilijk spiegelen aan hun ouders. Vaak voelt deze generatie zich niet helemaal 'Nederlands', maar ook niet helemaal 'Turks'. De ouders houden graag vast aan de normen en gewoonten die zij kenden in Turkije. De tweede generatie valt als het ware tussen de wal en het schip, zij klagen vaak dat zij niet voldoende bewegingsruimte tot hun beschikking hebben om binnen de Nederlandse samenleving te kunnen functioneren. Vaak krijgen zij zelfs minder bewegingsvrijheid dan hun leeftijdgenoten in Turkije (Hooghiemstra, 1995).

Naarmate Turken langer in Nederland verblijven raken ze meer vertrouwd met de gewoonten die bij gebruikelijk zijn in de Nederlandse samenleving. En sport is voor veel Nederlanders iets vanzelfsprekends. Je kunt dus verwachten dat er een positief verband bestaat tussen de verblijfstijd en de sportdeelname. Daarnaast is het deel uit maken van een bepaalde generatie van belang. De Turken van de derde of vierde generatie, zijn vaak in Nederland opgegroeid, en zullen meer interesse tonen in sport en waarschijnlijk ook meer aan sport deelnemen dan de eerste of tweede generatie.

3.8 Hypothesen

Op basis van hoofdstuk 2 en 3 zijn de volgende hypothesen geformuleerd:

Hypothese 1:

In de Turkse samenleving is er een duidelijke hiërarchie te onderscheiden. Het gezinshoofd bepaalt de mate van sportdeelname van het gezin.

Hypothese 2:

Turken maken nadrukkelijk deel uit van het collectief. De mening van vrienden, kennissen en burens is sterk van invloed op de sportdeelname.

Hypothese 3:

Doordat Turken collectivistisch ingesteld zijn zullen zij een voorkeur hebben voor sportdeelname in groepsverband en met name voor sportdeelname in eigen kring.

Hypothese 4:

In de Turkse cultuur is het voor mannen geoorloofd om assertief en opvallend te zijn. Turkse mannen zullen een voorkeur hebben voor sportdeelname waar ambitie en prestatie hoog in het vaandel staan. Turkse vrouwen zullen in tegenstelling tot de mannen een voorkeur hebben voor een 'rustige' sport.

Hypothese 5:

Turken zijn geneigd om onzekerheid te vermijden. Hierdoor zullen veel Turken een voorkeur hebben voor sportdeelname in een bekende omgeving met bekenden.

Hypothese 6:

In sportverenigingen kan er sprake zijn van een grote cohesie en sociale controle. Binnen deze bestaande organisaties zullen Turken als nieuwkomers beschouwd worden en kunnen zelfs buitengesloten worden omdat zij als bedreiging voor de gevestigde orde beschouwd worden.

Hypothese 7:

Turkse vrouwen zullen over het algemeen minder deelnemen aan sport dan mannen, omdat vrouwen voornamelijk binnenshuis georiënteerd zijn. Dit in tegenstelling tot de mannen die zich veelal op de buitenwereld richten.

Hypothese 8:

In de Turkse gemeenschap is men zeer traditiegericht, over het algemeen zullen Turken een hogere sportdeelname hebben in traditionele sporten als voetbal en gymnastiek dan in nieuwe sporten zoals bijvoorbeeld squash.

Hypothese 9:

Het huwelijk heeft invloed op de sportdeelname. Door in het huwelijk te treden veranderen de rolpatronen van de man en de vrouw. De vrouw wordt verantwoordelijk voor het huishouden en de kinderen. De man gaat de financiële verantwoordelijkheid voor het gezin dragen. Hierdoor zullen mannen en vrouwen minder aan sport gaan deelnemen nadat zij gehuwd zijn.

Hypothese 10:

De Turken die zich in een ongunstige arbeidssituatie (werkloos, arbeidsongeschikt) bevinden zullen minder aan sport deelnemen dan diegenen die zich in een gunstigere positie bevinden.

Hypothese 11:

Die Turkse gezinnen die in een achterstandswijk wonen, zullen over het algemeen minder aan sport deelnemen dan diegenen die in 'betere' wijken wonen.

Hypothese 12:

De herkomst van de Turken heeft invloed op de sportdeelname. Diegenen die afkomstig zijn van het platteland zullen minder aan sport deelnemen dan diegenen die afkomstig zijn van de provinciale steden.

Hypothese 13:

Het Islamitische geloof heeft invloed op de sportdeelname. Diegenen die strenger de voorschriften van het geloof volgen zullen meer belemmeringen ondervinden bij de sportdeelname en hierdoor minder aan sport deelnemen dan diegenen die niet zo streng de voorschriften van het geloof volgen.

Hypothese 14:

Hoe langer de verblijfstijd van de Turken in Nederland is, hoe hoger de sportdeelname is.

Hypothese 15:

Het deel uit maken van een bepaalde generatie heeft invloed op de interesse in sport. Diegenen die deel uit maken van een latere generatie (3e,4e) zullen meer interesse in sport hebben en waarschijnlijk meer aan sport deelnemen dan diegenen die deel uit maken van de eerste generatie.

Hoofdstuk 4   Onderzoeksopzet

4.1 Inleiding

Het doel van dit onderzoek is het beschrijven van de rol die sport speelt in het leven van een aantal Turken die in Tilburg wonen. Het onderzoek onder de Turkse bevolking heeft plaatsgevonden in de periode september-december 1996. De Turken die aan het woord zijn gekomen, zijn allen inwoners van de gemeente Tilburg. Tijdens het onderzoek zijn er een aantal beperkingen geweest. Deze komen in de loop van dit hoofdstuk naar voren. Er is gebruik gemaakt van de kwalitatieve onderzoeksmethode. In totaal zijn er 26 Turken geïnterviewd, waaronder 11 mannen en 15 vrouwen. De meeste interviews zijn in het Nederlands gevoerd.

4.2 Onderzoekstechniek

Er is gebruik gemaakt van de kwalitatieve onderzoeksmethode. Door het ondervragen van de Turkse respondenten moest de rol die de sport speelt in het leven van deze Turkse respondenten duidelijk worden. De interviews zijn gehouden aan de hand van een vragenlijst met open vragen. Hierdoor kreeg het interview een gestructureerd karakter. Deze vragenlijst is opgesteld aan de hand van de hypothesen uit paragraaf 3.6. Aan de hand van het verloop van het gesprek werd de volgorde van het stellen van de vragen bepaald. Voorop stond dat alle gespreksonderwerpen in een plezierig en open gesprek aan de orde zouden komen. De keuze voor de kwalitatieve interviews is gebaseerd op de volgende redenen:

- Volgens de contactpersoon van de Stichting Turkse Gemeenschap Tilburg staan veel Turkse mensen huiverig ten opzichte van onderzoeken. In de eerste plaats beheersen ze niet altijd de Nederlandse taal en daarnaast zijn ze niet gewend om mee te doen aan allerlei onderzoeken.
- Om volledig inzicht te krijgen in de leefwereld van de Turkse gemeenschap in Tilburg is specifieke informatie nodig. Met een interview kan men desgewenst dieper op bepaalde vragen ingaan dan in de schriftelijke enquête. Daarnaast kan men de respondent vertrouwen geven en een sfeer proberen te creëren zodat de respondent zich vrijer voelt om de vragen te beantwoorden.
- Het is moeilijk om een beeld van een leven van de Turkse respondenten te creëren op basis van een schriftelijke enquête, want bij de beantwoording van niet-culturele vragen kunnen bepaalde cultuuraspecten doorschemeren. Bovendien kan de interviewer de respondent in zijn omgeving observeren.

4.3 Onderzoekspopulatie

In het onderzoek zijn Turken uit Tilburg aan het woord gekomen uit de leeftijdscategorie van 18 tot en met 40 jaar. De populatie die ondervraagd werd, moest aan een aantal voorwaarden voldoen. In de eerste plaats moesten de respondenten van Turkse afkomst zijn, dit hield in dat tenminste één van de ouders van de respondenten afkomstig moest zijn uit Turkije. Al snel bleek dat van alle respondenten zowel de vader als de moeder uit Turkije afkomstig waren. De ouders van de respondenten behoorden allen tot de eerste generatie. De respondenten zelf zijn op jonge leeftijd naar Nederland gekomen en behoren tot de tweede generatie.

Eén van de opdrachtgevers, de Stichting Turkse Gemeenschap Tilburg, had een voorkeur voor een onderzoek gericht op deze leeftijdsgroep. Volgens de Stichting Turkse Gemeenschap Tilburg is er een keerpunt te constateren in de sportdeelname rond de leeftijd van 20-25 jaar. Bij deze leeftijdscategorie vindt er volgens hen een opmerkelijke daling van de sportdeelname plaats.

In dit onderzoek zijn, om een zo volledig mogelijk beeld te creëren, ook Turken benaderd die de Nederlandse taal niet zo goed beheersen. In de theorie wordt verondersteld dat er binnen het Turkse gezin verschillen zijn tussen de dagelijkse bezigheden van mannen en vrouwen. Ook wat de sportdeelname betreft worden er een aantal verschillen verwacht tussen de Turkse mannen en vrouwen, vandaar dat er zowel mannen als vrouwen aan het woord zijn gekomen. Om de rol van de sport in de Turkse leefwereld goed te kunnen beschrijven zijn zowel sporters als niet-sporters ondervraagd.

4.4 Dataverzameling

De contacten met de Turkse respondenten zijn gelegd op basis van de sneeuwbalmethode. Dit is een onderzoeksmethode die toegepast wordt in de antropologie. Via verschillende contactpersonen zijn ingangen gezocht om in contact te komen met een aantal Turken in Tilburg. Via deze contactpersonen werd contact gezocht met andere potentiële respondenten. Het aantal respondenten kwam tot stand op basis van de verkregen informatie. Na het interviewen van ongeveer 23 respondenten constateerde ik dat er bijna geen nieuwe informatie meer naar boven kwam. Uiteindelijk zijn er 26 respondenten (11 Turkse mannen en 15 Turkse vrouwen) geïnterviewd. Alle gesprekken zijn opgenomen op band en later bijna letterlijk uitgetypt en geanalyseerd. De interviews duurden ongeveer 30 tot 45 minuten.

In eerste instantie waren een aantal onderzoekslocaties gekozen waar contactpersonen aangesproken konden worden. De gekozen locaties waren de openbare bibliotheek op het Koningsplein, de Stichting Turkse Gemeenschap Tilburg, de Turkse winkel aan de Korvelseweg en een Turkse winkel in de wijk de Besterd. Na een aantal verwoede pogingen bleek al snel dat het op deze wijze moeilijk was om medewerking te verkrijgen.

Slechts via de Stichting Turkse Gemeenschap lukte het om in contact te komen met potentiële respondenten en interviews af te nemen. Daarom is er tussentijds gekozen voor een andere opzet.

Het bleek al snel dat mensen wel wilden meewerken wanneer zij door bekenden aangesproken werden. Door de medewerking en ondersteuning van mijn Turkse buurman, werd ik uitgenodigd in de kantine van de Moskee. Hier heb ik een ingang gevonden om Turkse mannen te interviewen. Via mijn Turkse buurvrouw ben ik in contact gekomen met verschillende vrouwelijke respondenten. De meeste interviews met Turkse vrouwen zijn afgenomen tijdens de koffie-uurtjes voor Turkse vrouwen bij de verschillende buurthuizen. Er is naar gestreefd om de interviews gescheiden te houden.

Een doel van het onderzoek was dat zowel sportende als niet-sportende respondenten aan het woord kwamen. Op basis van de sneeuwbalmethode kwam ik nauwelijks in aanraking met Turkse vrouwen die sport beoefenden. Vandaar dat ik naar een andere ingang heb gezocht om vrouwelijke sportende respondenten te vinden. Er is contact gelegd met een zwemlerares die les gaf aan allochtone vrouwen. Via haar heb ik een ingang gevonden om een aantal sportende Turkse vrouwen thuis te interviewen.

4.5 Analyse

De analyse was een tijdrovende klus. De interviews waren niet altijd even goed verstaanbaar doordat de beheersing van de Nederlandse taal niet altijd even goed was. Daarnaast zijn er een aantal interviews tijdens een koffie-uurtje voor Turkse vrouwen in het buurthuis en in de kantine van de Moskee afgenomen. Op deze bandjes is veel achtergrondgeluid te horen. Na het volledig uitschrijven van de interviews, ben ik overgegaan tot het verknippen van deze gegevens op basis van de vragen uit de vragenlijst. Tot slot zijn de vragen en de bijbehorende gegevens gerangschikt op basis van de vooraf vastgestelde hypothesen.

4.6 Operationalisatie

Op basis van de theorie in hoofdstuk 2 en hoofdstuk 3 zijn er een aantal hypothesen afgeleid. Met behulp van deze hypothesen wordt gekeken of deze stellingen over het leven van de Turken en de rol die sport hierin speelt herkenbaar zijn voor Turken in Tilburg. In deze paragraaf zijn de hypothesen uitgewerkt en omgezet in vragen voor de interviews.

Enkele algemene vragen die niet direct onder één hypothese te plaatsen zijn, zijn:

Hoe heet u?

Woont u in Tilburg?

Hoe oud bent U?

Man - Vrouw?

Doet u aan sport?
Zo ja, aan welke sport doet u?
Hoe vaak sport u?
Zo nee, heeft u weleens aan sport gedaan?
Waarom doet u niet meer aan sport?
Waarom heeft u nog nooit aan sport gedaan?

Hypothese 1:

In de Turkse samenleving is er een duidelijke hiërarchie te onderscheiden. Het gezinshoofd bepaalt de mate van sportdeelname van het gezin.

Vragen:

Wat vinden uw gezinsleden ervan dat u sport?
Wat vindt u man/vrouw ervan dat u sport?
Vindt u het belangrijk wat u man/vrouw van sport vindt?
Kunt u zelf bepalen of u aan sport doet?
Mocht u vroeger zelf bepalen of u aan sport deed?
Is er sprake van een zekere rolverdeling binnen het gezin?
Mogen uw kinderen zelf kiezen of ze op sport willen?

Hypothese 2:

Turken maken nadrukkelijk deel uit van het collectief. De mening van vrienden, kennissen en burens is sterk van invloed op de sportdeelname.

Vragen:

Doen veel van uw vrienden, kennissen of burens aan sport?
Wat voor sport beoefenen zij?
Waarom doen zij wel/niet aan sport?
Wat vinden zij ervan dat u wel/niet aan sport doet?
Vindt u hun mening belangrijk?
Sport u alleen of met bekenden?

Hypothese 3:

Doordat Turken collectivistisch ingesteld zijn zullen zij een voorkeur hebben voor sportdeelname in groepsverband en met name voor sportdeelname in eigen kring.

Vragen:

Met wie sport u? Met wie zou u willen sporten?
Zou u liever met Turkse mensen onder elkaar sporten?
Waarom wel/niet?

Hypothese 4:

In de Turkse cultuur is het voor mannen geoorloofd om assertief en opvallend te zijn. Turkse mannen zullen een voorkeur hebben voor sportdeelname waar ambitie en prestatie hoog in het vaandel staan. Turkse vrouwen zullen in tegenstelling tot de mannen een voorkeur hebben voor een 'rustige' sport.

Vragen:

Wat voor sport vindt u leuk?

Waarom vindt u dat leuk?

Bent u fanatiek?

Fanatieker dan anderen?

Wat trekt u aan in die sport?

Hypothese 5:

Turken zijn geneigd om onzekerheid te vermijden. Hierdoor zullen veel Turken een voorkeur hebben voor sportdeelname in een bekende omgeving met bekenden.

Vragen:

Sport u alleen of met bekenden?

Waarom sport u graag met bekenden?

Zou u het vervelend vinden om alleen te gaan sporten?

Waarom wel/niet?

Waar zou u willen sporten?

Waarom daar?

Hypothese 6:

In sportverenigingen kan er sprake zijn van een grote cohesie en sociale controle. Binnen deze bestaande organisaties zullen Turken als nieuwkomers beschouwd worden en kunnen zelfs buitengesloten worden omdat zij als bedreiging voor de gevestigde orde beschouwd worden.

Vragen:

Met wie sport u?

Met wie zou u willen sporten?

Georganiseerd of niet georganiseerd?

In een sportvereniging of met vrienden of via het buurthuis?

Waarom heeft u daar een voorkeur voor?

Hypothese 7:

Turkse vrouwen zullen over het algemeen minder deelnemen aan sport dan mannen, omdat vrouwen voornamelijk binnenshuis georiënteerd zijn. Dit in tegenstelling tot de mannen die zich veelal op de buitenwereld richten.

Vragen:

Doet uw man/vrouw aan sport?

Waarom wel/niet?

Wat doet u over het algemeen op een dag?

Welke hobby's heeft u? (binnen/buiten)

Wat doet uw man/vrouw over het algemeen op een dag?

Welke hobby's heeft uw man/vrouw? (binnen/buiten)

Verschilt dat veel van wat u zoal doet?

Hypothese 8:

In de Turkse gemeenschap is men zeer traditiegericht, over het algemeen zullen Turken een hogere sportdeelname hebben in traditionele sporten als voetbal en gymnastiek dan in nieuwe sporten zoals bijvoorbeeld squash.

Vragen:

Wat voor sport doet u?

Welke sporten heeft u beoefend?

Welke sporten vindt u leuk?

Kent u veel soorten sport?

Volgt u de trends op sportgebied?

Hypothese 9:

Het huwelijk heeft invloed op de sportdeelname. Door in het huwelijk te treden veranderen de rolpatronen van de man en de vrouw. De vrouw wordt verantwoordelijk voor het huishouden en de kinderen. De man gaat de financiële verantwoordelijkheid voor het gezin dragen. Hierdoor zullen mannen en vrouwen minder aan sport gaan deelnemen nadat zij gehuwd zijn.

Vragen:

Bent u getrouwd?

Hoe lang bent u al getrouwd?

Bent u met een Turkse man/vrouw getrouwd/

Hoeveel sportte u voor uw huwelijk?

Bent u na uw huwelijk minder/meer gaan sporten?

Heeft het huwelijk veel verandering in uw leven gebracht?

Hypothese 10:

De Turken die zich in een ongunstige arbeidssituatie (werkloos, arbeidsongeschikt) bevinden zullen minder aan sport deelnemen dan diegenen die zich in een gunstigere positie bevinden.

Vragen:

Werkt u?

Zo ja, wat voor werk doet u op het moment?

Zo nee, ontvangt u een uitkering?

Bent u al lang werkloos?

Heeft u een opleiding of cursussen gevolgd?

Wat voor opleiding of cursus heeft u gevolgd?

Hypothese 11:

Die Turkse gezinnen die in een achterstandswijk wonen, zullen over het algemeen minder aan sport deelnemen dan diegenen die in 'betere' wijken wonen.

Vragen:

In welke wijk woont u?

Woont u hier al lang?

Heeft u een koop- of een huurhuis?

Hypothese 12:

De herkomst van de Turken heeft invloed op de sportdeelname. Diegenen die afkomstig zijn van het platteland zullen minder aan sport deelnemen dan diegenen die afkomstig zijn van de provinciale steden.

Vragen:

Komt u uit de stad of het platteland in Turkije?

Is dit een grote of kleine stad?

Komen uw ouders uit de stad of het platteland?

Werd er daar sport beoefend?

Zo ja, welke sporten en in welke organisatievorm?

Zo nee, waarom niet?

Deed u daar aan sport? Wat voor sport deed u?

Hypothese 13:

Het Islamitische geloof heeft invloed op de sportdeelname. Diegenen die strenger de voorschriften van het geloof volgen zullen meer belemmeringen ondervinden bij de sportdeelname en hierdoor minder aan sport deelnemen dan diegenen die niet zo streng de voorschriften van het geloof volgen.

Vragen:

Bent u gelovig opgevoed, bent u Islamitisch opgevoed?
Volgt u de voorschriften van het geloof strikt?
(ramadan - bedekken - vasten - bezoek Moskee- bidden)
Heeft dit invloed op uw sportdeelname?

Hypothese 14:

Hoe langer de verblijfstijd van de Turken in Nederland is, hoe hoger de sportdeelname is.

Vragen:

Hoe lang woont u al in Nederland?
Hoe lang woont u al in Tilburg?

Hypothese 15:

Het deel uit maken van een bepaalde generatie heeft invloed op de interesse in sport. Diegenen die deel uit maken van een latere generatie (3e, 4e) zullen meer interesse in sport hebben en waarschijnlijk meer aan sport deelnemen dan diegenen die deel uit maken van de eerste generatie.

Vragen:

Van welke generatie bent u?
Heeft u kinderen? (jongens - meisjes)
Hoe oud zijn zij?
Doen zij aan sport?
Zo ja, welke sport doen zij en hoeveel doen zij aan sport?
Zo nee, waarom niet?
Van welke generatie zijn uw ouders, doen uw ouders aan sport?
Zo ja, welke sport doen zij en hoeveel doen zij aan sport?
Zo nee, waarom niet?

Tijdens het interview werden ook de belemmeringen die de respondenten zouden kunnen ondervinden tijdens het sporten besproken.

Onbekendheid met en ontoegankelijk ervaren van de Nederlandse sportstructuur

Discriminatie

Onvoldoende beheersing van de Nederlandse taal

Gebrek aan tijd

4.7 Tot slot

In totaal hebben er zesentwintig gesprekken plaatsgevonden met Turkse respondenten. Tijdens het onderzoek zijn er een aantal beperkingen geconstateerd. In de eerste plaats zijn de resultaten niet generaliseerbaar naar de totale populatie tweede generatie Turken. Hiervoor zijn er te weinig interviews afgenomen.

In de tweede plaats speelde de taalbeheersing van de respondenten een rol. Het grootste deel van de respondenten beheerste de Nederlandse taal zeer goed, een aantal beheersten de taal echter matig en twee respondenten spraken nauwelijks Nederlands. Hierdoor was ondersteuning door een tolk noodzakelijk. Mijn Turkse buurman Ismail en buurvrouw Olga waren erg bereidwillig om de gesprekken bij te wonen en waar nodig te vertalen. De vraag is echter of de antwoorden die door de respondenten zijn gegeven juist zijn vertaald. Soms gaven de respondenten een lang antwoord in het Turks en werd dit kort vertaald. Door de taalproblemen was het soms moeilijk om een goed en diepgaand antwoord te verkrijgen.

Een aantal interviews zijn tijdens de Turkse koffie-uurtjes en in de kantine van de Moskee gehouden. De indruk werd gewekt dat sommige respondenten zich belemmerd voelden door de aanwezigheid van kennissen en hierdoor niet vrijuit spraken. Er is geprobeerd om de respondenten zoveel mogelijk gescheiden te interviewen. De gesprekken die bij de respondenten thuis afgenomen konden worden, gaven wat dit betreft minder problemen. Een andere beperking die hiermee samenhangt is dat de observatie van de respondenten in de eigen omgeving niet altijd gelukt is.

Een ander probleem is het geven van wenselijk geachte antwoorden. Zeker op de vragen die dieper op het gezinsleven en het geloof in gingen bestaat er twijfel of de antwoorden van de respondenten eerlijk gegeven zijn.

Toch denk ik dat het afnemen van de interviews over het algemeen zeer voorspoedig en met zeer veel medewerking verlopen is. Menig interview heeft langer geduurd dan de tijd die ervoor stond. Daarnaast ben ik daar waar ik de respondenten thuis heb geïnterviewd hartelijk ontvangen. Ik heb tijdens de interviews, waarvan de resultaten in het volgende hoofdstuk aan de orde komen, regelmatig kennis mogen maken met de Turkse keuken en gastvrijheid.

Hoofdstuk 5 Resultaten

5.1 Inleiding

In dit hoofdstuk staan de resultaten die verkregen zijn op basis van de interviews die met de respondenten gehouden zijn. De gegevens van de respondenten staan in tabel 5.1 gepresenteerd. Hierdoor kan er een beeld gevormd worden van de respondenten die meegewerkt hebben aan het onderzoek. Bij het lezen van dit hoofdstuk moet men bedenken dat het onderzoek niet te generaliseren is naar de gehele populatie Turken van de tweede generatie in Tilburg. De tabellen in de paragrafen bieden een houvast op basis waarvan het leven en de rol van de sport in het leven van de Turken in Tilburg beschreven kan worden. De hypothesen die in hoofdstuk 3 geformuleerd zijn, zijn opgesteld op basis van de theorie in hoofdstuk 2 en 3. In dit hoofdstuk worden de hypothesen getoetst op basis van de gesprekken die met de respondenten gevoerd zijn.

Tabel 5.1: De respondenten.

Respondenten	Geslacht	Leeftijd	Woonwijk	Gehuwd	Verblijfstijd	Sportdeelname
respondent 1	man	40 jaar	Zorgvliet	ja	18 jaar	niet
respondent 2	man	34 jaar	Hasselt	ja	17 jaar	wel
respondent 3	man	31 jaar	West	ja	20 jaar	wel
respondent 4	man	27 jaar	Oerle	ja	19 jaar	wel
respondent 5	man	18 jaar	St. Anna / Korvel	nee	16 jaar	wel
respondent 6	man	36 jaar	St. Anna / Korvel	ja	17 jaar	niet
respondent 7	man	32 jaar	Noordhoek	ja	8 jaar	niet
respondent 8	man	22 jaar	Goirke	ja	19 jaar	niet
respondent 9	man	35 jaar	Hasselt	ja	5 jaar	niet
respondent 10	man	31 jaar	West	ja	16 jaar	niet
respondent 11	man	25 jaar	Centrum	nee	8 jaar	niet
respondent 12	vrouw	22 jaar	Oerle	ja	21 jaar	wel
respondent 13	vrouw	27 jaar	Groeseind	ja	21 jaar	wel
respondent 14	vrouw	33 jaar	St. Anna / Korvel	ja	14 jaar	wel
respondent 15	vrouw	19 jaar	Loven	ja	17 jaar	niet
respondent 16	vrouw	38 jaar	Oerle	ja	24 jaar	niet
respondent 17	vrouw	30 jaar	Oerle	ja	10 jaar	niet
respondent 18	vrouw	24 jaar	Oerle	ja	21 jaar	niet
respondent 19	vrouw	29 jaar	Oerle	ja	16 jaar	niet
respondent 20	vrouw	27 jaar	St. Anna	ja	27 jaar	niet
respondent 21	vrouw	34 jaar	Oerle	ja	16 jaar	niet
respondent 22	vrouw	32 jaar	St. Anna	ja	21 jaar	niet
respondent 23	vrouw	34 jaar	St. Anna	gescheiden	17 jaar	niet
respondent 24	vrouw	38 jaar	St. Anna	ja	20 jaar	niet
respondent 25	vrouw	28 jaar	Hasselt	ja	10 jaar	wel
respondent 26	vrouw	26 jaar	Noord	ja	16 jaar	niet

5.2 De invloed van de hiërarchie binnen het gezin op de sportdeelname

De eerste hypothese luidde: *In de Turkse samenleving is er een duidelijke hiërarchie te onderscheiden. Het gezinshoofd bepaalt de mate van sportdeelname van het gezin.*

Het is opvallend dat de meeste respondenten erg verbaasd reageerden op de vraag of ze vroeger zelf mochten kiezen of ze aan sport wilden doen. 'Natuurlijk' is het veel gehoorde antwoord, wie anders? Respondent 1 zegt: 'Ja natuurlijk, wat ik leuk vond kon ik doen. Mijn kinderen mogen ook zelf kiezen welke sport zij willen doen.' Respondent 6 vertelt dat zijn zoon niet meer op sport mag omdat hij in een heel belangrijk schooljaar zit. Hij zit op de schakelklas en heeft veel huiswerk en zijn vader vindt het belangrijk dat hij de MAVO haalt, dan kan hij een goed beroep leren en dus gaat de school voor het sporten. Een aantal vrouwelijke respondenten vertelt dat ze zelf vroeger wel mochten kiezen wat ze wilden doen. Maar ze moesten dit wel met hun ouders overleggen. Respondent 4 zegt: 'Mijn vrouw kan gaan sporten als ze dat wil. Bij de eerste generatie was de man de baas, maar nu is dat heel anders. Bij ons is de vrouw nu ook soms de baas.' Hij vindt dat vrouwen gelijkwaardig aan mannen moeten zijn.

Aan de andere kant zijn er ook een aantal respondenten die aangeven dat ze niet zelf de keuze hadden om aan sport te doen. De vrouw van respondent 2 gaat zwemmen in het zwembad van de sportacademie, ze gaat naar een speciaal vrouwenuurtje. Haar man geeft aan dat hij niet wil dat zijn met mannen sport. Respondent 15 vertelt dat ze een tijdje bij haar schoonouders ingewoond heeft. Haar schoonouders vonden het niet goed dat ze met haar man ging vrij zwemmen in de Tongelreep. Want tijdens het vrij zwemmen is het zwembad zowel voor mannen als voor vrouwen opengesteld. Haar schoonouders hadden liever niet dat ze in het zwembad met mannen in aanraking kwam. Nu hebben ze zelf een huis gevonden en kan ze weer doen wat ze wil.

Binnen de groep respondenten bleek dat er verschil was tussen de beslissingsbevoegdheid tussen de mannen en vrouwen. Voor zover de meeste respondenten zich konden herinneren, hadden ze vroeger wel zelf de keuze of ze aan sport wilden deelnemen. Maar in het heden blijkt de sportdeelname voor vrouwen toch nog wel eens beïnvloed te worden door hun echtgenoot of (schoon)ouders.

In de hypothese is verondersteld dat het gezinshoofd de mate van sportdeelname van het gezin bepaalt. In de gesprekken is deze relatie niet nadrukkelijk naar voren gekomen. Wat duidelijk is, is dat er een bepaalde hiërarchie binnen het gezinsleven te herkennen is. Turkse mannen hebben over het algemeen (nog) wel meer te zeggen dan hun vrouwen of kinderen.

5.3 De invloed van vrienden, kennissen en buren op de sportdeelname

De tweede hypothese luidde: *Turken maken nadrukkelijk deel uit van het collectief. De mening van vrienden, kennissen en buren is sterk van invloed op de sportdeelname.*

Respondent 2 geeft aan dat er volgens hem niet zoveel mensen in zijn buurt aan sport doen. Hij weet het eigenlijk niet. In ieder geval zeggen ze er niks van dat hij voetbalt. De meeste mannelijke respondenten weten zelf niet of hun vrienden en kennissen aan sport doen. Het maakt hen niet zoveel uit, daar wordt niet over gepraat. Alleen respondent 9 weet zeker dat veel van zijn vrienden aan sport doen. Die voetballen of lopen hard. Respondent 5 gaat altijd samen met een Turkse vriend fitnesssen, die zit ook op de MEAO. De respondenten 3 en 4 zijn broers, zij zitten samen in een voetbalelftal. Wanneer het over het sporten van de kinderen gaat, vinden de meeste respondenten het logisch dat hun kinderen bij een Tilburgse sportvereniging sporten. De kinderen zijn immers in Tilburg geboren en hebben veel vrienden die ook bij die verenigingen spelen.

Bij de vrouwen is de invloed van de vrienden, kennissen en buurt meer aanwezig. Alle vier vrouwen die aan sport doen, doen dit samen met een vriendin. Eén vrouw vertelt dat zij een jaar of drie bij haar schoonouder ingewoond heeft. Sinds zij samen met haar man een huis toegewezen heeft gekregen kan ze meer dingen doen. Vroeger moest ze stiekem met haar man gaan zwemmen. Dit deed ze bijvoorbeeld wanneer haar schoonouders op vakantie waren. Nu kan ze gaan wanneer ze wil. Ze gaat nu ook af en toe naar het koffie-uurtje voor Turkse vrouwen in het buurthuis, dit mocht ze toen ook niet. Verder vertelt ze dat er veel gepraat wordt. Hiermee bedoelt ze dat andere vrouwen die ze niet zo goed kent over haar praten, als ze andere dingen doet dan dat zij doen. Goede vriendinnen doen dit niet zegt ze, het zijn echt de mensen die haar niet zo goed kennen die over haar praten.

Bijna alle respondenten die aan sport doen, doen dit met een bekende: met een familielid, of met een vriend, of met een vriendin. De invloed van bekenden is dus duidelijk positief aanwezig, mensen gaan graag met bekenden sporten. Daar tegenover staat dat een enkele respondent hinder ondervindt van het geroddel van bekenden. Wanneer er naar de hypothese gekeken wordt, dan kan er vastgesteld worden dat de mening van vrienden, kennissen en buren inderdaad van invloed is op de sportdeelname.

5.4 De invloed van het collectivisme en onzekerheidsvermijding op de sportdeelname in eigen kring.

Zowel hypothese 3 als hypothese 5 hebben betrekking op de sportdeelname in eigen kring. Vandaar dat in deze paragraaf zowel de resultaten behorende bij hypothese 3 als bij hypothese 5 behandeld worden.

De derde hypothese luidde: *Doordat Turken collectivistisch ingesteld zijn, zullen zij een voorkeur hebben voor sportdeelname in groepsverband en met name voor sportdeelname in eigen kring.*

De vijfde hypothese luidde: *Turken zijn geneigd om onzekerheid te vermijden. Hierdoor zullen veel Turken een voorkeur hebben voor sportdeelname in een bekende omgeving met bekenden.*

Het maakt respondent 1 niets uit of hij met Turken of met mensen van een andere afkomst in een team zou spelen. Toen hij net in Tilburg woonde kende hij nog niemand, alleen wat mensen van de Stichting Turkse Gemeenschap Tilburg, daarom is hij toen bij hen in een elftal gaan voetballen. Maar nu kent hij Tilburg goed, hij weet waar hij welke sport kan doen. Hij hoeft dus niet meer alleen met Turken te sporten. Hij denkt dat Turken graag sport in eigen kring beoefenen omdat dit spannender is. Als bijvoorbeeld het nationaal elftal tegen een elftal van een ander land speelt, dan staan er twee partijen tegenover elkaar die een eigen publiek hebben. Dit geeft volgens hem een extra dimensie aan de sport. Een aantal van de niet-sportende respondenten geeft aan dat als ze aan sport zouden gaan doen, het hen niet zoveel uitmaakt of dit met Turken of met mannen met een andere nationaliteit zou zijn.

Respondent 2 speelt veld- en zaalvoetbal met Turkse jongens. Het Turkse veldvoetbalelftal is ondergebracht bij de Tilburgse voetbalvereniging SET. Hij vindt het heel leuk om in een Turks elftal te spelen. Het is heel gezellig met elkaar, ze maken heel veel grappen en lachen veel met zijn allen. Dit is een reden die veel Turkse mannen geven om met elkaar te sporten. De mannen zeggen bijna allemaal dat ze graag met Turkse mannen willen sporten omdat ze veel grapjes maken, ze lachen uren lang. Een andere respondent wil ook wel met Nederlandse jongens sporten, maar die begrijpen zijn grapjes vaak niet, en hij die van hun niet. Hij voelt zich meer thuis in een Turks team. Een vrouwelijke respondent leg uit dat de grapjes anders zijn: 'Ook al vertaal je de Turkse grapjes in het Nederlands, dan zijn die nog heel anders dan Nederlandse grapjes. Dus al begrijp je wat er bedoeld wordt dan hoef je er nog niet om te lachen, het is een ander soort humor.'

Respondent 4 speelt ook in een Turks elftal, hij zou liever met Nederlandse jongens willen sporten omdat hij het nieuwe team niet zo leuk vindt, maar de andere jongens laten hem niet gaan omdat hij veel dingen voor het team doet. Hij zorgt voor het oplossen van individuele problemen en problemen onderling en hij is de penningmeester van het team. Hij is als het ware een soort contactpersoon van het Turkse elftal. Hieruit blijkt dat het Turkse elftal ook een soort toevluchtsfunctie heeft, hier kan men terecht met allerlei problemen en vragen.

Wat de vrouwen betreft is het een ander verhaal. Bijna alle Turkse vrouwen geven aan dat zij als zij zouden willen sporten. Dit alleen met vrouwen willen doen. De meeste vrouwen geven aan dat zij graag samen met hun Turkse vriendinnen zouden willen sporten. Maar ze vinden het ook prima om met andere vrouwen te sporten. Het maakt eigenlijk niet uit van welke nationaliteit ze zijn, als het maar vrouwen zijn.

Eén vrouw geeft aan dat geld geen probleem is voor haar. Maar ze wil graag samen gaan sporten met vriendinnen, maar die hebben allemaal kinderen en kunnen het daarom minder goed betalen. Daarom gaat ze maar niet. Iemand anders zegt dat ze eigenlijk nooit nagedacht heeft over de vraag waarom ze niet sport. Ze denkt dat ze niet zo goed durft. Er zijn namelijk niet zoveel vrouwen die sporten. Ook respondent 26 geeft aan dat ze moeite heeft met het nemen van de eerste stap. Ze vindt het altijd moeilijk om met iets nieuws te beginnen. Uit de verhalen van de respondenten blijkt dat ze het vaak makkelijker vinden om samen met Turken te sporten. De respondenten vinden er herkenning en spreken dezelfde taal en dus vinden ze het gezelliger. De drempel om in eigen kring aan sport deel te nemen is lager.

Op basis van de gesprekken blijkt dat de meeste respondenten die aan sport doen, dit met een Turkse kennis of in eigen kring doen. De reden hiervoor is dat men dit gezelliger vindt. Daarnaast is het makkelijker om op deze wijze te sporten, zolang je de taal niet goed beheerst. Op basis hiervan kan er geconcludeerd worden dat hypothese 3 bevestigd wordt. De Turken zijn collectivistisch ingesteld en hebben een voorkeur voor sporten in groepsverband of met bekenden in een vertrouwde omgeving.

Uit de gesprekken komt een verschil in onzekerheid naar voren tussen de Turkse mannen en vrouwen. Een aantal vrouwen geeft expliciet aan dat zij het moeilijk vinden om de stap te nemen om te gaan sporten, omdat dit onbekend is. Daarnaast speelt de taalbeheersing een rol. De Turkse mannen geven geen blijk van deze onzekerheid maar diegenen die aan sport doen, doen dit wel met Turken onderling. Ze vinden de humor erg belangrijk en het Turkse voetbalelftal heeft een sterke sociale functie. Over het algemeen blijkt inderdaad dat de Turken de onzekerheid vermijden en kiezen voor sporten in eigen kring. De hypothese wordt bevestigd.

5.5 De invloed van de masculiene kenmerken van de Turkse cultuur op de sportdeelname

De vierde hypothese luidde: *In de Turkse cultuur is het voor mannen geoorloofd om assertief en opvallend te zijn. Hierdoor zullen Turkse mannen een voorkeur hebben voor sportdeelname waar ambitie en prestatie hoog in het vaandel staan. Turkse vrouwen zullen in tegenstelling tot de mannen een voorkeur hebben voor een 'rustige' sport.*

Er is eigenlijk maar één respondent die met deze stelling instemt. Volgens respondent 6 zijn Turken heel fanatiek, veel fanatieker dan de rest, vooral bij het voetballen. Ze willen altijd winnen, als ze aan het sporten zijn dan doen ze dat niet voor de gezelligheid of voor het lichaam. Nee, ze willen altijd winnen. Een andere respondent zegt wel dat Turkse mannen anders met elkaar omgaan en onderling Turks spreken en dat dit voor andere niet-Turkse sporters misschien wel agressief of prestatiegericht over kan komen.

Respondent 26 zegt: 'Veel vrouwen willen best wel sporten, je moet er alleen veel over vertellen. Deze generatie denkt veel meer aan afslanken dan de vorige generatie. Je ziet duidelijk dat als een aantal vrouwen bij elkaar komen er altijd wel één aan het lijnen is en dat er minder hapjes op tafel komen. Deze generatie wil geen dikke benen.' Het lijnen kan dus een reden zijn voor vrouwen om te gaan sporten. Daarnaast willen veel vrouwen zwemmen omdat dat ze leuk lijkt en omdat ze dat vroeger weleens gedaan hebben.

Er is wel een onderscheid te maken in de sportvoorkeur van de mannelijke en de vrouwelijke respondenten. De meeste mannen geven de voorkeur aan voetbal terwijl de vrouwen een duidelijke voorkeur hebben voor zwemmen. Op basis hiervan kan er inderdaad vastgesteld worden dat vrouwen de voorkeur hebben voor een 'rustige' sport terwijl de mannen eerder voor een 'ruigere' sport kiezen. Wanneer er naar de hypothese gekeken wordt kan er vastgesteld worden dat deze voor een deel bevestigd wordt. De Turkse vrouwen hebben inderdaad een voorkeur voor een 'rustige' sport, hierin onderscheiden zij zich van de Turkse mannen. Uit de gesprekken komt de relatie tussen de Turkse mannen en een ambitieuze en prestatieve sportdeelname niet nadrukkelijk naar voren.

5.6 De invloed van de cohesie en de sociale controle op de sportdeelname in de sportverenigingen

De zesde hypothese luidde: *In sportverenigingen kan er sprake zijn van een grote cohesie en sociale controle. Binnen deze bestaande organisaties zullen Turken als nieuwkomers beschouwd worden en kunnen zelfs buitengesloten worden omdat zij als bedreiging voor de gevestigde orde beschouwd worden.*

Alle acht respondenten die sporten, doen dit op een georganiseerde wijze. De respondenten zijn lid van een voetbalvereniging, sporten bij een sportschool, bij een buurthuis, zitten op zwembad of op volksdansen. Naast het georganiseerd sporten zouden een aantal mannelijke respondenten graag op een veldje tegen elkaar voetballen. Maar het is moeilijk om een accommodatie te vinden.

Er zijn drie mannelijke respondenten lid van een sportvereniging. Deze mannen zijn lid van Tilburgse voetbalverenigingen maar sporten in een Turks elftal. Respondent 1 voelt zich wel thuis in een Tilburgse sportvereniging, maar hij kan helaas niet meer sporten omdat hij een hernia heeft. Het maakt hem niet uit met wie hij zou sporten als er maar niet gediscrimineerd wordt. Over discriminatie zegt hij dat er in een grote club mensen, één slechte kan zitten en die verpest het volgens hem dan. Hij wil een menselijke relatie met mensen en niet dat zijn afkomst dat bepaalt. Hij wil met mensen omgaan om hun karakter en persoonlijkheid. En als mensen niet met hem om willen gaan omdat hij van Turkse afkomst is dan wil hij ook niet met die mensen omgaan.

Er is geen enkele vrouw in dit onderzoek die in een sportvereniging sport. Het valt mij op dat de Turkse vrouwen er gewoon nog nooit over nagedacht hebben of het wel mogelijk is om bij een sportvereniging te gaan. De meeste respondenten zouden het wel leuk vinden om te gaan zwemmen, of om aerobics te doen, het liefst willen zij dit bij of via het buurthuis doen.

Wat de hypothese betreft: De respondenten hebben al eerder aangegeven dat zij het prettig vinden om met elkaar te sporten. De sterke cohesie en de sociale controle binnen een sportvereniging kunnen een obstakel vormen voor de respondenten om lid te worden, maar dit wordt niet daadwerkelijk genoemd. Het is opvallend dat de meeste respondenten niet bekend zijn met het fenomeen sportvereniging. Zij hebben er in ieder geval nog nooit een kijkje genomen. De hypothese wordt noch bevestigd, noch ontkracht.

5.7 De invloed van geslacht op de sportdeelname

De zevende hypothese luidde: *Turkse vrouwen zullen over het algemeen minder deelnemen aan sport dan mannen, omdat vrouwen voornamelijk binnenshuis geïntereerd zijn. Dit in tegenstelling tot de mannen die zich veelal op de buitenwereld richten.*

Bijna alle vrouwelijke respondenten brengen veel tijd binnenshuis door. De meeste vrouwen brengen hun tijd door met het zorgen voor de kinderen, koken en het huishouden. Zij maken veel zelf, ze gebruiken bijna geen kant en klaar producten. Veel van de vrouwelijke respondenten bakken bijvoorbeeld zelf hun brood, maken zelf de yoghurt, bakken zelf koekjes en over het algemeen eten ze twee keer warm op een dag. Hierdoor zijn ze een groot gedeelte van de dag bezig met het (voor)bereiden van eten.

Naast de huishoudelijke bezigheden hebben veel van de vrouwen de televisie vaak aan staan, ze kijken of luisteren graag naar Turkse zenders. Verder brengen ze hun tijd door met het bezoeken van elkaar (dit is altijd met vrouwen onderling), soms brengen ze hun kleine kinderen mee. Bijna alle vrouwelijke respondenten handwerken graag, dit doen zij ook als zij bij elkaar komen. Ze breien, naaien, maar de grootste hobby is het haken. Soms lezen ze wat. Respondent 14 luistert graag naar Turkse muziek en ze bezoekt veel vriendinnen. Verder zit ze op Nederlandse taalles bij het buurthuis, soms gaat ze er ook naar het koffie-uurtje voor Turkse vrouwen. Verder doet ze heel veel aan handwerken, soms heeft ze geen tijd voor het huishouden omdat ze aan het handwerken is. Ze kijkt ook veel televisie.

De vrouwelijke respondenten brengen inderdaad veel tijd binnenshuis door. Respondent 18 zegt dat zij veel tijd met de kinderen doorbrengt. Hierdoor heeft ze niet zoveel tijd voor zichzelf, misschien doet ze daarom inderdaad niet aan sport. Ze weet eigenlijk niet zo goed waarom ze niet aan sport doet. Een mannelijke respondent zegt dat zijn vrouw niet aan sport doet omdat ze dat zelf niet wil. Ze besteedt immers veel aandacht aan het geloof, het huishouden en de kinderen. Volgens hem doen veel Turkse mannen niet aan sport omdat ze het te druk hebben met werken of omdat ze liever naar het Turkse café gaan.

Respondent 10 zegt: 'Ik denk dat mannen meer sporten dan vrouwen, omdat de vrouw voor de kinderen en het huis moet zorgen en doordat zij zich moet bedekken. Doordat de vrouw voor de kinderen moet zorgen heeft ze weinig tijd voor zichzelf.'

Bijna al de mannelijke respondenten bezoeken regelmatig het Turkse café. Vooral de mannen die overdag niet werkzaam zijn, zijn vaak te vinden in de Moskee of in de kantine van de Moskee of in de Turkse café's. Zij zijn niet zo vaak thuis, maar als zij thuis zijn kijken zij graag televisie of lezen een Turks boek of een Turkse krant. Ook vinden zij het leuk om naar de bibliotheek te gaan. Respondent 7 beantwoordt de vraag wat hij in het weekend zoal doet een beetje lachend. Hij zit 's zaterdags en 's zondags altijd in het Turkse café om daar een kaartje te leggen. Zijn vrouw is dan thuis met de kinderen en andere familie. Respondent 9 heeft een aantal hobby's, hij luistert graag naar muziek, kijkt veel naar TV, hij speelt Saz (een Turkse gitaar) en leest thuis Turkse kranten. Verder gaat hij veel naar het theehuis aan het Wilhelminapark. Hij gaat zowel op zaterdag als op zondag, dan gaan ze kaarten en babbelen.

Tabel 5.2: De invloed van het geslacht op de sportdeelname.

Geslacht	Wel sportdeelname	Geen sportdeelname
Mannen	4 respondenten	7 respondenten
Vrouwen	4 respondenten	11 respondenten

Uit tabel 5.2 kan afgelezen worden dat de ongeveer de helft van de ondervraagde mannelijke respondenten aan sport doet. Van de vrouwelijke respondenten doet ongeveer éénderde aan sport. Twee vrouwelijke respondenten die wel aan sport deelnemen heb ik benaderd via een zweminstructrice. Uit de gesprekken blijkt er inderdaad een verschil te zijn in de tijdsbesteding van mannelijke- en vrouwelijke respondenten. Veel van de ondervraagde Turkse vrouwen zijn vaak thuis om voor de kinderen en het huishouden te zorgen en hebben daardoor weinig tijd voor zichzelf. De meeste mannelijke respondenten besteden veel tijd aan werk, de Moskee en zij zijn regelmatig in het Turkse café te vinden. Deze vorm van vrijetijdsbesteding wordt over het algemeen hoger gewaardeerd dan het deelnemen aan sport. De hypothese wordt bevestigd. Turkse vrouwen zijn inderdaad meer binnenshuis gericht dan de Turkse mannen en het lijkt erop dat vrouwen hierdoor inderdaad minder aan sport kunnen deelnemen.

5.8 De invloed van de traditiegerichtheid op de sportdeelname

De achtste hypothese luidde: *In de Turkse gemeenschap is men zeer traditiegericht, over het algemeen zullen Turken een hogere sportdeelname hebben in traditionele sporten als voetbal en gymnastiek dan in nieuwe sporten zoals bijvoorbeeld squash.*

Bijna alle mannelijke respondenten hebben een voorkeur voor voetbal. Daarnaast wordt fitness en karate of taekwondo ook wel leuk gevonden. Eén respondent zou graag op tennissen willen. De vrouwelijke respondenten willen bijna allemaal heel graag zwemmen.

Een enkeling vindt aerobics of fitness wel leuk. Een aantal vrouwen vertelt dat ze eigenlijk helemaal niet weten wat voor sporten er allemaal mogelijk zijn. Ze hebben zich daar nooit voor geïnteresseerd. Ze hebben het veel te druk met de kinderen en het huishouden. Wat gymnastiek betreft, dit hebben ze soms wel eens op school gehad, maar dat doen ze niet meer. De mannelijke respondenten zijn over het algemeen fanatieke voetballiefhebbers. De Turkse vrouwen daarentegen geven niet zoveel om voetbal en hebben een voorkeur voor zwemmen. Deze vormen van sport zijn inderdaad traditioneel. Op basis van deze gegevens wordt de hypothese bevestigd. Hierbij dient wel bedacht te worden dat er maar weinig van de respondenten aan sport deelnemen.

5.9 De invloed van het huwelijk op de sportdeelname

De negende hypothese luidde: Het huwelijk heeft invloed op de sportdeelname. Door in het huwelijk te treden veranderen de rolpatronen van de man en de vrouw. De vrouw wordt verantwoordelijk voor het huishouden en de kinderen. De man gaat de financiële verantwoordelijkheid voor het gezin dragen. Hierdoor zullen mannen en vrouwen minder aan sport gaan deelnemen nadat zij gehuwd zijn.

De meningen zijn verdeeld over de invloed van het huwelijk op de sportdeelname van de mannen. Een aantal respondenten geeft aan dat zij na het huwelijk voor hun vrouw en de kinderen moeten zorgen en daardoor hebben ze weinig tijd voor zichzelf. In de meeste gevallen zorgen de mannen voor het inkomen. Doordat zij vaak veel en hard werken, hebben zij het altijd druk en geen tijd om te sporten. Volgens een respondent komt dit niet zozeer door het huwelijk maar meer omdat ze kinderen krijgen die verzorgd moeten worden. Het huwelijk brengt dus een extra verantwoordelijkheid met zich mee, de man moet financieel voor zijn vrouw en kinderen zorgen. Respondent 2 zegt dat zijn huwelijk geen invloed op zijn sportdeelname heeft gehad, hij is evenveel blijven sporten.

Veel vrouwelijke respondenten vertellen dat zij verantwoordelijk zijn voor de opvoeding van de kinderen. Een mannelijke respondent geeft dit ook aan, hij zegt dat hij in de weekenden gezellig een kaartje gaat leggen. Op de vraag wat zijn vrouw in de weekenden doet zegt hij: 'Thuis met de kinderen zijn.' Een vrouwelijke respondent vertelt dat ze heel graag op zwemles zou gaan. Dit moet dan wel tijdens de schooluren van haar kinderen, want ze kan haar kinderen 's avonds niet bij haar man laten, want die heeft hard gewerkt en vindt de kinderen te druk. Dus moet ze 's avonds thuisblijven. Respondent 1 zegt hierover: 'Vrouwen zijn vaak huisvrouw, dit krijgen ze van thuis mee. Toen ik met mijn vrouw trouwde, werkte zij nog, en ik dacht dat zij een actieve vrouw was die alles met me mee zou doen, ook sporten. Maar na het huwelijk is zij toch huisvrouw geworden.' Volgens hem ligt dit aan haar karakter en de familiecultuur.

Op de vraag aan de respondenten of ze na het huwelijk minder zijn gaan sporten, worden verschillende antwoorden gegeven. Het is wel duidelijk dat veel vrouwen op jonge leeftijd (16 tot 20 jaar) trouwen. Er zijn onder de mannelijke respondenten twee mannen die niet getrouwd zijn, deze doen beide niet aan sport. Een aantal respondenten geeft aan dat zij niet aan sport doen, omdat ze het te druk hebben of omdat ze andere dingen belangrijker vinden.

Het is duidelijk dat er een bepaalde rolverdeling is binnen het huwelijk. De Turkse vrouwen zorgen over het algemeen voor de kinderen en het huishouden, de mannen dragen de financiële verantwoordelijkheid. Het is duidelijk dat het krijgen van kinderen een grote invloed heeft op de sportdeelname, met name van de vrouwen. Door de kinderen krijgen de vrouwen veel minder tijd voor andere activiteiten. Voor de man betekent het krijgen van kinderen vooral dat de financiële verantwoordelijkheid groter wordt en dat hij nu voor een gezin moet zorgen. De invloed van het huwelijk op de sportdeelname is niet eenduidig. Een aantal respondenten geeft aan dat er door het huwelijk en met name door de kinderen geen tijd meer over is om te sporten. Er zijn echter ook respondenten die aangeven dat het huwelijk geen invloed heeft gehad op de sportdeelname. Uit de antwoorden van de respondenten blijkt wel dat het huwelijk voor de vrouwen meer invloed heeft op de sportdeelname dan voor de mannen. Terugkomend op de hypothese kan vastgesteld worden dat het eerste deel bevestigd wordt. Of mannen en vrouwen minder aan sport gaan deelnemen nadat zij gehuwd zijn, kan noch bevestigd, noch ontkracht worden.

5.10 De invloed van de arbeidssituatie op de sportdeelname

De tiende hypothese luidde: *De Turken die zich in een ongunstige arbeidssituatie (werkloos, arbeidsongeschikt) bevinden, zullen minder aan sport deelnemen dan diegenen die zich in een gunstigere positie bevinden.*

Vijf van de respondenten zijn werkzaam als produktiemedewerker in een fabriek. Het valt op dat veel respondenten of echtgenoten van respondenten in ploegendiensten werken. Over het algemeen zijn het de mannen die voor het inkomen van het gezin zorgen. De meeste van hen zijn werkzaam via een uitzendbureau. Hierdoor bevinden zij zich in een onzekere arbeidssituatie. Eén mannelijke respondent is nog aan het studeren. Hij zit op de MEAO en betaalt zijn fitnessabonnement van zijn studiefinanciering. Af en toe werkt hij op zaterdag via het uitzendbureau om wat bij te verdienen.

Veel mannelijke respondenten geven het werk als reden waarom zij niet aan sport doen. Respondent 10 zegt hierover: 'Ik werk veel en als ik klaar ben dan moet ik thuis zijn voor mijn gezin.' Een vrouw vertelt dat haar man wel graag zou willen sporten, maar hij kan niet want hij werkt. Respondent 7 en zijn vrouw doen beide niet aan sport. Hij zegt hierover: 'Mijn vrouw heeft hier geen tijd voor want zij werkt, daarnaast is zij veel met de kinderen bezig. Sport is makkelijker voor mensen zonder werk.'

Ook een aantal mannen die op het moment niet werkzaam zijn, hebben het te druk om te sporten. Zij bidden veel, zorgen voor het gezin en brengen veel tijd in de Moskee of het Turkse café door. Respondent 10 denkt dat andere mannen zich verschuilen achter het feit dat ze het druk hebben. Hij denkt dat veel mannen wel tijd hebben maar geen geld. ‘Voor veel mensen is het sporten duur, je kunt niet alles tegelijk doen. Als je een uitkering hebt dan kun je niet sporten, want dan kun je net je gezin onderhouden.’

De meeste vrouwelijke respondenten hebben geen betaald werk. Zij zorgen voor de kinderen en het huishouden. Respondent 19 is wel werkzaam, zij werkt 32 uur als crèche leidster bij het buurthuis de Trouwlaan. Het lijkt haar heel leuk om te sporten, maar ze heeft het nog nooit gedaan. Ze heeft het heel druk met haar gezin, haar huishouden en haar werk, daarom heeft ze geen tijd over om te sporten. Ook respondent 24 heeft een baan. Ze doet niet aan sport omdat ze daar geen tijd voor heeft en omdat ze vaak moe is. Dit is niet zo vreemd, ze werkt ‘s nachts in de fabriek en overdag doet ze het huishouden en de opvoeding van de kinderen. Ze heeft nog nooit aan sport gedaan. Als ze tijd over heeft, gaat ze strijken en andere dingen in het huishouden doen. Haar man heeft ook nog nooit gesport. Die heeft ook geen tijd, hij moet altijd werken. Hij is heftruckchauffeur.

Tabel 5.3: De invloed van de arbeidssituatie op de sportdeelname.

Arbeidssituatie	Mannelijke respondenten die aan sport deelnemen	Vrouwelijke respondenten die aan sport deelnemen
Betaalde arbeid	2 respondenten	-
Geen betaalde arbeid, wel een uitkering	2 respondenten*	1 respondent
Geen betaalde arbeid en geen uitkering	-	3 respondenten

*Eén respondent ontvangt studiefinanciering en werkt af en toe ‘s zaterdags via het uitzendbureau.

Uit tabel 5.3 blijkt dat een drietal sportende vrouwen financieel afhankelijk zijn van het inkomen van hun man. Deze vrouwen zijn gehuwd met een mannen die betaald werk verrichten. De echtgenoot van de vierde vrouw ontvangt een uitkering wegens arbeidsongeschiktheid. Verder blijkt dat onder de mannelijke respondenten die aan sport doen zowel respondenten met betaald werk als met een uitkering vallen.

Wat de hypothese betreft kunnen we vaststellen dat de arbeidssituatie zeker invloed heeft op de sportdeelname. Een aantal respondenten geeft aan dat zij het te druk hebben met o.a. hun werk en dat ze daarom geen tijd hebben om te gaan sporten. Daarnaast speelt de financiële situatie een belangrijke rol. Wanneer men van een uitkering rond moet komen komt het gezin op de eerste plaats. Sport neemt dan geen belangrijke plaats in. Ondanks dat de arbeidssituatie volgens de respondenten wel invloed heeft op de sportdeelname wordt de hypothese ontkracht. Relatief gezien sporten er meer respondenten die van een uitkering rond moeten komen dan respondenten die betaalde arbeid verrichten.

5.11 De invloed van de woonwijk op de sportdeelname

De elfde hypothese luidde: *Die Turkse gezinnen die in een achterstandswijk wonen, zullen over het algemeen minder aan sport deelnemen dan diegenen die in 'betere' wijken wonen.*

De zesentwintig respondenten komen uit elf verschillende woonwijken (zie bijlage 2). Het is opvallend dat in alle woonwijken waar meerdere respondenten vandaan komen, zowel mensen wonen die aan sport doen als mensen die niet aan sport doen. De respondenten wonen verspreid in Tilburg. Veel van de respondenten zijn afkomstig uit de volksbuurten rond het centrum. Niet één van de respondenten komt uit de 'betere' wijken de Reeshof of de Blaak. Veel van de respondenten wonen in een huurwoning van een woningstichting. Er is één respondent (uit de wijk Noordhoek) die er heel trots op is dat hij in een koopwoning woont. Hij vindt dat hij in een hele goede buurt woont. Hij doet overigens niet aan sport. Op basis van de gegevens kan geen uitspraak gedaan worden over invloed van de woonwijk op de sportdeelname. De hypothese wordt noch bevestigd, noch ontkracht.

5.12 De invloed van de herkomst op de sportdeelname

De twaalfde hypothese luidde: *De herkomst van de Turken heeft invloed op de sportdeelname, diegenen die afkomstig zijn van het platteland zullen minder aan sport deelnemen dan diegenen die afkomstig zijn van de provinciale steden.*

Wanneer we kijken naar de herkomst in relatie tot de sportdeelname is er een onderscheid gemaakt in herkomst van het platteland of dorp en herkomst van de stad.

Tabel 5.4: De invloed van de herkomst op de sportdeelname.

Herkomst	Wel sportdeelname	Geen sportdeelname
Platteland of Dorp	4 respondenten	12 respondenten
Stad	4 respondenten	6 respondenten

Op basis van tabel 5.4 kan er een verschil verwacht worden tussen de sportdeelname van de respondenten die van het platteland komen en de sportdeelname van de respondenten die uit de stad afkomstig zijn. Vier van de zestien respondenten die van het platteland komen, doen aan sport. Dit is weinig in vergelijking met de respondenten die uit de stad komen. Deze verschillen in sportdeelname kunnen te verklaren zijn door de verschillen in herkomst. Uit de gesprekken komt naar voren dat er op het Turkse platteland wel aan sport wordt gedaan, maar in deze streken zijn het vooral de kinderen die sport beoefenen. De ouderen hebben hier vaak geen tijd voor. Zij werken hard en daarnaast hebben zij tijd nodig voor het gezin en het huishouden. In de Turkse dorpen kent men niet dezelfde structuur van sportverenigingen zoals wij die in Tilburg kennen. De respondenten vertellen dat men op het platteland voornamelijk aan sport doet op basis van onderlinge afspraken. Meestal wordt er op straat gesport.

De mannen spelen dan een partijtje voetbal met elkaar en de vrouwen volleyballen, handballen, tennissen of springen touwtje. Als er in de nabijheid van het dorp een rivier is, dan wordt er ook veel gezwommen.

Volgens de respondenten is de sport in de steden anders georganiseerd. Men kent er verschillende sportverenigingen en sportscholen. Naast het sporten via de sportverenigingen wordt er heel veel op straat of in de tuinen gesport. Ook worden veldjes van verenigingen gebruikt om met zijn allen vrijblijvend te gaan sporten. In de grote steden worden voornamelijk de volgende sporten beoefend: voetbal, volleybal, handbal, basketbal, fitness en verschillende vechtsporten.

In tabel 5.5 wordt de relatie tussen het wel of niet in aanraking geweest zijn met sport in de streek van herkomst en de sportdeelname bekeken voor zowel de stad als het dorp of platteland. Het in aanraking komen met sport wordt positief beantwoord als de respondenten zelf aan sport gedaan hebben of als ze nog weten welke sporten er allemaal gedaan werden.

Tabel 5.5: De invloed van de aanraking met sport in de streek van herkomst op de sportdeelname.

	Afkomstig van de stad en wel in aanraking met sport geweest	Afkomstig van de stad en niet in aanraking met sport geweest	Afkomstig van het dorp of platteland en wel in aanraking met sport geweest	Afkomstig van het dorp of platteland en niet in aanraking met sport geweest
Wel sportdeelname in Tilburg	3 respondenten	1 respondent	2 respondenten	2 respondenten
Geen sportdeelname in Tilburg	6 respondenten	-	8 respondenten	4 respondenten

Op basis van tabel 5.5 lijkt het erop dat het wel of niet in aanraking geweest zijn met sport in de streek van herkomst niet echt van belang is voor de sportdeelname. Veel respondenten zijn in aanraking geweest met sport. Van de acht respondenten die tegenwoordig aan sport deelnemen blijken er vijf personen al eerder in de streek van herkomst in aanraking met sport te zijn geweest. Van de achttien ondervraagde niet-sporters blijken er vier personen niet in aanraking met sport geweest te zijn in de streek van herkomst.

Binnen de groepen respondenten kan men concluderen dat onder de sportdeelnemers er relatief gezien meer personen niet met sport in aanraking geweest zijn dan onder de niet-sporters. Op basis van tabel 5.4 zou men kunnen zeggen dat er een tendens zichtbaar is dat Turken die uit de stad komen over het algemeen meer in aanraking met sport zijn geweest dan de Turken die van het platteland of de dorpen komen.

5.13 De invloed van het Islamitische geloof op de sportdeelname

De dertiende hypothese luidde: *Het Islamitische geloof heeft invloed op de sportdeelname. Diegenen die strenger de voorschriften van het geloof volgen zullen meer belemmeringen ondervinden bij de sportdeelname en hierdoor minder aan sport deelnemen dat diegenen die niet zo streng de voorschriften van het geloof volgen.*

Volgens de meeste respondenten heeft het geloof geen invloed op het sporten. De respondenten die sport beoefenen gaan over het algemeen door met sporten tijdens de ramadan en het vasten. Respondent 5 zegt hierover: 'Ik ben wel Islamitisch opgevoed, maar ik houd me niet zo strikt aan de voorschriften. Ik bid niet iedere dag en als ik uitga drink ik af en toe wat alcohol. Verder ga ik wel af en toe naar de Moskee. In de ramadan vast ik wel, maar ik sport tijdens de ramadan gewoon verder, ik heb hier geen last van.' Een ander merkt op dat het vasten tijdens de ramadan in het begin even wennen is, maar daarna is het gewoon en doe je niet anders dan anders. Respondent 19 geeft aan dat het zwemmen tijdens de ramadan vervelend is, overdag mogen ze dan niks eten, dus kunnen ze ook beter niet gaan zwemmen, want dan krijgen ze water binnen. 's Avonds zou het eventueel wel kunnen, na het eten dan.

Respondent 10 denkt dat het geloof wel zeker invloed heeft op de sportdeelname. Hij zegt dat het zeker niet zo is dat de Koran het sporten verbiedt. Volgens hem staat er in de Koran iets over boogschieten, paardesport, varen, karate, vechtsport en worstelen. Wat de vrouwen betreft, vrouwen mogen ook deelnemen aan sport. Mits ze met vrouwen onder elkaar sporten. Letterlijk zegt hij: 'Vrouwen mogen sporten maar wel tussen de vrouwen, dan is het niet noodzakelijk om bedekt te zijn, wel moet het tussen de knieën en de borst dicht zijn.' Hij denkt dat het geloof vrouwen beperkt in het vinden van een vorm van sport die toegestaan is. Het is moeilijk om een goede accommodatie voor het sporten te vinden. De accommodatie moet namelijk in zijn geheel te blinderen zijn, zodat er geen mannen toe kunnen kijken. Daarnaast is het ook van belang dat de Turkse vrouwen bij het wisselen van groep ook niet in contact komen met mannen. Opvallend is dat de meeste vrouwelijke respondenten het geloof niet zien als een belemmering voor de sportdeelname. Wat de mannen betreft merkt hij op dat ook hier het geloof invloed heeft op de sportdeelname. 'Voor het omkleden zijn aparte kleedhokjes vereist, zoals je dat vaak in een zwembad ziet. Bij de meeste voetbalverenigingen maakt men gebruik van grote gezamenlijke kleedruimte, hier kan men zich niet omkleden zonder dat iemand dat ziet.' Hij denkt dat dit een probleem vormt voor veel mannen. Ook hier is het opvallend dat verder niemand van de mannelijke respondenten het geloof als belemmering voor de sportdeelname ervaart.

Twee respondenten geven aan dat zij het bidden een soort sport vinden. Er wordt gezegd: 'Ik vind het bidden van mijn ouders ook een beetje sport, want ze moeten zo vaak staan, zitten, bukken, weer staan, zitten, bukken en zo verder. Ze doen dit vijf keer per dag en één keer bidden neemt ongeveer 5 minuten tijd in beslag. 's Avonds voor het slapen gaan kost het 10 minuten tijd.'

Uit de gegevens wordt niet helemaal duidelijk of de belemmeringen bij sportdeelname groter zijn bij diegenen die strenger geloven dan bij diegenen die niet zo streng geloven. Een groot aantal respondenten geeft aan dat het Islamitische geloof en de voorschriften van dit geloof niet echt van invloed is op de sportdeelname. Volgens een andere respondent stellen de voorschriften van het geloof wel eisen aan de vorm van sportdeelname en de accommodatie, maar ervaren de respondenten dit niet als een belemmering. Het Islamitische geloof heeft in ieder geval wel invloed op de sportdeelname. Over de hypothese kan echter geen uitspraak gedaan worden. Het is op basis van de gesprekken niet mogelijk om een onderscheid te maken tussen de mate waarin de voorschriften van het geloof gevolgd worden en de sportdeelname.

5.14 De invloed van verblijfstijd op de sportdeelname

De veertiende hypothese luidde: *Hoe langer de verblijfstijd van de Turken in Nederland is, hoe hoger de sportdeelname is.*

Over de relatie tussen de verblijfstijd en de mate van sportdeelname is moeilijke een uitspraak te doen. In dit onderzoek is er gekozen voor een specifieke leeftijdscategorie, er zijn voornamelijk Turken van de tweede generatie aan het woord gekomen. Deze groep is gemiddeld 17,5 jaar in Nederland. Er zijn een paar respondenten die qua verblijfstijd aanzienlijk afwijken van het gemiddelde (zie bijlage 2). Over het geheel genomen is er geen duidelijk onderscheid te maken op basis van de verblijfstijd en de sportdeelname. Er is geen trend zichtbaar. Wanneer er alleen naar de mannelijke respondenten gekeken wordt, dan kan er wel afgelezen worden dat de drie Turkse mannen die nog niet zo lang in Nederland verblijven (8/5/8 jaar) niet aan sport doen. Om toch een vergelijking te kunnen maken, wordt de gemiddelde verblijfstijd van de sporters en de niet-sporters vergeleken. De gemiddelde verblijfstijd van de sporters is 18,5 jaar, de gemiddelde verblijfstijd van de niet-sporters is 16,5 jaar. Op basis van de gevonden gegevens is er geen duidelijk beeld naar voren gekomen over de relatie tussen de verblijfstijd en de sportdeelname. Er kan geen uitspraak gedaan worden over de hypothese.

5.15 De invloed van het deel uit maken van een bepaalde generatie op de sportdeelname

De vijftiende hypothese luidde: *het deel uit maken van een bepaalde generatie heeft invloed op de interesse in sport. Diegenen die deel uit maken van een latere generatie (3e, 4e) zullen meer interesse in sport hebben en waarschijnlijk meer aan sport deelnemen dan diegenen die deel uit maken van de eerste generatie.*

Doordat er in het onderzoek een aantal vragen is opgenomen over de sportdeelname van de ouders en de kinderen van de respondenten is het mogelijk om een beeld van de verschillen in sportdeelname tussen de verschillende generaties te vormen.

De ouders van de respondenten behoren vaak tot de eerste generatie, de kinderen zijn meestal van de derde generatie. Bijna geen van de ouders van de ondervraagde respondenten deed aan sport. De vader van respondent 14 deed wel aan sport: hij heeft altijd gezwommen, gevoetbald, gevolleybald (op straat) en ging veel wandelen. Haar moeder deed ook aan volleybal en touwtje springen. De moeder van respondent 15 heeft op zwemles gezeten, af en toe gaan ze samen wel eens zwemmen. Een andere respondent vindt het raar dat ik die vraag stel. Zij vindt dat ik de vraag wel achterwege kan laten, omdat er volgens haar toch niemand van de eerste generatie aan sport heeft gedaan. Respondent 26 geeft een reden waarom volgens haar niet veel Turken van de eerste generatie aan sport doen: 'De eerste generatie denkt nog altijd dat ze eens weer terug naar Turkije gaan om zich daar voorgoed te vestigen. Ze houden zich daarom niet zo bezig met sport.'

Over de sportdeelname van de derde generatie zegt respondent 1: 'De tegenwoordige generatie leeft volgens mij veel beter. Deze derde generatie is voor 80% met de Nederlandse cultuur opgegroeid.' Veel respondenten vinden het voor hun kinderen belangrijk om aan sport te doen. In ieder geval moeten ze leren zwemmen. Daarnaast zitten veel van hun vriendjes ook op sport, dus dan gaan ze gewoon mee. Een andere respondent zegt: 'De derde generatie doet meer aan sport, die zijn in Nederland geboren en gaan hier op school en dus gaan ze ook naar de sportverenigingen.' Wat ze zelf niet gekund heeft wil ze wel dat haar dochters kunnen. Een aantal gezinnen moeten rondkomen van een uitkering. Eén van der respondenten vertelde dat haar kinderen wel graag op sport willen, maar ze heeft een groot gezin en de kinderen kunnen niet allemaal tegelijkertijd op sport. Dus ze mogen om de beurt op sport.

Het bovenstaande laat zien dat het deel uitmaken van een generatie volgens de respondenten inderdaad invloed heeft op de interesse in sport. Uitgaande van de hypothese kan er verwacht worden dat de derde generatie in relatie tot de overige generaties meer aan sport zal doen. Tabel 5.6 toont de sportdeelname van de kinderen van de respondenten.

Tabel 5.6: De sportdeelname van de kinderen van de respondenten.

	Wel sportdeelname	Geen sportdeelname	Te jong (0-4 jaar)
Aantal kinderen	14 kinderen	19 kinderen	9 kinderen

Uit deze tabel blijkt dat ongeveer 40% van de kinderen van de respondenten die ouder dan vier jaar zijn aan sport doet. Veel schoolgaande kinderen nemen deel aan schoolsport, deze gegevens zijn echter niet bij de sportdeelname meegerekend (zie bijlage 3). Het percentage respondenten (tweede generatie) dat deelneemt aan sport is ongeveer 30%. Het is dus waarschijnlijk zo dat de kinderen van de respondenten meer aan sport deelnemen dan hun ouders. Bovendien doen de ouders van de respondenten nauwelijks aan sport. De hypothese wordt bevestigd.

5.16 Tot slot

Voor een totaalbeeld worden de bevindingen in tabel 5.7 samengevat.

Tabel 5.7: De hypothesen en de resultaten.

Hypothese	Veronderstelling	Resultaat
Hypothese 1	In de Turkse samenleving is er een duidelijke hiërarchie te onderscheiden. Het gezinshoofd bepaalt de mate van sportdeelname van het gezin.	De hypothese is gedeeltelijk bevestigd, er is een duidelijke hiërarchie. Maar het gezinshoofd bepaalt de sportdeelname van het gezin niet.
Hypothese 2	Turken maken nadrukkelijk deel uit van het collectief. De mening van vrienden, kennissen en burens is sterk van invloed op de sportdeelname.	Bevestigd
Hypothese 3	Doordat Turken collectivistisch ingesteld zijn, zullen zij een voorkeur hebben voor sportdeelname in eigen kring.	Bevestigd
Hypothese 4	In de Turkse cultuur is het voor mannen geoorloofd om assertief en opvallend te zijn. Turkse mannen zullen een voorkeur hebben voor sportdeelname waar ambitie en prestatie hoog in het vaandel staan. Turkse vrouwen zullen in tegenstelling tot de mannen een voorkeur hebben voor een 'rustige' sport.	Een gedeelte van de hypothese is bevestigd. Turkse vrouwen kiezen voor een rustige sport i.t.t. de mannen. De voorkeur van de Turkse mannen voor ambitieuze en prestatieve sportdeelname is noch bevestigd, noch ontkracht.
Hypothese 5	Turken zijn geneigd om onzekerheid te vermijden. Hierdoor zullen veel Turken een voorkeur hebben voor sportdeelname in een vertrouwde omgeving met bekenden.	Bevestigd
Hypothese 6	In sportverenigingen kan er sprake zijn van een grote cohesie en sociale controle. Binnen deze bestaande organisaties zullen Turken als nieuwkomers beschouwd worden en kunnen zelfs buitengesloten worden omdat zij als bedreiging voor de gevestigde orde beschouwd worden.	Noch bevestigd, noch ontkracht
Hypothese 7	Turkse vrouwen zullen over het algemeen minder deelnemen aan sport dan mannen, omdat vrouwen voornamelijk binnenshuis georiënteerd zijn. Dit in tegenstelling tot de mannen die zich veelal op de buitenwereld richten.	Bevestigd
Hypothese 8	In de Turkse gemeenschap is men zeer traditiegericht, over het algemeen zullen Turken een hogere sportdeelname hebben in traditionele sporten als voetbal en gymnastiek dan in nieuwe sporten zoals bijvoorbeeld squash.	Bevestigd
Hypothese 9	Het huwelijk heeft invloed op de sportdeelname. Door in het huwelijk te treden veranderen de rolpatronen van de man en de vrouw. De vrouw wordt verantwoordelijk voor het huishouden en de kinderen. De man gaat de financiële verantwoordelijkheid voor het gezin dragen. Hierdoor zullen mannen en vrouwen minder aan sport gaan deelnemen nadat zij gehuwd zijn.	Door het huwelijk veranderen inderdaad de rolpatronen. Of de sportdeelname hierdoor minder wordt kan noch bevestigd, noch ontkracht worden.
Hypothese 10	De Turken die zich in een ongunstige arbeidssituatie (werkloos, arbeidsongeschikt) bevinden, zullen minder aan sport deelnemen dan diegenen die zich in een gunstigere positie bevinden.	Ontkracht

Hypothese 11	Die Turkse gezinnen die in een achterstandswijk wonen, zullen over het algemeen minder aan sport deelnemen dan diegenen die in 'betere' wijken wonen.	Noch bevestigd, noch ontkracht
Hypothese 12	De herkomst van de Turken heeft invloed op de sportdeelname, diegenen die afkomstig zijn van het platteland zullen minder aan sport deelnemen dan diegenen die afkomstig zijn van de provinciale steden.	Bevestigd
Hypothese 13	Het Islamitische geloof heeft invloed op basis van de sportdeelname. Diegenen die strenger de voorschriften van het geloof volgen zullen meer belemmeringen ondervinden bij de sportdeelname en hierdoor minder aan sport deelnemen dan diegenen die niet zo streng de voorschriften van het geloof volgen.	Deels bevestigd, het geloof heeft inderdaad invloed op de sportdeelname, maar het tweede deel van de hypothese kan noch bevestigd, noch ontkracht worden.
Hypothese 14	Hoe langer de verblijfstijd van de Turken in Nederland is, hoe hoger de sportdeelname is.	Noch bevestigd, noch ontkracht
Hypothese 15	Het deel uit maken van een bepaalde generatie heeft invloed op interesse in sport. Diegenen die deel uit maken van een latere generatie (3e, 4e) zullen meer interesse in sport hebben dan diegenen die deel uit maken van de eerste generatie.	Bevestigd

Hoofdstuk 6 Conclusies en aanbevelingen

6.1 Inleiding

In dit hoofdstuk worden aan de hand van de bestudeerde literatuur en de uitkomsten van de enquêtes conclusies getrokken betreffende de rol van de sport in het leven van Turken in Tilburg. Volgens het Ministerie van WVC is het deelnemen aan sport belangrijk omdat het goed is voor de gezondheid en omdat het een zinvolle tijdsbesteding is. Daarnaast kan men door het ontmoeten van andere mensen voorkomen dat men in een isolement raakt. Tevens kan sport de integratie tussen verschillende groepen bevorderen. In het rapport 'Allochtonen en sport' worden een aantal redenen genoemd waarom deelnemen aan sport belangrijk kan zijn. In deze visie kan sport vooral een bijdrage leveren aan het bevorderen van sociale contacten en de integratie van verschillende allochtonen (Lagendijk en v.d. Gugten, 1996).

Het doel van mijn onderzoek naar de rol van de sport in het leven van Turken, is dat een organisatie als BOTS op basis van dit onderzoek de sportdeelname van Turken kan bevorderen, door een gericht sportstimuleringsbeleid te voeren. Hierdoor kan er een bijdrage geleverd worden aan de integratie. De probleemstelling van dit onderzoek luidde: Wat is de rol in het leven van Turken in Tilburg? Aan de hand van de onderzoeksvragen wordt deze probleemstelling uiteengezet.

6.2 Conclusies

6.2.1 De invloed van de Turkse cultuur op de sportdeelname van Turken

- *Nieuwkomers in een gevestigde samenleving*

In eerste instantie blijkt uit de theorie dat de cultuur van de Turken in Tilburg gedeeltelijk een product is van het machtsproces tussen de gevestigden, de bevolking van Tilburg en de nieuwkomers, de Turken. De mannelijke Turkse respondenten gaan veel met elkaar om, omdat zij een bepaald soort gemeenschappelijke humor hebben. Hierdoor vinden zij het gezellig om bij elkaar te zijn. De voornaamste reden van het niet omgaan met de Tilburgse bevolking is de slechte beheersing van de Nederlandse taal. In veel Turkse gezinnen speelt het Islamitische geloof een belangrijke rol. De meeste Turkse respondenten die zich in Nederland gevestigd hebben, volgen de voorschriften die in de Koran beschreven worden. Vooral de voorschriften op het gebied van het gebed, het vasten en de kleding worden nageleefd.

De veronderstelling op basis van de theorie is dat Turken binnen bestaande sportorganisaties als nieuwkomers beschouwd kunnen worden en hierdoor een gevaar vormen voor deze gevestigde orde en buitengesloten kunnen worden. De respondenten blijken het wel prettig te vinden om met elkaar te sporten, maar dan vooral omdat dit gezellig is en omdat ze onderling Turks kunnen spreken. Op basis van de resultaten wordt de veronderstelling dat de Turken buitengesloten worden binnen de gevestigde sportorganisaties noch bevestigd, noch ontkracht.

Wanneer gekeken wordt naar de relatie tussen het geloof en de sportdeelname dan wijzen de resultaten erop dat de respondenten het geloof niet als een belemmering ervaren om aan sport deel te nemen. Het is echter wel zo dat Turkse vrouwen zichzelf over het algemeen bedekken (met kleding) tijdens het sporten en contact met mannen tijdens het sporten is ook niet toegestaan. Het geloof stelt specifieke eisen aan de aankleding van de accommodatie, deze zal geblindeerd moeten zijn en niet openbaar toegankelijk.

- *Collectivisme versus individualisme*

In tweede instantie blijkt uit de theorie dat de Turkse cultuur meer beïnvloed wordt door het collectivisme dan door het individualisme. Niet het individu, maar de groep waarvan men deel uitmaakt, staat voorop. Vooral bij de vrouwelijke Turkse respondenten is de invloed van vrienden, kennissen en mensen uit de buurt sterk aanwezig. Zij gaan vaak bij elkaar op bezoek. De vrouwen brengen veel tijd binnenshuis door: er wordt dan samen gehandwerkt, thee gedronken, televisie gekeken of met de kinderen gespeeld. Ook familiebezoek staat veelvuldig op de agenda. De mannelijke Turkse respondenten zoeken elkaar regelmatig buitenshuis op, bij voorkeur in de Moskee of het Turkse koffiehuis.

De veronderstelling luidt dat de Turken door een collectivistische instelling een voorkeur zullen hebben voor sportdeelname in groepsverband en met name voor het sporten in eigen kring. Van de vier mannelijke respondenten die aan sport doen, spelen er drie voetbal in een Turkse elftal. Zij hebben inderdaad de voorkeur om met bekenden en in een groep te sporten. Het elftal heeft een sterk sociale functie, men maakt er veel plezier en men helpt elkaar met allerlei voorkomende problemen. Ook de vrouwelijke respondenten sporten allen met een bekende. De redenen voor het sporten met Turken onderling is dus gelegen in het feit dat men dit gezellig vindt en dat het makkelijk is wanneer je de Nederlandse taal (nog) niet zo goed beheerst.

- *Ongelijke machtsafstand*

In derde instantie blijkt uit de theorie dat er binnen het Turkse leven sprake is van een ongelijke machtsafstand. Vaak is er een hiërarchie te onderscheiden binnen het gezins- en familielevens. Uit de interviews blijkt dat er verschillen zijn wat de beslissingsbevoegdheid binnen het gezin betreft. De mannelijke Turkse respondenten hebben over het algemeen meer in te brengen in het gezinsleven dan de vrouwen of de kinderen. Ook de ouders of schoonouders van de respondenten oefenen een zekere invloed uit op het gezinsleven.

De veronderstelling is dat de sportdeelname van het gezin bepaald wordt door het gezinshoofd. In de gesprekken met de respondenten is deze relatie niet nadrukkelijk naar voren gekomen. Er is wel sprake van verschillende inbreng van verschillende personen in het gezinsleven maar de relatie met sport kan noch bevestigd, noch ontkracht worden.

- *Masculiene kenmerken*

In vierde instantie blijkt uit de theorie dat de masculiene kenmerken van het Turkse leven een rol spelen. Er is een duidelijk onderscheid te maken tussen de verschillende sekse rollen. De mannen zijn over het algemeen wat harder, assertiever, terwijl de vrouwen zich bescheiden opstellen en meer een rol op de achtergrond vervullen.

De veronderstelling op basis van de theorie is dat het in de Turkse cultuur geoorloofd is dat mannen assertief en opvallend aanwezig zijn. Hierdoor zullen de mannen een voorkeur hebben voor sportdeelname waar ambitie en prestatie hoog in het vaandel staan. Turkse vrouwen zullen in tegenstelling tot de mannen een voorkeur hebben voor een 'rustige' sport. Op basis van de resultaten is er een onderscheid te maken tussen de sporten die vooral door de mannen beoefend worden en meer 'vrouwelijke' sporten. De meeste mannelijke respondenten geven de voorkeur aan voetbal, terwijl de vrouwelijke respondenten de voorkeur aan zwemmen geven. De relatie tussen de Turkse mannen en een ambitieuze en prestatieve sportdeelname komt niet nadrukkelijk naar voren.

- *Onzekerheidsvermijding*

Tenslotte blijkt uit de theorie dat een sterke mate van onzekerheidsvermijding een rol speelt. Turken hebben de neiging om het onzekere en het onbekende te vermijden. Uit de interviews blijkt dat de Turkse respondenten over het algemeen veel met andere Turken omgaan, omdat dit vertrouwd is en omdat men dezelfde taal spreekt.

De veronderstelling is dat Turken geneigd zijn om onzekerheid te vermijden. Hierdoor zullen veel Turken een voorkeur hebben voor sportdeelname in een vertrouwde omgeving met bekenden. In de gesprekken komt de invloed van kennissen, bekenden, familie en burens op de sportdeelname duidelijk naar voren. De Turkse respondenten die sport beoefenen doen dit bijna allemaal met een bekende, of ze sporten in een Turks team.

6.2.2 De invloed van andere factoren op de sportdeelname van Turken

Op basis van de theorie wordt vastgesteld dat de sportdeelname van Turken naast de culturele aspecten ook afhankelijk is van een aantal andere factoren.

- *Geslacht en huwelijk*

De mannelijke Turkse respondenten blijken meer op de buitenwereld gericht te zijn dan de vrouwelijke Turkse respondenten. Over het algemeen is er bij de respondenten sprake van een traditionele rolverdeling.

De vrouwen zorgen vaak voor het huishouden en de kinderen, terwijl de mannen de financiële verantwoordelijkheid dragen. Op basis van de theorie verwachten we dat Turkse mannen meer aan sport zullen deelnemen dan de Turkse vrouwen, omdat vrouwen voornamelijk binnenshuis georiënteerd zijn. Dit in tegenstelling tot de mannen die zich veelal op de buitenwereld richten. Ook het huwelijk heeft invloed op de sportdeelname. De verwachting is dat men minder aan sport zal deelnemen nadat men getrouwd is.

Relatief gezien doen de mannelijke Turkse respondenten wel wat meer aan sport dan de Turkse vrouwen. Maar of dit nu direct in relatie staat met het binnenshuis of buitenshuis doorbrengen van de tijd is niet duidelijk geworden. Wat wel naar voren gekomen is, is dat de vrouwelijke respondenten eerder geneigd zijn om te gaan sporten als er kinderopvang zou zijn. Vaak hebben ze het te druk om te sporten, ze hebben geen geld of er gewoonweg nog nooit over nagedacht om te gaan sporten.

De relatie tussen het huwelijk en de sportdeelname komt niet direct naar voren uit de resultaten. Het is echter wel zo dat de meeste respondenten gehuwd zijn en kinderen hebben. Na de geboorte van de kinderen veranderen de verantwoordelijkheden voor zowel de mannen als de vrouwen. Het blijkt uit de resultaten dat dit wel invloed heeft op de sportdeelname. In de gesprekken gaf een aantal Turkse mannen weer dat zij zich financieel verantwoordelijk voelen voor het gezin en door het werken weinig tijd over hebben voor sport. De vrouwen zorgen over het algemeen voor de kinderen en het huishouden. Er komen in het onderzoek twee Turkse vrouwen aan het woord die een betaalde baan hebben. De verzorging voor de kinderen neemt veel tijd in beslag. De dagindeling is voor een groot deel afhankelijk van het gezinsleven. De deelname aan sport wordt hierdoor bemoeilijkt omdat vooral de Turkse vrouwen weinig tijd voor zichzelf hebben.

- *Opleiding en inkomen*

Op basis van de theorie is de verwachting dat hoe hoger de opleiding of het inkomen is, hoe groter de kans is dat men aan sport zal deelnemen. Verder luidt de veronderstelling dat de Turken met een gunstige positie op de arbeidsmarkt meer aan sport zullen deelnemen dan Turken in een ongunstige arbeidspositie (werkloos, arbeidsongeschikt).

Wat de relatie met sport betreft, blijkt uit de gesprekken dat er relatief gezien meer respondenten sporten die een uitkering ontvangen dan respondenten die betaalde arbeid verrichten. Uit de gesprekken kwam verder naar voren dat er een tegenstelling is in de relatie met sport en arbeid. Diegenen die een uitkering ontvangen hebben de tijd om te sporten, maar de financiële middelen ontbreken. Daartegenover hebben diegenen die een betaalde baan hebben weinig tijd om sport te beoefenen.

- *Herkomst en verblijfstijd*

Uitgaande van de theorie blijkt dat de plaats of streek van herkomst mede bepalend is voor de sportdeelname van de Turken. De verwachting is dat de Turken die van het platteland komen minder aan sport zullen doen dan de Turken die van de steden komen. Uit de resultaten van het onderzoek blijkt dat er relatief meer respondenten aan sport doen die uit de steden afkomstig zijn dan diegenen die van het platteland of de dorpen komen.

In de theorie komt naar voren dat er een positief verband bestaat tussen de verblijfstijd en de sportdeelname. De veronderstelling is dat hoe langer men in Nederland woont hoe groter de kans is dat men aan sport deelneemt. Op basis van de interviews kan dit vermoeden niet bevestigd worden. Wat wel duidelijk naar voren kwam tijdens de gesprekken is het feit dat het deel uit maken van een bepaalde generatie invloed heeft op het sporten.

- *Generatie*

Op basis van de theorie wordt verondersteld dat het deel uit maken van een bepaalde generatie van invloed is op de sportdeelname. De Turken van de derde of vierde generatie zullen meer interesse in sport tonen en waarschijnlijk ook meer aan sport deelnemen dan de eerste en tweede generatie.

Uit de resultaten blijkt dat de derde generatie relatief meer aan sport doet dan de eerste generatie. De verklaring hiervoor die door de respondenten wordt gegeven is dat de meeste Turken van de derde generatie in Nederland geboren zijn, hier naar school gaan, aan schoolsport doen en bovendien veel Nederlandse vriendjes en/of vriendinnetjes hebben en dus ook meegaan naar de verschillende sportverenigingen.

6.3 Aanbevelingen voor het stimuleren van de sportdeelname van de Turken in Tilburg

- *Het aanbod van sport.*

Veel Turken zijn niet bekend met de sportmogelijkheden in Tilburg. Een deel van de geëmigreerde Turken zijn afkomstig van het Turkse platteland, hierdoor kennen zij de structuur van de georganiseerde en ongeorganiseerde sport niet. Het is belangrijk dat de Turken kennismaken met de structuur en de mogelijkheden van de Tilburgse sportwereld.

Van de Turkse gezinnen die rond moeten komen van lage inkomens waren er een behoorlijk aantal die niet op de hoogte waren van de subsidiemogelijkheden van sport. Het is dan ook de taak van de gemeente Tilburg of BOTS om de mogelijkheden voor subsidie bekender te maken. Voor het bevorderen van de sportdeelname is het belangrijk dat de Turkse bevolking zich bewust wordt van de subsidiemogelijkheden.

Door actieve Turkse sporters te benaderen, kan men in contact komen met de doelgroep die nog niet aan sport deelneemt. Daarnaast kan men ook via verschillende Turkse organisaties een netwerk opbouwen. Het heeft weinig zin om de Turkse mensen via een brief of poster uit te nodigen voor sportieve activiteiten. Veelal werkt deze benadering niet, de drempel tot deelname is te groot. Bovendien is het voor een organisatie die de sportdeelname wil stimuleren belangrijk om de Turkse mensen, de doelgroep, te leren kennen voordat ze die benaderen. Een andere optie is het opleiden van een aantal Turkse voorlichters, die de eigen bevolkingsgroep kunnen gaan benaderen.

Het is van belang om de sport naar de mensen toe te brengen, daardoor wordt de drempel om aan sport te gaan doen een stuk kleiner. Wanneer men sport aanbiedt in combinatie met activiteiten waar de Turkse doelgroep al actief is, is de kans groter dat ze ook aan sport gaan deelnemen. Een voorbeeld hiervan is de taalles die gegeven wordt op het buurthuis de Trouwlaan, hier wordt twee dagdelen Nederlandse les aan Turkse vrouwen gegeven. Daarnaast kunnen de vrouwen kiezen uit een andere activiteit. Er worden drie activiteiten aangeboden: fietsles, aerobics en voorlichting over de gezondheid. Verder zou er tijdens deze Nederlandse lessen aandacht geschonken kunnen worden aan de rol van de sport in Tilburg.

Op dit moment staat de schoolsport op de verschillende scholen in Tilburg onder druk. Juist schoolsport is de uitgelezen kans om kinderen kennis te laten maken met sport. Het schoolzwemmen van de (Turkse) jeugd zou op de scholen juist gestimuleerd moeten worden. Op school kunnen deze kinderen, de nieuwe generatie, juist met verschillende takken van sport in aanraking gebracht worden. De schoolsport is een unieke mogelijkheid om de jeugd vertrouwd en enthousiast te maken voor de deelname aan sport.

Het geloof stelt niet alleen andere eisen aan accommodaties, maar ook aan kleding. Het is voor Turkse vrouwen vaak niet mogelijk om in specifieke sportkleding te sporten, zij moeten immers bedekt sporten. Vergelijk dit maar eens met bijvoorbeeld de turnpakjes, de tennisrokjes of de volleybalbroekjes voor dames. Verder is het binnen de Turkse sportwereld niet gewenst dat mannen en vrouwen gemengd sporten, een sport als judo is hier een extreem voorbeeld van, hier is namelijk veel lichamelijk contact tussen jongens en meisjes. De Tilburgse sportwereld zal zich hier bewust van moeten worden. Het moet voor de sportwereld gewoon worden dat we ook in sport te maken hebben met verschillende soorten geloof.

De onbekendheid van de Turken met een sportaccommodatie kan een probleem opleveren. Daarom zullen er sportieve activiteiten georganiseerd moeten worden in bekende accommodaties, waarbij er bijvoorbeeld aan de buurthuizen gedacht kan worden. Buurthuizen zijn met name geschikt voor het aanbieden van sport. De sportdeelname wordt dan in de buurt bevorderd. Het voordeel hiervan is dat de meeste Turken al bekend zijn met de accommodatie, de eerste stap is hierdoor makkelijker te nemen.

Een andere mogelijkheid is sport aanbieden in overleg of samenwerking met verschillende werkgevers, zodat er aansluitend aan of onder het werk sport beoefend kan worden. Turken die niet werkzaam zijn, zijn waarschijnlijk te bereiken via Turkse zelforganisaties, via de stichting Turkse Gemeenschap Tilburg of via de Turkse cafés of koffiehuisen. Een optie is om in samenwerking met deze organisaties een aantal sportieve activiteiten op te starten.

- *Sportdeelname in eigen kring*

Het bevorderen van sportdeelname zou in eerste instantie in eigen kring gestimuleerd moeten worden. In de loop van de jaren zullen de Turkse sporters vanzelf in de vereniging of organisatie integreren door veranderende teamsamenstellingen en een doorstroming van de goede sporters naar hogere teams. Voor deze mensen kunnen dan weer anderen in de plaats komen. Aangeraden wordt dan ook om een Turkse docent aan te trekken voor de sportactiviteiten die men voor deze doelgroep aanbiedt. (Voor activiteiten met Turkse mannen een mannelijke docent, voor de activiteiten van vrouwen een vrouwelijke docent). Mocht dit niet realiseerbaar zijn dan wordt aangeraden om naast een docent(e), een tolk aanwezig te laten zijn bij de sportactiviteiten.

- *Geïntegreerde sportdeelname*

Er is nog steeds een aantal Turkse mensen dat tijdens het beoefenen van sport met discriminatie te maken krijgt. Discriminatie komt meestal tot stand door wederzijds onbegrip. Het is belangrijk dat de Tilburgse sportwereld inzicht krijgt in de houding die de Turkse mensen ten opzicht van sport hebben en dat de Turkse mensen inzicht krijgen in de Tilburgse sportwereld. Daarom is het belangrijk dat er voorlichting gegeven wordt bij verschillende sportverenigingen en accommodaties door Turkse en Tilburgse mensen samen.

Momenteel zijn weinig Turkse mensen actief binnen Tilburgse sportverenigingen. Sportverenigingen zouden zelf verschillende activiteiten aan moeten bieden waarbij er rekening gehouden moet worden met eisen die naar voren komen in de conclusies in dit onderzoek. Deze activiteiten zouden in overleg met een aantal contactpersonen van Turkse verenigingen / stichtingen opgestart moeten worden. Hierdoor wordt de drempel tot deelname verlaagd.

Het is belangrijk om de Turken die in Tilburg sporten aan het sporten te houden. Deze mensen zouden opgeleid kunnen worden tot kader. Daarnaast vinden Turken het belangrijk dat ze niet als eenling in een vereniging sporten. Mocht er een lid verdwijnen dan kunnen er meerdere volgen. Veel Tilburgse verenigingen zullen op dit moment weinig Turkse mensen aan kunnen trekken omdat de Turken zich niet herkennen in deze verenigingen, waardoor veel Turken zich niet echt aangesproken voelen. De sfeer is anders, de omgang met elkaar is anders. Het is belangrijk dat de Turken zich innerlijk vrij kunnen voelen in een vereniging.

- *Sportdeelname voor vrouwen*

Zwemlessen zouden toegankelijker gemaakt moeten worden voor Turkse vrouwen. Op het moment zijn een aantal dames uitgeweken naar Goirle omdat de wachttijden in Tilburg zo lang zijn. Wanneer men de sportdeelname wil verbeteren dan moet men beginnen met het verbeteren van de mogelijkheden om te sporten. Het is belangrijk dat de Turkse vrouwen een vrouwelijke sportdocent krijgen.

Het is belangrijk om sportactiviteiten te organiseren onder schooltijd, aansluitend aan de begintijden van de scholen. De Turkse vrouwen kunnen dan gelijk doorgaan naar het sporten na het wegbrengen van de kinderen. Het is ook belangrijk dat er opvang is voor de kleinere kinderen. Kinderopvang is, als de sportdeelname van vrouwen gestimuleerd wil worden, van wezenlijk belang.

Het is van belang dat de accommodaties aan de specifieke eisen voldoen. De (sport)zaal moet volledig afgeschermd kunnen worden, verder moet het mogelijk zijn om zich afgezonderd te kunnen verkleeden.

6.4 Tot slot

Opvallend vond ik dat veel respondenten heel weinig interesse in sport toonden. De voordelen die (zie hoofdstuk 1) aan sport toegeschreven worden, waren of niet bekend of er werd weinig waarde aan gehecht. Ook waren er verschillende respondenten die gewoon nog nooit nagedacht hadden over wel of niet sporten. Aan de andere kant vonden de meeste respondenten sport wel belangrijk wanneer het om hun kinderen ging. Uit de interviews bleek dat er niet veel Turken aan sport deden. De vrouwen die aan sport deden, deden voornamelijk aan zwemmen, aerobics of volksdansen. Van de niet sportende Turkse vrouwen hadden er veel nog nooit gesport. Zij konden daarom ook niet precies aangeven wat voor sport ze graag zouden doen. Wat wel duidelijk naar voren kwam is dat de vrouwen graag zouden willen zwemmen, dit leek ze erg leuk. Alle geïnterviewde sportende Turkse mannen deden aan voetbal. Over het algemeen hadden de mannen een voorkeur voor voetballen, fitness of taekwondo.

Wanneer we kijken naar de sport kun je concluderen dat men na de migratie ook geheel nieuw is in de Nederlandse c.q. Tilburgse sportwereld. Tijdens het onderzoek bleek inderdaad dat veel Turkse respondenten de sportmogelijkheden in Tilburg niet of nauwelijks kennen.

Wat het stimuleren van de sportdeelname van de tweede generatie Turken betreft, denk ik dat de verschillende sportorganisaties in eerste instantie uit moeten gaan van sportdeelname in eigen kring. De drempel om aan sport in eigen kring te gaan doen is lager, daarnaast vinden de meeste Turken dit gezelliger en het is vertrouwd.

Het bevorderen van de sportdeelname is in mijn ogen het voornaamste doel, hiermee wordt secundair ook het integratieproces bevorderd. Tijdens het sporten komt men naast de Turkse sporters, ook in aanraking met autochtone sporters en andere niet-Turkse personen. Hierbij kan men denken aan de wedstrijdleiding, kader, supporters, scouts en andere belangstellenden.

Bovendien denk ik dat de wijze van sportstimulering toegespitst moet worden op de verschillende generaties. Uit mijn onderzoek bleek dat sport in het leven van de tweede generatie Turken een andere rol speelt dan dat in het leven van bijvoorbeeld de eerste of derde generatie. Op basis hiervan beveel ik een onderzoek naar de rol van de sport in het leven van verschillende generatie Turken aan. Ook een kwantitatief onderzoek naar de rol van de sport in het leven van Turken zou veel informatie kunnen opleveren, mits dit onderzoek door een insider in het Turkse leven uitgevoerd wordt.

Literatuurlijst

Bakker, R., Vervloet, L., & Gailly, A., (1997). Geschiedenis van Turkije. Amsterdam/ Leuven: Bulaaq/ Van Halewyck.

Bottenburg, M. van, (1994). Verborgene competitie: over de uiteenlopende populariteit van sporten. Amsterdam: Bert Bakker.

Bureau Ondersteuning Tilburgse Sport (BOTS), (1994). Jaarverslag '94. Tilburg: BOTS.

Crum, B., (1992). Over versporting van de samenleving: reflecties over bewegingsculturele ontwikkelingen met het oog op het sportbeleid. Haarlem: De Vrieseborch.

Directie Sport en Recreatie, (1987). Kadernotitie Sportbeleid. Bijlage 2: Nota Stimulering Sportdeelname. Tilburg: Welzijnsdienst

Dortu, Y., (1996). Nieuwe Kansen in de Sport. 's-Hertogenbosch: NKS.

Elias, N., & Scotson, J.L., (1976). De gevestigden en de buitenstaanders: een studie van spanningen en machtsverhoudingen tussen twee arbeidersbuurten. Het Spectrum.

Hettema, E. van, (1995), Sportdeelname van allochtone meisjes! Een kwalitatief onderzoek naar factoren die sportdeelname van allochtone meisje beïnvloeden. Afstudeerscriptie bewegingswetenschappen. Groningen. *

Heuvel, M. van den, & Werff, H. van der, (1998). Trendanalyse Sport. Ontwikkeling in sportdeelname en organisatiegraad van de sport in de periode 1975-1995. Onderzoek uitgevoerd in opdracht van NOC*NSF. Tilburg: Vakgroep Vrijtijdwetenschappen/ KUB.

Hofstede, G., (1991). Allemaal andersdenkenden. Omgaan met cultuurverschillen, (5e druk). Amsterdam: Contact.

Hooghiemstra, E., (1995). Culturele begrenzingsen?. Het ruimtegebruik van Turkse en Marokkaanse scholieren in Nederland. In: Vrijtijd en Samenleving, 3/4. Den Haag: Stichting Recreatie.

Janssens, J., (e.a.), (1994). Een voorzet op maat. Een handreiking bij de opvang van en de omgang met allchtonen in de sportvereniging. In opdracht van de projectgroep Sport met z'n allen. Deel 1: Inleiding. Tilburg: Stichting Jeugd & Jongerenwerk Tilburg.

Jong, F. de, (1989). Allochtonen en sport in eigen kring. Integratie of isolatie? Een verkennende studie naar de effecten van het sporten van allochtonen in eigen kring en naar de functies van organisaties van allochtonen in de sport. Amsterdam: Instituut voor sociale geografie. Universiteit van Amsterdam.

Jorna, H., (1993). Project Sport = Gaaf. Verslag van een voorlichtingsavond in een Turks trefcentrum.

Lagendijk, E., & Gugten, M. v.d., (1994). Discriminatie buitenspel! Aanzet tot een plan van aanpak ter bestrijding van discriminatie in de Amsterdamse sportwereld. Amsterdam: Van Dijk, Van Soomeren & Partners. *

Lagendijk, E., & Gugten, M. v.d., (1996). Sport en allochtonen: feiten, ontwikkelingen en beleid (1986-1995) in opdracht van Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS). Rijswijk: VWS, Directie Sport. * uu

Manders, Th., & Kropman, J., (1982). Sportbeoefening: drempels en stimulansen: een onderzoek in opdracht van het Ministerie van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk naar de drempels en de stimulansen voor het beoefenen van sport. Nijmegen: Instituut voor toegepaste sociologie. * uu

Ministerie van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur, (1985). Nota sport en minderheden. Rijswijk: WVC *

Ministerie van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur, (1993). Sport uit de marge. Ervaringen uit tien grote steden. Sport en sociale vernieuwing 7. Rijswijk: WVC, Directie sportzaken.

Peters, R., (e.a.), (1987). Van Vreemde Herkomst. Achtergronden van Tukse en Marokkaanse landgenoten. Bussum: Het Wereldvenster.

Prinssen, J., & Kropman, J., (1992). Sportdeelname in Nederland: continuïteit en veranderingen in de deelname tussen 1978 en 1990. Nijmegen: Instituut voor toegepaste en sociale wetenschappen (ITS) van de Stichting Katholieke Universiteit te Nijmegen.

Provincie Noord-Brabant en de Gemeenten Breda, Eindhoven, Helmond, 's-Hertogenbosch en Tilburg, (1995). Convenant grote steden beleid Noord-Brabant. 's-Hertogenbosch.

Schuring, R., (1996). Breedtesport. Een artikel in het kader van de cursus sportbeleid en -management. Tilburg: KUB, Vakgroep Vrijtijdwetenschappen.

Tweede Kamer der Staten-Generaal, (1996). Minderhedenbeleid 1996. Jaaroverzicht Integratiebeleid Etnische Groepen 1996. 's-Gravenhage: SDU uitgeverij.

Venekamp, G., & Wolters, W., (1996). Sporters in cijfers. Arnhem: NOC*NSF. * uu

Verheijen, C.M.L.H., & Kroon, P.W.M. de, (1994). Werken aan een multi-etnische samenleving. Brabant en zijn nieuwkomers. Tilburg: PON.

Bijlagen

Bijlage 1: Herkomst en sportdeelname.

Respondenten	Herkomst	Sportdeelname
respondent 1	stad	op het moment niet, wegens rugklachten
respondent 2	platteland	voetbalt 2x per week op het veld en doet aan zaalvoetbal
respondent 3	klein stadje	voetbalt 2x per week op het veld
respondent 4	middelgrote stad	voetbalt 2x per week op het veld en 1x per week in de zaal
respondent 5	platteland	gaat iedere dag fitnesssen en af en toe voetballen met vrienden
respondent 6	dorpje op platteland	hij sport niet, heeft problemen met zijn luchtwegen
respondent 7	een kleine stad	doet niet aan sport
respondent 8	platteland	doet niet aan sport
respondent 9	platteland	doet niet aan sport
respondent 10	platteland	doet niet aan sport
respondent 11	stad	doet niet aan sport
respondent 12	dorpje op het platteland	doet thuis iedere dag een kwartiertje fitnessoefeningen en doet aan volksdansen
respondent 13	stad	volksdansen
respondent 14	dorpje op het platteland	soms gaat ze vrij zwemmen, doet aerobics bij het buurthuis
respondent 15	dorp	ze gaat af en toe vrij zwemmen
respondent 16	platteland	doet niet aan sport
respondent 17	dorpje op het platteland	doet niet aan sport
respondent 18	platteland	doet niet aan sport
respondent 19	platteland	doet niet aan sport
respondent 20	stad	doet niet aan sport
respondent 21	platteland	doet niet aan sport
respondent 22	stad	doet niet aan sport
respondent 23	stad	doet niet aan sport
respondent 24	groot dorp	doet niet aan sport
respondent 25	grote stad	zwemles 1x per week
respondent 26	stad	doet niet aan sport

Bijlage 2: Woonwijk, verblijfstijd, leeftijd en sportdeelname.

Respondenten	Woonwijk	Verblijfstijd	Leeftijd	Sportdeelname
respondent 1	Zorgvliet	18 jaar	40 jaar	niet
respondent 2	Hasselt	17 jaar	34 jaar	wel
respondent 3	West	20 jaar	31 jaar	wel
respondent 4	Oerle	19 jaar	27 jaar	wel
respondent 5	St. Anna/Korvel	16 jaar	18 jaar	wel
respondent 6	St. Anna/Korvel	17 jaar	36 jaar	niet
respondent 7	Noordhoek	8 jaar	32 jaar	niet
respondent 8	Goirke	19 jaar	22 jaar	niet
respondent 9	Hasselt	5 jaar	35 jaar	niet
respondent 10	West	16 jaar	31 jaar	niet
respondent 11	Centrum	8 jaar	25 jaar	niet
respondent 12	Oerle	21 jaar	22 jaar	wel
respondent 13	Groeseind	21 jaar	27 jaar	wel
respondent 14	St. Anna/Korvel	14 jaar	33 jaar	wel
respondent 15	Loven	17 jaar	19 jaar	niet
respondent 16	Oerle	24 jaar	38 jaar	niet
respondent 17	Oerle	10 jaar	30 jaar	niet
respondent 18	Oerle	21 jaar	24 jaar	niet
respondent 19	Oerle	16 jaar	29 jaar	niet
respondent 20	St. Anna	27 jaar	27 jaar	niet
respondent 21	Oerle	16 jaar	34 jaar	niet
respondent 22	St. Anna	21 jaar	32 jaar	niet
respondent 23	St. Anna	17 jaar	34 jaar	niet
respondent 24	St. Anna	20 jaar	38 jaar	niet
respondent 25	Hasselt	10 jaar	28 jaar	wel
respondent 26	Noord	16 jaar	26 jaar	niet

Bijlage 3: De kinderen van de respondenten, hun leeftijd en hun sportdeelname.

Respondenten	Kinderen	Leeftijd	Sportdeelname
respondent 1	zoon	14 jaar	voetbal
	dochter	17 jaar	tennis
respondent 2	zoon	14 jaar	voetbal
	zoon	12 jaar	voetbal
	dochter	11 jaar	gymnastiek
respondent 3	zoon	9 jaar	niet (gehandicapt)
respondent 4	zoon	3 jaar	niet
respondent 5	geen kinderen		
respondent 6	zoon	14 jaar	niet
	dochter	10 jaar	niet
respondent 7	zoon	5 jaar	niet
	zoon	3 maanden	niet
respondent 8	zoon	2 jaar	niet
respondent 9	zoon	6 jaar	niet
	dochter	9 jaar	niet
	dochter	4 jaar	niet
respondent 10	zoon	6 jaar	zwemmen
	zoon	4 jaar	niet
respondent 11	geen kinderen		
respondent 12	geen kinderen		
respondent 13	zoon	6 jaar	voetbal
	zoon	3 jaar	niet
respondent 14	zoon	14 jaar	niet
	dochter	10 jaar	niet
respondent 15	geen kinderen		
respondent 16	zoon	18 jaar	voetbal
	zoon	10 jaar	voetbal
	dochter	16 jaar	niet
respondent 17	zoon	8 jaar	niet
	dochter	4 jaar	niet

Respondenten	Kinderen	Leeftijd	Sportdeelname
respondent 18	zoon	1,5 jaar	niet
	dochter	8 jaar	niet
respondent 19	zoon	9 jaar	judo
	dochter	5 jaar	niet
respondent 20	zoon	5 jaar	niet
	dochter	7 jaar	niet
respondent 21	geen kinderen		
respondent 22	zoon	7 jaar	karate
	dochter	5 jaar	niet
respondent 23	dochter	14 jaar	niet
respondent 24	zoon	7 jaar	niet
	dochter	18 jaar	niet
	dochter	16 jaar	niet
respondent 25	dochter	9 jaar	dansen en swingdansen
	dochter	7 jaar	ballet en dansen
respondent 26	dochter	6 jaar	niet
	dochter	3 jaar	niet

Bijlage 4: Geslacht, huwelijksleeftijd, aantal jaren gehuwd en sportdeelname.

Respondenten	Geslacht	Huwelijksleeftijd	Aantal jaren gehuwd	Sportdeelname
respondent 1	man	35 jaar (2e keer)	5 jaar	niet
respondent 2	man	18 jaar	16 jaar	wel
respondent 3	man	21 jaar	10 jaar	wel
respondent 4	man	22 jaar	5 jaar	wel
respondent 5	man	niet gehuwd	niet gehuwd	niet
respondent 6	man	21 jaar	15 jaar	niet
respondent 7	man	24 jaar	8 jaar	niet
respondent 8	man	18 jaar	4 jaar	niet
respondent 9	man	35 jaar (2e keer)	2 maanden	niet
respondent 10	man	23 jaar	8 jaar	niet
respondent 11	man	niet gehuwd	niet gehuwd	niet
respondent 12	vrouw	20 jaar	1,5 jaar	wel
respondent 13	vrouw	20 jaar	7 jaar	wel
respondent 14	vrouw	18 jaar	15 jaar	wel
respondent 15	vrouw	16 jaar	3,5 jaar	niet
respondent 16	vrouw	19 jaar	19 jaar	niet
respondent 17	vrouw	20 jaar	10 jaar	niet
respondent 18	vrouw	16 jaar	8 jaar	niet
respondent 19	vrouw	19 jaar	10 jaar	niet
respondent 20	vrouw	19 jaar	8 jaar	niet
respondent 21	vrouw	18 jaar	16 jaar	niet
respondent 22	vrouw	18 jaar	14 jaar	niet
respondent 23	vrouw	gescheiden	gescheiden	niet
respondent 24	vrouw	17 jaar	21 jaar	niet
respondent 25	vrouw	16 jaar	12,5 jaar	wel
respondent 26	vrouw	20 jaar	7 jaar	niet

Bibliotheek K. U. Brabant

17 000 01599629 2

